

సాగర్ లిబ్రరీ

అను

ము స మ స్య

ఇందు, బ్రహ్మసృష్టి, కలియుగ ప్రారంభము, కలిమహారాజు
వర్షాదు, కలియుగ బ్రాహ్మణుల స్థితి, బ్రాహ్మణేతరుల స్థితి, పంచ
ముల లిక్కట్లు, తాగుబోతుల పరాభవము, బోగమువారి దుర్వృత్తి,
వ్యభిచారుల దురవస్థ, హిందూ మహమ్మదీయుల సమ్మేళనము, హిందూ
కైస్తవుల పశ్చాత్తాపము, మున్నగునవి సులభ శైలిలో చక్కని పద్య
ములతో వివరముగా వర్ణింపబడినవి.



గ్రంథకర్త

దామరాజు పుండరీకాక్షుడు.

గుంటూరు.



చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.

1922

Handwritten signature or mark.

All rights reserved.

సర్వస్వామ్య సంకలితము.

వలదు 1-0-0

అంకితము

తే॥ గీ॥ అన్ని మతములకును మూలమనగవచ్చు,
నన్ని సిద్ధాంతముల కూటమనగవచ్చు,
నన్నిటికి మించ మతరాజమనగవచ్చు,
నట్టి హిందూమతంబున కంకితంబు॥

దామరాజు పుండరీకాక్షుడుగారు

గ్రంథకర్త.



వివేకపేష్వర పుస్తక భాండాగారము, నంది మంగళం

[నేలం జిల్లా, వారిచే ప్రసాదింపబడినది]

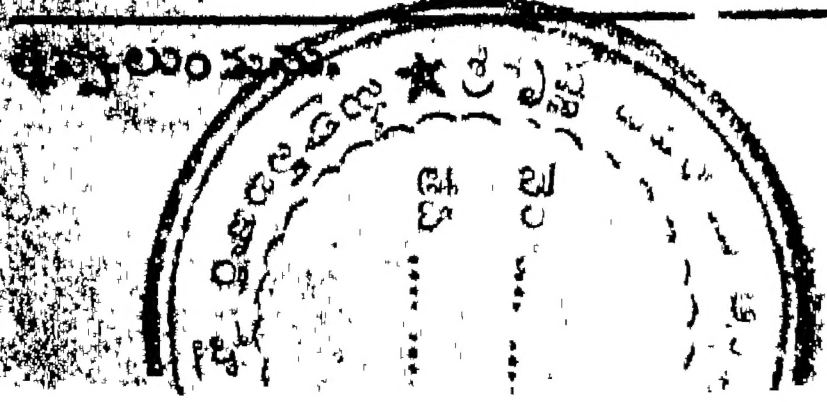
తొలి పలుకు

పాతక మహాశయలకు పందనములు—

అయ్యా,

రెండు మూడు నెలలనుండి, తా మెదురుచూచుచున్న గ్రంథమునకు తుదకిప్పుడు వెలువడు ప్రాప్తము లభించివడి. ఆలస్యమునకు కారణము లనేకములున్నవి. కాని వాటినిప్పుడు వివరింపక విడిచెద, ఆలస్యమునకు న్నూ పోషకులు సభ్యులు క్షమింపఁ బ్రార్థితులు.

ఈ గ్రంథమునకు ప్రారంభమున ప్రపంచ సృష్టివిధానమును జూపి, అప్పటి నరులలో నన్యోన్యానురాగములఁ గనపరచితి. పిదప క్రమక్రమముగా కలియుగము గడచినకొలదిని పాపమెట్లు పెరిగినదియు గనపరుపఁబడెను. వర్ణాశ్రమ ధర్మములు నసించుటయు, వర్ణ భేదములు వైరములు తీవ్రముగా వ్యాపించుటయు, తాగుడు, వ్యభిచారము సంఘమును పాడుచేయుటయు, పంచముల దుస్థితి దుర్భరమగుటయు, క్రమముగా జూపఁబడి, ప్రస్తుతమహానీయులయొక్కయు, ముఖ్యముగా మహాత్మా గాంధీగారియొక్కయు సద్బోధలవలన సంఘమున గలిగిన మార్పును, జేతీయుల సంస్కార ప్రయత్నములును, ఆప్రయత్నముల ఫలితమును విపులముగా వర్ణింపఁబడి తుట్టతుదిరంగమున ముఖ్యపాత్ర లందరు గలసి తాగుడుమాన్పించుటలో జయమొంది లోకకల్యాణ మొనరించి జగన్మాతకు మంగళము పాడుదురు. ఇందు బ్రాహ్మణులను గాని బ్రాహ్మణేతరులనుగాని వేశ్యలనుగాని మరియెవరినిగాని దూషించు నుద్దేశము లేదు. అందరియందునుగల చెడుగుసామాన్యముగా వర్ణించఁ బడినది. ఇందలి పాత్రలయెడ పక్షపాత మెంతమాత్రమును లేదు. లోపములకు మన్నింతురుగాక! పాతకులు ముందు తప్పువ్వలవట్టిక మూచి నవరించుకొని తదుపరి పుస్తకమును చదువవలెను. చాల



ఇట్లు విన్నవించు,
గ్రంథకర్త.

నాటకప్రదర్శకులకు సూచనలు

ఇందురాజకీయములు లేవు గానప్రతివారును ప్రదర్శించి సంఘసేవకు తోడ్పడెదరుగాక! నాటకము బాహుళ్యమని కొందరికి తోచవచ్చును. అట్టివారు ప్రధమాంకమును పూర్తిగావిడిచి వేయవచ్చును. ద్వితీయాంకమునుండి ప్రారంభించి చివర 5 అంకములు ప్రదర్శింపవచ్చును. ఇందువలన కొద్ది మందిపాత్రలతో నాటకమాడవచ్చును. ప్రధమాంకము విడిచివేయుటలో నాటకోద్దేశమున కేమియు భంగము గలుగదు. ఆ అంకము విడిచివేయుటయే మంచిదని గూడ నాయభిప్రాయము. ద్వితీయాంకము, అనగాకలియుగాది నుండి యిప్పటివరకు సంఘస్థితి ప్రదర్శించుట సమంజసముగా నుండును.

ఇంకొకవిషయము :—పంచమాంకములో నాలుగవ రంగమును, అనగా ఆచారపీఠాంతి వగయిరావారు దక్షిణాభిరేఖానుండి తిరిగి వచ్చి నందునికలునుకొనుట, షష్ఠాంకములో మొదటి రంగముగా ప్రదర్శించవలయు. అనగా, మహమ్మదు మస్తాక రంగమును ముందు ప్రదర్శించి తదుపరి వెనుకటి రంగమును ప్రదర్శింపవలయు. ఇది పోరబాటువలన అట్లు ముద్రించబడినది. అప్రసరమైనచో పంచమాంకములో మొదటిరంగమునుగూడ విడిచివేయవచ్చును. ఇతర వికారము లేమియు కలకగూడదు. సమర్థతగలవారందరు విరివిగ నాడుకొనవచ్చును. నాటక సమాజకులయిష్టముచొప్పున తాము గడియింపదనములో కొంతజేకీయోజ్యములకు సమర్పించి కృతార్థులైనచోచాలసంతసించుము. ఈనాటక ప్రదర్శనము మహాజనుల కుపయోగకారియై, వారి కానందమును గూర్చునది గట్టిగా జెప్పగలము.

ఇట్లు విన్నవించు,
గ్రంథకర్త.

నాటకమునందలి పాత్రలు

ప్రధాన పురుషులు
 ధర్మ సిద్ధాంతి
 ఆచార సిద్ధాంతి
 నందుడు
 కుళాల్ రావు
 నాగశత్రుం
 కొమ్ముల చౌదరి
 ఓబయ్య శాస్త్రి
 వెంబయ్య శర్మ
 మహమ్మదు మస్తా
 బ్రహ్మ
 రావునాయుడు

స్త్రీలు

జగన్నాథ
 యామినీ నుందరి
 మాలక్ష్మీ
 లక్ష్మవత్తుల రాజమ్మ

మొ.

ఇతరులు

కేకత, నారాయణ, మాధవ గోవిందులు, ఘోషి, తెల్లదొరలు, కూరీలు, పండ్లవాడు మొదలైన స్వల్పపాత్రలు సందర్భోచితముగ వత్తురు.

పషయ సూచిక.

పేజీనుండి-పేజీవరకు

నాంది-ప్రస్తావన....	1	4
ప్రధాన పురుషులు.		
1 రంగము :—బ్రహ్మసృష్టి. ...	5	9
2 " ఆదినరులు. ...	9	10
3 " జగన్నాథ, బ్రహ్మ, ఆదినరులు.	10	15
ద్వితీయ పురుషులు.		
1 రంగము :—కలియుగప్రారంభమున వర్ణాశ్రమధర్మములు.	16	24
2 " కలిమహారాజుదర్శనం.	24	27

తృ తీ యాం క ము.

1 రంగము :—	కలిబ్రాహ్మణులు, (ఓబయ్య శాస్త్రి, వెంబయ్య శాస్త్రి)	28	30
2 „	కలిశూరులు. (కొమ్మల చౌదరి)	30	31
3 „	కుళాల్ రావు (తాగుమోక్ష, వ్యభిచారి	32	34
4 „	యామినీసుందరి. (వేశ్య)	34	39
5 „	మహమ్మద్ మస్తాఫా-సైతాఫా- హిందూముసల్మాన్ వైరములు.	40	41
6 „	మాదిగనందుడు-భార్య. (పంచముల దుస్థితి)	41	46

చ తు ర్థాం క ము.

1 రంగము :—	ధర్మసిద్ధాంతి రాజమ్మ వగయిరా	47	52
2 „	షావుకాపిగృహం బ్రాహ్మణునిందు	52	61
3 „	ఆచార సిద్ధాంతి ధర్మసిద్ధాంతి	65	74

పంచమాంకము.

1 రంగము :—	జగన్నాథ-బ్రహ్మ	75	79
2 „	దక్షిణాభిళాః ధ, ఆ, సిద్ధాంతములు వెల్లుట	79	85
3 „	యామినీసుందరి పళ్ళెత్తాపము	85	88
4 „	నందుడు తిరిగి హిందువుగుట పంచములనాదరించుట	89	96
5 „	హిందూముసల్మాన్ సఖ్యత	96	99

షష్ఠాంకము

1 రంగము :—	నాగరత్నం కుళాల్ రావు యామినీసుందరులు	100	103
2 „	చౌదరి ధర్మసిద్ధాంతిగార్లు	108	109
3 „	కల్లుదుకాణము: కలుపుకుప్రమాణముల గైకొనుట	110	119

మంగళం

త ప్పొ ప్పల వ ట్టి క



వ రా:—ఇవి ముందే దిద్దుకొనుడు.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
2	4	సాధనము	సాధమున
3	21	దేశ దేవకుడు	దేశ సేవకుడు
5	2,3	దై వాసు రా ... ప్రపంచంబులుక	వేర్వేరుగా వాయాలోకము లుకనుగానురులు భూమ్యా కాశమలో మానవులే.
6	14	ముద్దులముట్టమూట	ముద్దులమూట
7	1,2	రమణీ-నగలై	రమణీయంబయి చూడఁము చ్చటలెల్లర్పక వృక్షజాలం బు. దేహము నెంతేని యలం కరించు నగలై
8	13	చుండుము	చుండును
9	7	పరప్రేమయూ	పరబుద్ధియు.
10	22	వృక్షస్సమూహంపు	వృక్షంబులకగల్లు
19	3	పరున	పనులె
34	4	సామర్థ	సామర్థ్య
"	"	సాధ్యంబె	సాధ్యంబె
"	19	కొంచెయు	కొంచెము
39	4	భోగము	భోగము
42	20	నీకై	నీకై
48	25	తీనుపోవ	తీనుకుపోవ
51	16	పుంటారో	పుంటాడు.

58	8	వకులంబుల	వకులంబున
58	5	పోరుచుండె ని	పోరుచుండె నీ
,,	10	జనదే	జేనదే
59	2	దుర్జయములయందు	దుర్జయములందు
,,	12	కిటులింత	కిటులింత
,,	15	యిట్లు	నిట్లు
,,	19	లిప్పుచు	లిప్పుడు
,,	21	కొందుపు	కొందుపు
60	7	వలుకుచే	పలుకుచే
,,	16	పఠనంబు	పఠనంబు
61	3	నిప్పట్లు	నిప్పట్లు
62	6	సిద్ధాంతిగా	సిద్ధాంతిగారట
66	19	పుల్క	పుల్కన
67	2	మనలోనె	మనలోననె
,,	10	వాక్కుల్	వాక్కుల్
,,	13	నోచుకొ	నోచుకొ
69	2	బాహూభ్య	బాహు
77	4	యికశూన్యం	యిలశూన్యం
88	9	వలను	వలయును
89	14	యిట్టలింక	యిట్టు, లింక
93	3	మము	మిము
,,	6	అసలు	అసలె
96	4	చిక్ష	చిలక్ష
111	2	ముంతలేరు వేస్తే	ముంతలేసే
117	26	పెండ్లామును	పెండ్లామునుగా



సంస్కరిణి

అను

సంఘ సమస్య.

రురురురు

నాంది

చ॥ సకలమతంబులు సకలజాతులు సర్వకులంబు లేకమై
యొక యెడ సఖ్యత దసరుచుండగ ముప్పదియూడుకోట్ల సం
ఖ్యకు మిళిమీరు సజ్జనులగల్గి పరస్పరవైరముల్ దలం
పక యొకటే కుటుంబముగ భారతసంఘము కీర్తిగాంచెను॥

(పుష్పాంజలియై దేశభక్తుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

ఆహా! సృష్టివైచిత్ర్యమొత యగమ్యగోచరముగ నున్నది.
అనంతకోటి జుతు సముదాయమునం దొకదానితో నొకదానికీ
సంబంధములేకుండుటయు, మరల నొకదానితో నొకటి యెక్కువ
సంబంధించియుండుటయు, వానిలో వానికి పరస్పరవైరానురాగములు
గలిగియుండుటయు దలుచుకొనినపుడెల్ల నాకు భారతదేశస్థితియే జ్ఞప్తికి
వచ్చుచుండును. ఆపరమేశ్వరుని మహిమ యెట్టిదనిన,

సీ! ఏవస్తువును గన్న దైవతాంశ దగద

గద్దాయమానమై గానుపించు

ఎందుజూచినగాని సృష్టి ప్రపంచంబు

పరమేశు కీర్తనల్ బాడుచుండు

వపనియందైన నిశ్చరశక్తియే

జేదీప్యమానమై జేజిల్లు

క్షణక్షణంబునకును సర్వేశ్వరునిదివ్య

మహిమావిశేషంబు మదిస్ఫురించు,

గీ॥ ఎట్టి నాస్తికునకునైన నెట్టిరాక్ష

సాధనమునకైన తుదకవసానమందు

దోచకుండెనే జగదీశు గోచరింబు.

శంక లేటికి శ్రీహరి సర్వమవని॥

ఇంకను ఆసర్వమయుని మహత్మ్య మెట్టిదనిన, :—

నీ॥ అంబరవీధిలో యానంబుగాపించు

పక్షులెవ్వని కీర్తి బాడుచుందు

రాతిలోగప్పయి వాతిగర్భములోని

బిడ్డ యెవ్వనిశక్తి కల్గిడించు

కంటికిగాన రాకయె యెల్లెడలనుండు

సూక్ష్మజీవు లెవని సొంపుదెలుపు

చావు పుట్టుకలను సౌఖ్య మాపదలు నె

వ్యవిమాయ లన్నింటి బయలుపరచు

గీ॥ ఎవ్వడిప్పుడు నెప్పుడు నెల్లపుడును

ఇందునందున కెందేని నిమిదియుండు,

నాదిమధ్యాంత రహితుడౌ నెట్టివాని

మరువశిశ్యంబె యెంతటి నరునికైన !

సృష్టి ప్రపంచము వేరువేరుగా ననేక స్వరూపములుగలిగి
యున్నను, అన్నిటియందునుగల పరమేశ్వర సంబంధమను చిహ్న
ముచే సృష్టి సర్వంబునకు నైక్యమేర్పడుచున్నది. అట్లే హిందూదే
వున గల వివిధజాతి, మత, వర్ణ, కులములను, భారతీయతయను సంబంధ
మైక్యముచేయుచున్నది. హిందూమహమ్మదీయ, షార్కీ, క్రైస్తవ, జైన

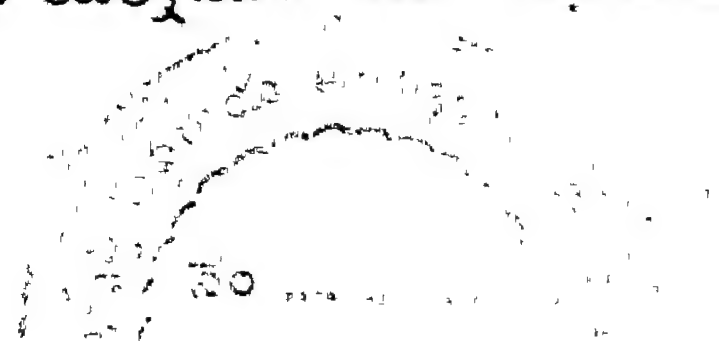
యూధమతస్థులందరికిని, ఆ యా మతములందుగల యంతఃకాఖిల
వారి కందరికిని యైకమత్యమేర్పడి యెన్నడు సర్వసమత్వము లభిం
చునో అప్పుడే మనజన్మ సార్థకమగును. వినను సృష్టియందు స్వాభా
వికముగ కొంత వైరభావమున్నట్లు తోచును.

ఉ॥ కప్పనుజూచి పాము నెలుకగని పిల్లియు పిల్లిఁ గుక్క నె
ల్లప్పుడు జంపజూడవె? పరస్పరవైరములకా మనుష్యులే
గొఱ్ఱు రణంబులకా సలిపి గూలరె? మేటిబలాధ్యులైన వా
రెప్పొడహాకృతిక బలవిహీనుల హీనత జూడరే భువికా ॥

అట్లే భారతదేశమునగూడ జాతి మతకుల వైషమ్యములు గొన్ని
యుండవచ్చును. కాని భూలోక స్వర్గమనంబడు నీ యాసేతుహిమా
చలపర్యంత, కష్టాగోదావరి, గంగాయమునాది మహానదీప్రాంతంబగు
నార్యావర్త పుణ్యభూమియందు, సర్వప్రాణులును సమత్వమున సర్వ
దా సఖ్యత మెలంగుచుండినగదా సార్థకము. ఈ మహాధోరణిలో
బడి, యీరాత్రి ప్రదర్శింప సెలవుగైకొనిన నాటకసన్నాహములను
గూర్చి బాత్తుగా మరచితని. ఏమి నాటకమోయని మీమనములం దాత్ర
త జనింపవచ్చును. స్వరాజ్యసోపాన, గాంధీమహోదయ, గాంధీ
విజయ, పాంచాలపరాభవాది నవీన రాజకీయనాటకముల రచించి
మీమనముల నిదివరకే యాకర్షించిన ట్రి దామరాజు పుండరీకాక్షుడు
గారిచే రచింపబడిన “సంస్కారణి” అను భారతదేశ సాంఘికసంబంధ
ముగు నాటకము నీరాత్రి ప్రదర్శింప ననుజ్ఞ గొంటిమి. అనుగో! నాట
కసన్నాహములు ముగిసినవనిజెప్పుటకై నామిత్రుడు దేశదేవకుడిటు
లనే చెప్పుచున్నాడు. మిత్రా, సాత్రములు సిద్ధమైనవా?

(ప్రవేశము దేశ సేవకుడు)

దేశ సే.—సర్వము సిద్ధమైనవి. జగన్నాటక సూత్రధారియగు నాది
బ్రహ్మయే నాటకరంగమున ప్రవేశించి మరియొక సృష్టిగా
వింప నున్నప్పుడు యత్నముల కేమిలోట్టుండును. కాని యా
జ్ఞులెగొంటివా?

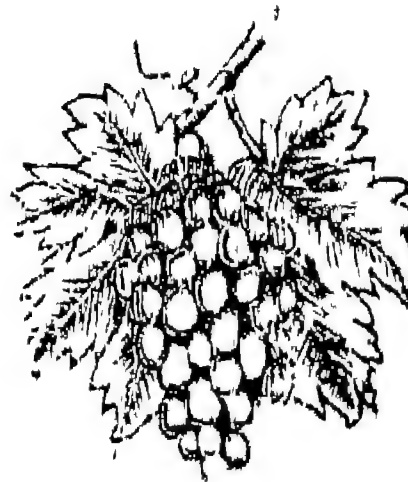


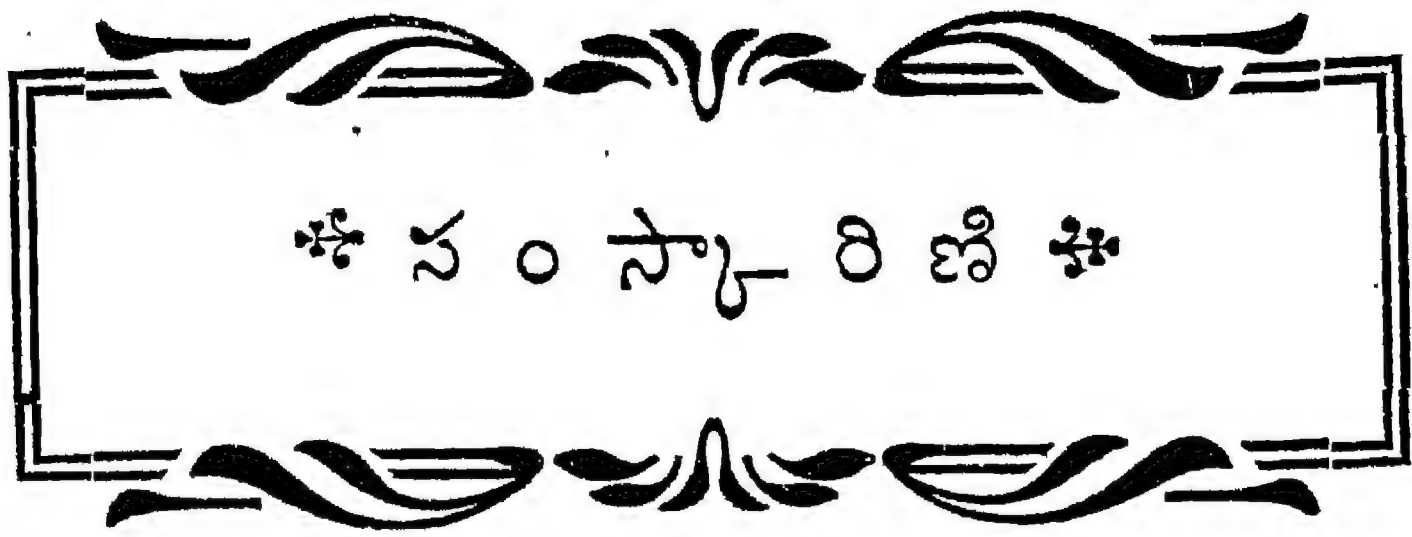
దే. భ — ఎవరియాజ్ఞ? గ్రంథకర్తగారి యాజ్ఞయా?

దే. సే. — కాదు కాదు. పాపమింజులలో గ్రంథకర్తలబాధ తేనలేదు.
కాని సర్వమునకు నెవరియాజ్ఞకు మనము లోబడియుంటిమో వారి
యాజ్ఞ కావలెనుగదా!

దే. భ — సరి. సరి. తెలిసినది. ప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞయా? ఇది
సాంఘిక నాటకమగుటచే వారియాజ్ఞతో మనకు నిమిత్తం లేక
పోవచ్చును. పోవుదము రమ్మ.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)





❖ సంస్కరిణి ❖

ప్రథమాంకము.

[1 టవ. రంగము.]

[ప్రవేశము ఆదిబ్రహ్మ]

బ్ర—శా॥ నాయందున్న యఖండ తేజ మలప్రాణంబై మహాసృష్టియం దాయా రూపములకా ధరించు, నదెబ్రహ్మాండంబు, దైవాసురా ద్భాయా లోకములుకా, ఋషీశ్వర మనుష్యప్రపంచంబులుకా వేయోలా, సకలంబు నామహిమచే విజృంభణంబయ్యెడికా!

నేనే మూలకారకుడును. నేనే ఆదిశక్తిని. నేనే సర్వమయుండను నాకొక రూపములేదు నాలోలేని రూపమునులేదు. నేనొకచోట నుండెడివాడను గాను. నేనుండని చోటునులేదు. నేనుతప్ప నాకు మరెవ్వరునులేరు. సర్వమును నాయందే యున్నది. నేనొక మహా శక్తిని. ఈమహాశక్తి ఆరిమధ్యాంత రహితము ఈమహాశక్తి యెచ్చట జూచినను విజృంభించును. ఈమహాశక్తి కనులకు కాన్పించునదిగాదు. ఈమహాశక్తి కనుపించని చోటులేదు.

ఈమహాశక్తినలన ప్రయోజనమేమి? దీనివలనలేని ప్రయోజనమునులేదు. వినోధార్థమై నామహాశక్తికి నేనొకస్వరూపమును గలిగించెద. నాశక్తికి నేను ముక్కు చెవులు కనులు మున్నగు నవయవముల నేర్పరిచెద. అదుగో నాశక్తికి తేజమునిచ్చితి. (సూర్యచంద్రులను సృష్టించును) మిరియవులును సూర్యచంద్రులని పిలువబడుదురు

గార. ఇదిగో భూమ్యాకాసంబుల సృష్టించితి. ఇదిగో నురానురుగ సృష్టించితిని. ఇదిగో ప్రపంచమునంతయు చరాచరంబులను సృష్టించితి.

అహ, నేనెట్టి సౌందర్యమైన యాపములదాల్చితిని. వీరిలో నెవ్వరి జగద్స్వయాపమెంతయు ముద్దుల మూట గట్టుచుండును. అస్మదీయ జగద్ స్వయాపవ్యక్తి సౌందర్యము నించుక తిలకించుకొనెద. అమ్మా పేజగన్మాతా :—

(ప్రేక్షకులు జగన్మాత)

గేయము.

పరాత్పరా శ్రీహరీ మారా మా వరాలతండ్రి మాధవా,
నురాధిపతి కనికరానజగముల బిరానబోచెను కేశవా,
ధరాధిపా మా మొరాలకింకగ పరాకుసేయని శ్రీధరా,
స్థిరంబుగను నీస్వయాపమే ఘనధరాతలంబగు భూధవా !

(తండ్రి, సాష్టాంగనమస్కార ప్రణామంబు లాచరించుచున్నాను)
బ్ర—(జేరదీసికొని)

శా! పుట్టి, ముద్దులముట్ట మూటగట్టునిను నాపుణ్యంబునకా గాంచితిని
నేత్రానందముగల్గె నాకు, తరియించె నాదు జన్మం బహు
రాత్రంబుల నిను జూచుకొంచు ప్రియమారకబెంచి రక్షింతు నీ
భాగి దేవిరొ, నాస్వయాపము జగత్ప్రఖ్యాతి గావింపవే!

జగ—తండ్రి, భవదీయ దివ్యాంశచే నన్నొక తాత్కాలికస్వయాపముగ సృష్టించితివేగాని, నాకొక ప్రత్యేక సౌందర్యముగ దీది?

బ్ర—బిడ్డా, నీకాశంక యక్కరలేదు. నీ వీ జగత్తుయాపమున సర్వదా
| వెలుంగుచుండువు. నీ కిప్పుడొక ప్రత్యేకయాపముగూడ వచ్చి

మ! రమణీయంబయి చూడనుందరముగా రాజిల్లు వృక్షస్సమూ
హము దేహంబు నలంకరించు నగలై యా కాశము భూమిసాం
ద్రముల నింపిన జీవరాశి కడుసౌందర్యంపుటంగంబులై
యమరెన్ ముద్దులమూట వీవు మనుమమ్మా శ్రీజగన్నాథరో!

జగ—తండ్రీ, నాయంచేమి ప్రజ్ఞలుగలవని నేనీసృష్టిప్రపంచమునం
తయు నెత్తి పై కెత్తుకొని భరింతును. హాయిగ భవత్పదార
వింద సేవానిమిగ్నురాలనై తమసన్నిధి నిలచెద

బ్ర—పుత్రీ, నీ కాభయమక్కరలేదు. సర్వదా 'నాయనోసిన జేవుడు
నీరు వ్రాయడా' యని యధేచ్ఛనుండుము. అట్లని నీయం
జేమియు భారములేదని కలంచవద్దు. సృష్టిప్రపంచమంతయు
నాచే నిర్మింపబడిన కాలచక్రముపై దిరుగుచుండును. కాని
సృష్టియందు ప్రతిస్థానీయండును నేనంతరాత్మయాపమన
వెలయుచుండును. ఆస్థానీకోటి తమతమ యంతరాత్మలననుస
రించి తను విధ్యుక్తమును నెరవేర్చు చుండవలయును. వారి
వారి పూర్వచర్యలవలన వారివారి కర్మయోర్పడుచుండును. ఆ
కర్మపై నాధారపడి ప్రపంచమంతయు నాగుచుండను. ఈ
రహస్యమంతయు నీవే క్రమముగా దోసికొనగలవు. ప్రస్తుత
మీవిషయముల మాత్రమిరింగి, నీవింక నీసంతానము దెన
కేగుము.

జగ—జనకా,

కా! నాసంతాన మనంతకోటిగద ! నేనా, వ్యర్థురాలగదా
కాసంతేనియుఁ జేతగాదుగద, లోకంబెల్ల సైరింపగా
నోసర్వేశ్వర, నావశంబగునె? నీవున్నాడవక ధైర్యమే
నాసాయంబయి నన్నుజూపనియెడ నారాత్ర యెట్లుండునో!

కావున, తండ్రీ నాకట్టి యభయంబొసగుము!

బ్ర—బిడ్డా, నీ విట్లధైర్యపడకుండ నీకొక్క రహస్యమిరిగించెద,

క॥ నీయందు. నితరులందును

నాయందు సమస్తమందు నారాయణుడే

హాయిగ ధర్మముగాచుచు

బాయక నెల్లప్పుడును భయపడ నేలా॥

మరియు నింకొక రహస్యముగలదు.

తే॥ గీ॥ నీదుసంతానమందు మాణిక్యమట్ల

వెలయచుండును నరజాతి, వేడ్కవారు

తోటి జీవరాశిని ప్రేమతోడ గనుచు

నీకు సంతోషమిడుదురో, లోకమాత॥

వారికి, తమ తోటి ప్రాణువులకన్న నెక్కు డవకాశములు
గలవు. కావున వారి సంరక్షణను వారు జూచుకొనుచు తమ సోదర
ప్రపంచమునుగూడ రక్షించుట వారి విధ్యుక్తధర్మమైయున్నది. వా
వలన నీకుసుఖము జేకూరుచుండుము.

జగ—తండ్రి, ఉత్తమజాతియందున్బిచ్చించినను నరజాతి సర్వదా సదుత్త
కములగలిగి వర్తింతురాయని నాకు శంకబాడముచున్నది.

బ్ర—అవును, నీసందియము నమంజిసమైనదియే. నరజాతి యొకానొ
కప్పటికి ముఖ్యముగా కలియుగము గడచినకొలందిని, ధర్మము
నకు విరుద్ధముగా నహంభావత్వమున మెలంగుటయు సంభవించ
వచ్చును. పాపము పెరుగుచు విరుగుచు ప్రపంచమున నూగు
లాడుచుండును. అదిలేనిది జగన్నాటకము సాగనరదు. నరు
లజ్ఞానతిమిరంబునబడి మరల కోలుకొనుచు నొకప్పటికి నన్ను
జేరుచుండురు. పాపము మరి విపరీతమగునపుడెల్ల నేనేదోయొ
రూపమున భూవి నుద్భవించి ధర్మమును పునరోద్ధారణసేయు
చుండును. ప్రస్తుతము నీకు కొన్ని దివ్యమంత్రముల ను
దేశించెదను. నీనరసంతతిలో నుత్తములగువారికివి ప్రసాది

పుము. వారివలన నందరికీ వ్యాపించును. ఈధర్మసూత్రములే
ప్రపంచమున దైవత్వము నెల్లప్పుడు నిలిపియుంచును. ఆ
సూత్రము తెవ్వియనిన,

క॥ నిరతము హరిధ్యానించుట

సరసమతియు న్యాయ సత్య శౌచగుణంబుల

కరుణయు సర్వసమత్వము

• పరప్రేమయు హింసలేమి పరమ హితంబుల!

ఈయీ హితంబుల ననుసరించి మదమాత్సర్య కామక్రోధముల
త్యజించి స్త్రీవిరోధత్వ మద్యపానాది దురభ్యాసంబులం జిక్క నర్హ
దా ధర్మమార్గము ననుసరించి నిత్యకర్మలు నెరవేర్చువా దుత్తమపూ
ర్వులై నాసాన్నిధ్య ఫలంబున కర్మలగుదురు నీవింక నిశ్చింతగా నీ
సంతానముమధ్య సంతసించుచుండుము.

(అంతర్ధానమగును)

(తెరపడును)

2 రం గ ము . (నరప్రపంచము)

(ప్రవేశము: అదినరాలు. కేశవుడు, నారాయణుడు, మాధవుడు,
గోవిందుడు వ.)

కీర్తన.

[భజనచేసే విధము తెలియండి మోస్తరు]

జననిపాదములాశ్రయించండి, జనులార మీరు! మనముగన్న
భూమిగొలువండి! జ॥

1 మనముగంటే గర్భమందున! మరుచునుండెదా లోకమాతను
మనమునం దెడలాయకప్పుడు! వినయభక్తులతో భజింపుడు! జ॥

2 మారమలో దించి చూడండి, నరులారమీరు ! వేరెయ్యలో చనలు మానండి. భారమనక జగంబునంతయు ఓరిమిలో మోసేటితల్లికి ధీమలును సామర్థ్యంబగు మన ! పూకమ్మలె గాకమ్మలెవరు || జన ||

3 మూఢులై మీరెగిరికడకండి నరులార యెప్పుడు ! మాతృభూమి స్మరణసేయండి ! మూఢులై యజ్ఞానమున మీ గాఢమగు స్వదేశభక్తిని రూఢిపరచక పాడయిచచ్చోరూఢి గానరకంబు గలుగును || జనని ||

4 మాతృద్రోహం సేయబోకండి. నరులారమీప్రియ, 'ధాత్రి'నెప్పుడు మరచిపోకండి - మాతృద్రోహం జేసిమీరొక, శత్రువులుగాబయలుదేరి, యసాత్మ్యలై యమశాధకడు చేతులొత్తులై ధరబుట్టనేటికి || జన ||

5 మాయలందున బడకబ్రతుకండి, జనులారమీరు, హాయిగను మీభూమిగనుగొండి ! మాయలన్నిటిగడచి మీరెడ ! భాయకనుభూజేవి సేనలో ! చేయగలిగినదెల్ల జేయుచు ! స్థాయిజిక్కగ హాయినుండుదు || జన ||

6 ఆశలకు మీరెప్పుడు బోకండి, జనులార, మోహపాశములఁ బడి పాడుగాకండి ! ఆశ యెప్పుడు వినాశకరమని ! లేశ మనుమానింపకయె యోదేశ మిదిగో పారజూచియు, దానులై మన నెల్లగన్న || జననిపాదము లాశ్రయించండి ||

7 ఒరే, మనమందరము మన యేక మాతయగు జగన్నాథను పూజించుటకై ప్రోవుదము రండు. —

“ శ్రీ యఖండకోటి బ్రహ్మాండ మహాగర్భ జగజ్జననికీ జేయ శ్రీ జగన్నాథకు జేయ ”

కి వ ర ం గ ము.

(ప్రవేశము జగన్నాథ.)

జగ—

శా. పోరా ! దైవవిచిత్ర మేమియొగదా యాశ్చర్యమైతోచనే,
యీరమ్యంబగు పూలతామయ సుహృద్భక్తస్సమాహంపు శాం

తారంబుల్, గగనంబునందెగురు సౌందర్యపు సంతాన మిం
పారక భూమిజరించు జంతు సముదాయంబు విసోదంబులై!

మరియు,—

క॥ ఒకవృక్షము నొకవృక్షము
నొకపక్షియు నొకపక్షి యుర్వి సమస్తం
బొకదాని నొకటి బోలక
సకలవిధంబులను మాన్పు జగమున దోచుకొ !

అహ! యేమి యీ భూమిపై బారులకదీర్చి పారకాడు చిత్ర
చిత్రకీటకంబుల సౌందర్యము! అహ! యేమి యీ ఘోరారణ్యంబున
నేత్రోత్సవముగావించు వింతవింత ఫలపుష్పలతాసయిత వృక్షజాలం
బునక విరుగాడు జంతుసంతానము! అహ! కన్నుల మిరిమిట్లుగొలు
పుచు నాకసమునంటిన యీ శర్వతరాజములనుండి మధురగానము
నేయుచు భూమిపై దుమికి చివ్వుచివ్వు పరువులెత్తు నీవిర్మలోదక
ప్రవాహములసౌందర్యమేమి? అహ! నేత్రోత్సవము-నేత్రోత్సవము-
నేత్రోత్సవము.

(ఉలికిపడి) అయ్యో! దైవమా, రమ్మ-రమ్మ-నాముద్దుజంతు
వులు నీటంబడి నశించుచున్నవి! అక్కటా! యీనూత్తుజీవులు తీవ్ర
వాయువులచే గొట్టుకొనిపోవుచున్నవి! కటకటా! యేమి యీ ఘో
రము! ఈజంతువులు తమలోతాము పోరాడి గూలుచున్నవి! హరి
హరీ! అదుగో, అదుగో. పారకాడుచున్న యీపురుగులను పక్షులు
తన్నుకుపోవుచున్నవి! కటకటా! యీవిపరీతములను జూచి నేను
భరింపజాలను!

నీ! ఈ చిన్నిపురుగుల కేహనిలేకుండ

నేనెట్లు గాపాడుదాన నుక్కొ

అకట! యీ నోరులేనట్టి జంతుసమూహ

మేరిత గాతు నే నేమి సేతు

ఈ నుందరంబైన వృక్షజాలమునకే

కీడురాకుండ గాపాడుటెట్లు

అజ్ఞానతిమిరంబునం దోలలాడు నీ

[పాణులకెట్లు పుణ్యము లభించు ।

ఈవిషాద పరిస్థితులెట్లు పైతు

నెవరికై తేడ్తు నాచేత నేమియగును

యేదియెట్లానో నాకేమి యెరుకపడును

దైవమా ! నీ మహామాయ తరమెదెలియ ।

అదుగో నా నరసంతాన మిటువచ్చుచున్నది. వీరిస్థితి యెట్లుం
డునోగదా!

[ప్రవేశము (నరులు కేశవుడు, నారాయణుడు,
మాధవుడు, గోవిందుడు)]

—• కీర్తన •—

దండాలమ్మొలె తల్లి జగన్నాథ

నీయండా మమ్ముండనీయె లోకమాత

నీగర్భమందు బుట్టినామె లోకమాత

మాకు నిర్భయమెగలిగిందె జగన్నాథ

వీల్పొడ్చి దలుచుకుంటూ లోకమాత

నీ క్లాకీమృక్కుతామె జగన్నాథ

మాపాణా ల్నీకితామె లోకమాత,

మమ్ముపాలించి యేలుకోవె జగన్నాథా॥

అని సాష్టాంగప్రణామము లాచరింతురు.

జగ—నారాయణుని మీరు నరులారా

అరాధించండయ్య నరులారా,

నరు—నీవేనారాయణుడవు జగన్మాత
నీవే మమ్మేలుతల్లివి లోకమాత!

జగ—పరమేశ్వరుని మీరు నరులారా,
మరువకదలచండి నరులారా!

నరు—శరమేశ్వరుడ వీవె జగన్మాత
మరచిపోతామంటే లోకమాతా?!

జగ—ఒక్కడేదేవుండు నరులారా,
యొక్కడైనా యుంటాడు నరులారా!

నరు—ఎక్కడైన నీవేను లోకమాతా
మృశ్కేదము రచ్చించు జగన్మాతా॥

జగ—బిడ్డలారా, శరమేశ్వరుడే మిమ్ములగాచువాడు. నేనూరక నిమి
త్తమాత్రముదాననే. ఆశరమేశ్వరుడు సృష్టిప్రపంచమునెల్ల
మీయందెక్కుడు భారముంచెను. మీచుట్టుప్రక్కలనుండు
ససంతకాళి జీవరాసిని గాపాడుచు, మిమ్ముమీరు గాపా
దుకొనుభాధ్యత మీయందున్నది.

శేశ—అమ్మా మాకేం సెప్పుతావ్రా సెప్పు. మేమిప్పుడుసేసాస్తాం.
మాప్రాణాలుంటే నీపాదాలసాక్షి యెంలోటులేదు.

ఇతరనరులు—ఓ-మేమంతా సిద్ధం, సిద్ధం.

జగ—తనయులారా, నాకేమికావలయును! మీరందరు తేమముగానుం
డుటయే నాకుకావలసినది. మీలోమీరై కమత్యముగలిగి తలా
యొకపనిని నెరవేర్చుకొనుచు నిరంతర శరమేశ్వరధ్యానతత్ప
రులై భూతదయా స్వభావులై ధర్మమార్గావలంబకులై
సత్యప్రియులై యహింసాస్వరూపులై నిత్యకర్మానుష్ఠాన
పరాయణులై సదా వర్తించుటయే నాకు పరమసంతో
షము. అట్లు ధర్మసత్యగుణములు గలిగి, ప్రపంచసేవయుం
దు నిమిగ్నులై స్వార్థపరులుగాక వర్తించువారికే బ్రహ్మత్యము

సిద్ధించును. అనగా వారు పరమేశ్వరునికి సర్వదా సామీప్యముననుండురు.

న— తల్లీ, మాలోమాకేమియు భేదాలులేవు. మేమందరము తల్లీ యొకపని జేసుకొనుచున్నాము. కాస్తకష్టపడితే మాయంధరికి కావలసినంత తిండి నీయనుగ్రహంవల్ల సిక్కుతుంది.

జగ— బిడ్డలారా, సంతసించితిని. కడకు నేను జెప్పవలసిన విషయము లేవి యనెద,

సీ! నరులార, మీరెల్ల హరిభక్తి నేవేళ

మరువకుండులయె ధర్మంబు మొదట

జనులార, మీరహింసా దీక్ష నెప్పుడు స

దృక్కి గైకొనుటె విధ్యుక్తమెప్పుడు

బిడ్డలారా, మీరుప్రియమార నైకము

త్యముగల్గి వర్తించుటె సరంబు

మనుజులారా, యెప్పుడును న్యాయసత్యాది

సద్గుణంబుల వీడి జనగవలదు

గీ! ఆవని తొకేక సంబంధమందు మునిగి

యిహసుఖంబులకే తపియించవలదు,

పారివార్థిక చింతన బాసియెప్పుడు

మెలగ వలదయ్య నా ముద్దు బిడ్డలార!

అందరు— తల్లీ నీయమజ్జలన్నియు శిరసాపహించితిమి.

జగ— తనయులారా సంతసించితిని మాకింక నమంగళ మప్రతిహత బగుగాక! కరమేశ్వరుడు మీకు సర్వదా శుభములొసగుగాక! ధర్మము వర్ధిల్లుగాక! మీకు జయముచేకూరుగాత! నేనిక పోష వచ్చెద.

(నిష్క్రమించును)

కే—ఒరే మనభూదేవితల్లి చెప్పినప్రకారం మనమంతా తలాయొక పనిచేసుకొని చక్కగానుందాము. నాకు పరమేశ్వర రహస్యమును కనుగొనవలయునని బుద్ధిపోవుచున్నది. మనను సృష్టించిన ఆ ఆదిబ్రహ్మనుమాత్రమును దెలిసికొనవలయును. నా—నాకు ప్రకంచమునందు బుహ్మీశుని గాచడి దుర్మార్గము నడంచుపనిమీద నుండవలెనని కోరికగానున్నది.

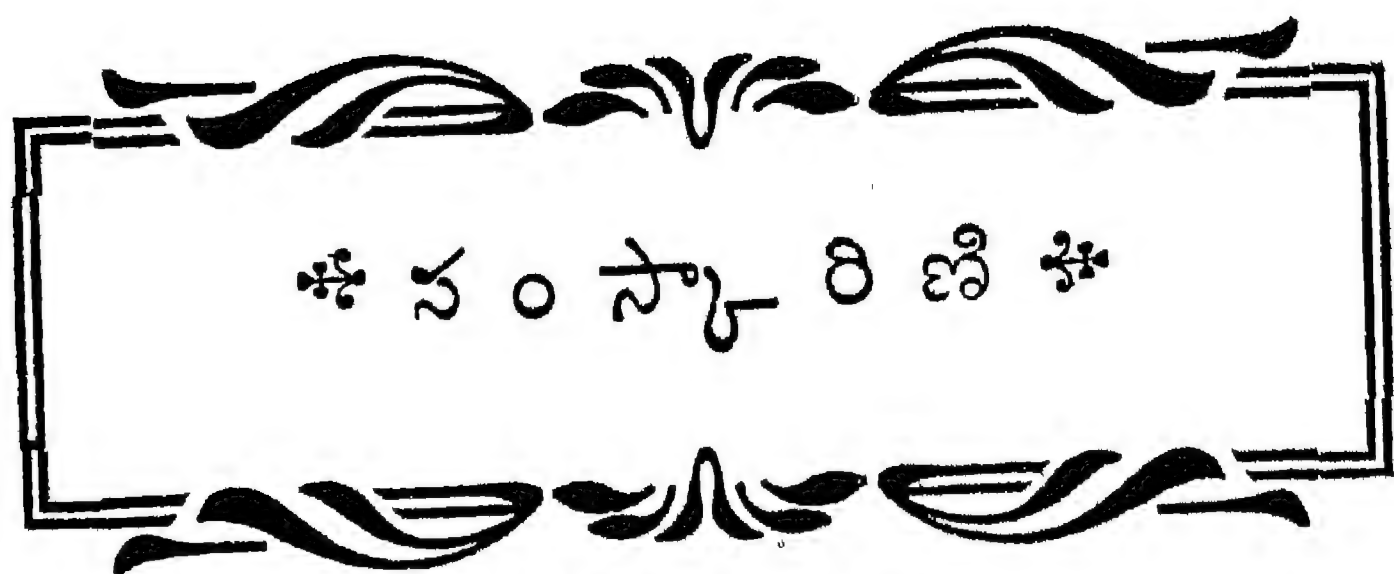
మా—మనకందరికి కావలసిపనులన్ని చేయుచు ప్రాణికోటిని కాచడవలెనని నాకు కోరికగానున్నది.

గో—నేను భూదేవి కరుణాకటాక్షమును సంపాదించి, మనకందరికి యాహారము నార్జించిమీకు శోడ్పడవలెనని యున్నది.

కే—పోదరులారా, మననలుగురికి ముఖ్యమైన యన్నిధర్మములపైసను బుద్ధిపోయినది. కావున మనబుద్ధి ననుసరించిన మనమన ధర్మముల యధావిధిగా నెరవేర్చుకొనుచు ముఖముగా నుండము రండు. కాని మనమందరిముగూడ భగవంతునిధ్యానమును మరువక, పాపమున కెడమీయక ప్రవర్తించవలయును. పోవుదము రండు.

(నిష్క్రమింతురు)





శంస్కరిణి

ద్వితీయాంకము.

(1వ రంగము.) (కలియుగప్రారంభము)

(ప్రవేశము - కేశవశాస్త్రి)

కేశ—అహ! కాలమెంతలో మార్పు జెందుచున్నది! అది బ్రహ్మ ప్రపంచ మంతయు సృష్టింపబడి, క్రమ క్రమాభివృద్ధిని గాచుచుండ, అత్యద్భుతమగు పూర్వచారిత్రను శాశ్వతము జేయుచు, యుగయుగంబులనుగూడ చివ్వు చివ్వున దాటి కాలమెరివ్వున పరుగెత్తుచున్నది! అప్పుడే మొదటి మూడుయుగములును గడచి నాలవయుగ మారంభమగుచున్నది.

సీ నారసింహ ద్యవతారంబులను గాంచి
కృతయుగంబటు పవిత్రతవహించె
శ్రీరామచంద్రుని చెల్లి జేయుట చేసి
త్రేతాయుగంబట్లు పూతమయ్యె
శ్రీ కృష్ణమూర్తి విజృంభించుటను జేసి
ద్వాపర యుగమట్లు ధన్యమయ్యె
నాలవయుగమందు నాధుడై కలిరాజు
చెలరేగ కలియుగంబిల జనించె

గీ॥ ఇంక సకలదుర్మార్గము లంకురించి
సాప మభివృద్ధిగాగ ప్రపంచమెల్ల

క్రిందు మీదానటించును పిందు మకట !

మరల కల్యాణవతారంబు నరయబుపుడొ!

భూలోకస్వర్గంబనంబడు యాసేతు హిమవన్నగ ప్రాంతముగ
నీ భారతపుణ్యక్షేత్రమున ననర్థకములు వాటిల్లకుండుటకై సకల
మతాచార, వర్ణాశ్రమధర్మంబులను యథావిధిగా నెరవేర్చుచుండవల
యును. అందు భూసురులై న బ్రాహ్మణోత్తములు తమతపోమహిమచే
కలిరాజపాలంబడకున్నచో నంత భయము లేదు. కలిరాజ దుర్జయం
బులకు జ్ఞానవంతులగువారు వలలలో బడకుండ నుండవచ్చు
నని మున్ను అభిమన్యనందనుండగు పరీక్షున్నరేంద్రుండు శపించె.
అహ! జ్ఞానభాగ్యులగు బ్రాహ్మణ వంశం బెట్టి పవిత్రవంశము.

నీ! న్నాన సంధ్యాద్యనుష్టానంబులను జేసి

యతునోదయమునకే హాయిగాంచి

వంచాంగమునుచేతబట్టి యింటింటికీ

మంచిచెడ్డలుదెల్పు బయలుదేరి

జనులెల్లభక్తితో చారెడేసియొసంగు

గింజెలన్నిటిజేర్చి గృహముకేగి

దైవతార్చనజేసి సావకాశంబుగా

నన్నసానాదుల నారగించి

గీ! లేచి, వేదాధ్యయనమింత యాచరించి

యేపురాణము, పదిమందికెరుకవరచి

చీకుచింతలులేకుండ స్వేచ్ఛతోడ,

బ్రతుకుబ్రాహ్మణునకు సాటిమనుజుడెవడు ?

అట్టివారికింక ప్రపంచసంబంధమే యనాసరము. కాని యొక్క
విషయముమట్టుకు ముమ్ము బాధించుచున్నది. అది యెద్దియనిన,—

సీ! నిదుర లేచినదాడి నిమగ్నమైనను తీర

కయై రైతులెల్లరు కష్టపడగ,
వినుకు విరామంబు లినుమంతలేకయే

వ్యాపారమునమాన్ది వైశ్యులుండ
బహినులనుగాచి యులధర్మమునునిల్పు

క్షుత్రీయులెల్లపు శ్రమపడంగ
జనులెల్ల వారివారి నియమితంబై
కనులలో మున్నులై బ్రతుకుచుండ

గీ॥ దైవమడుగంటి రాక్షసత్వంబుజగతి
ప్రబలనీకుండగాపాద బ్రాహ్మణులకు
విధియనంగను పుడమిలో విప్రకులము
వెలసెననితోచు నది నెరవేరుటెట్లొ!

మాకు ప్రపంచమునో నీసంబంధముమాత్రమే గలదు. మేము
నెరవేర్చవలసిన మహాధర్మమున కనుకూలముగ ప్రపంచమంతయు
మాపై నమితభక్తి గలిగియుండును

మ! జనులెల్ల మముదైవతుల్యులను విశ్వాసంబునకాచి, మా
కు సమస్కారములాచరించుచు ప్రయోక్తుల మాదెసకబల్కి మం
చినిచెడ్డ మముగోరిగన్గొనుచు నాశీర్వాదముల్ బొందుచుకొ
నివయంబొప్పుమెలంగుచుందురు సదా వేయేలమానేవలో!

అట్టితరి మాయందెంతయో భారముండుననుటకు సందియము
లేదు. మాపై వారికిగలభక్తిని నిలుపుకొనుటకు మాయర్హతను
మేము: కాపాడుకొనవలయు. అట్లొనర్చుటకు—

తే॥గీ॥ స్వార్థమును మాట నురచిపోవలయు మొదట
సర్వజీవుల సమదృష్టి సాకవలయు
హింసయును మాటెయ్యెపుడు సహించరాదు
ప్రాణికోటిని నేవింపవలయు నెపుడు!

మరియు—

తే॥ గీ॥ న్నానసంధ్యాగ్ని హూతాతి సకల కర్మ

లుచితరీతిని గావించు చుండవలయు

వేయియేటికి మేము గావించుపనులె

యర్వికెల్ల నాదర్శమై యుండవలయు॥

• ఇట్లు పురింతుమేని జగమంతయు బ్రాహ్మణులపై భక్తిపశ్వా
సములు గల్గిధర్మమార్గమున నడుచుచుండును. ఓహో పురాణకాల

క్షేప సమయమైనది. ఆరుగో జనులందరు వచ్చుచున్నట్లున్నారు.

(అనుచు. దర్శాసనముపై కూర్చొని పురాణగ్రంథమును
చేసొనును)

(ప్ర)వేశము: నారాయణవర్క, మాధవగుప్త, గోవిందదాసు వ॥

(అందరు సాష్టాంగ నమస్కారము లాచరించి కూర్చుండును.)

తే— సోదరులారా, యీగోజు మననారందరికి క్షేమమేగదా.

నా—క్షేమమేగాని నేడొక్క విశేషము జరిగినది.

తే— ఏమది! ఎవరిని ప్రాణహనిలేదుగదా!

నా—లేదు: కాని యొకచోట నొకడొక జంతువును బంపుచుండెను.

నేనదిజూచి యాజంతువును గాపాడుటకై యాతనికడకురికివా

రింపగా, నాత డూరుకొనక తిరుగబడెను. అది యేమని యడుగ

“స్వభావములోనొకజంతువు నొకజంతువును తినుటలేదా కావు

న నేనుమాత్ర మిజంతువు నేల భక్షింపరాదు?” అని

జవాబు చెప్పి మరల జంతువు వెంటబడెను. నేనతని వధిం

చి జంతువును గావదలచితినిగాని నా మనంబొప్పుక మిమ్ము

డుగుదమని తలంచితిని ఇంతగో నాజంతువు పారిపోయెను.

తే— శివశివా! ఎట్టిఘోరము? అతనిని నీవు బధింపకుండుట

మంచిదేగాని యాకిరాతకుని మనలో చేరనీయవద్దు. పరమేశ్వరుడే యతనిని శిక్షించును.

గో— అయ్యా, పరమేశ్వరుడు శిక్షించుననుట తోడనే నాలో సందియము తోచుచున్నది. అదియెద్దియనిన,

క॥ ‘హరి హరి’ యని యెల్లప్పుడు

మరువపు పరమేశు నీవు మాగతియేమో

హరిపదముల సేవింపగ

నరనిముసము తీర దాత జాగ్రహపడజే!!

నా— భేష్ నేనును అవిషయామే యదుగదలచుచుంటిని

శే— మంచిప్రశ్న నడిగితిరి. నేనీరోజు పురాణములో వర్ణితమగు ధర్మములను గూర్చి చదువ నెంచితిని. అందు మనుష్యులెవ్వరు పనులు చేయువా రైనను వారివారి యనుకూలవిధముల పరాత్పరుని సేవించినయెడల వారికి మోక్షములభించునని చెప్పబడియున్నది. మనహృదయ మేదేధర్మముల నిర్వహింపవలయునో అధర్మముల నాచరించిన మనకు మోక్షము లభించును. అధర్మములందు సేవాపింపబడినవి.

నా— అట్లయిన తక్షణము మొదలుపెట్టుదు.

శే— ఇదిగో ప్రారంభించుచున్నాను:—

(పురాణము తెరచి చదువును.)

“:—నారదుండు ధర్మరాజునకు వర్ణితమధర్మములు చెలుపుట:—

... ..

... ..

క॥ దమమును శౌచము దపమును

శమమును మార్దవమును కృపయు

క్షమయును హరిభక్తియు హ

ర్షము నిజలక్షణము లగ్రజాతికినధిపా ।

క॥ శౌర్యము దాన శీలము బ్రసాదము నాత్మజయంబు దేవమున్
ధైర్యము దేవభక్తియును ధర్మము నర్థముగామమున్ బుధా
చార్య ముకుందసేవలును సత్కృతియున్ బరితోషణంబు న
ద్వీర్యము రక్షణంబు బృథివీవరశేఖర, రాజచిహ్నముల్ ।

క॥ ధర్మార్థకామ వాంఛయు,

నిర్మల గురుదేవవిప్ర నివహార్చనముల్

నిర్మదభావము బ్రమదము

శర్మకరత్వమును వైశ్య జనలక్షణముల్ ।

జ॥ స్త్రీయములేని వృత్తియు శుచిత్వముసన్నతియున్ నిజేశులన్
మాయలులేక దాయుటయు మంత్రము పెక్కుక పరిశయజ్ఞముల్
సేయుటయున్ ధరామరులుసేవయు గోవుల రక్షణంబు న
న్యాయము లేమియున్ మనుజునాథ, యెఱుంగుము శూద్రధర్మముల్

మరియు పృథివ్రతా లక్షణంబులెట్టివనిన—

అ॥ నిలయము వాటించి నిర్మల దేహియై

శృంగార మేవోద్దు జేయవలయు

సత్య ప్రియాలాప చతురయై ప్రాణేశు

చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు

దాక్షిణ్య సంశోష ధర్మమేధాదుల

దైవతమని ప్రియుఁ దలపవలయు

నాధుడేపద్ధతి నడచు నాపద్ధతి

నడచి తత్పంథుల నడపవలయు

అ॥ వె॥ మార్దవమున బతికి మజ్జనభోజన

శయన పాన రతులు జరపవలయు

విభుడు పతితుడైన వెలదిపాతివ్రత్య
మహిమఁ బుణ్యజేసి మనుపవలయు॥

క॥ తరుణి తనప్రాణవల్లభు

హరి భావముగా భజించి యతడును దాను

సిరికై వడి వర్తించును

హరి లోకమునందు సంతతానందమున

క॥ ఉపవాసంబులు వ్రతములు

దపములు వేయెల భర్తదైవతమని ని

ష్కపటత గొల్చిన సాధ్వీకి

నృపవర, దుర్లభములేదు నిఖిలజగముల

మరియు సంకరజాతులయిన రజత చర్మ కారక వనటబురుడ
వర్తక మేద భిల్లురగు సంత్యజాతు లేడ్వరకును జండాల పుల్కనమా
తంగజాతులకును నాయాకులాగతంబులయిన వృత్తులఁజొర్యహిరసాక్ష
లు వర్జించి సంచరింపవలయు..... సత్వ స్వభా
వంబుతోడ నెప్పుడు దప్పక నిజ వంశాచారవిహితధర్మంబున వర్తించు
నరుండు మెల్లన స్వాభావిక కర్మపరత్వంబువిడిచి ముక్తి నొందును
జాతిమాత్రంబునఁ బురుషునికి వర్ణంబు నిర్దేశింపఁబనిలేదు. కర
దమాది వర్ణలక్షణవ్యవహారంబుల గనవలయు

(ప్రవేశము: పంచముడు చచ్చినగొడ్డు నీళ్ళుకొనుచు
రక్తహస్తములతో)

మా—అరెరె-ఇదేమిటిదేమిటి!

నా—ఈతడే యీతడే, నేను కలిసికొనినది-ఇతడే-ఇతడే.

శీ—రామ-రామ-రామ-ఛీ, అవతలకు పో- (అని లేచి మూరకు
వకుపోవగా తక్కిన ముగ్గురునుగూడ లేచిపోదురు.) నీవు మా

సమీపమునకు రావలదు. నీవు గడునీచమైన పనిచేయుచున్నావు! దూరముగా నుండుము!

నిన్ను ఛండాల మతంగజాతులందఱుగూడ చౌర్యహింసలు నిషేధింపబడినవి. నీవు బహిరంగముగా హింసజేయుచున్నావు. కావున నీవు మౌనముగనురిలొనను చేరక పంచముడవై మాకు దూరమున నూరి వెలుపలనుండుము. నీకృత్యములు మేము సహించజాలము. అందరు— ఛీ! పోమ్ము పోమ్ము.

పం— దీనిని నేను సంపలా— సచ్చినదాన్ని యీడ్చుకుపోతుండా— ఇదాడ పడుంటేను కుక్కలు పీక్కుతింటున్నాయి— నేను చూచి మాయింటి కీడ్చుకుపోతుండా!

కే—నీ నీ దారినగాక ఊరివెలుపలిగుండా పోమ్ము. ఇంటికేల గొని పోవుచున్నావు?

పం—కోసి తింటానికి.

కే—శివ-శివా-ఛీ పాపాత్తుడా!

తే! గీ! ప్రాణహింసయే కడుఘోరపాతకంబు,
అందు మాంసభక్షణ యధమాధమంబు,
నీవు రెంటినిగావించినావు నీచ,
ఛీ! యిటులరాకు, మామధ్య జేరదగదు॥

పం— మీకు దంణంయెడతాగాని నేనొకటదుగుతానెప్పుడి

అ! నా పిల్లి యెలుకబట్టి పిల్లి నత్తురుదాగు,
బల్లి పురుగులెన్నోబట్టి మ్రింగు,
అడవిలోన నూడ నపరిమితంబుగా
నుకటినొకటి సంపుసుండు నేల? ॥

శీ— ముందు నీవు మారముగా నున్నచో చెప్పెదను

(పం. మారమునకు పోవును)

వినము—

మ! నరజన్మంబు ననుస్త జన్మములగో వాణెంబుగాగక పరా
త్పరుడే సృష్టియొనర్చి, మానవుల మేధాశక్తియుక్త జ్ఞానము
కరుణాదృష్టియు మంటగల్గి యిటు లజ్ఞానాంధకారంబున
నరులు మూఢమృగంబు లొక్కటని యెంచక సిగ్గులేదేలరా!
అందరు— ఛా, ఛా, అవతలికి పొమ్ము; పొమ్ము.

(అని వెళ్ళి గొట్టుదురు)

శీ—మనమీతని నిట్లు బహిష్కరించుటవలన యితనుకప్పటికైన
జ్ఞానముసంపాదించకపోడు. నేను మనమింక పురాణకాలదే
ము నాపి యెవరిపనులపై వారము పోవుదము.

నా—ఈపంచముని మనలోనింక చేరనీయగూడదని నిశ్చయించు
కొంటిమి

మా—మరల బుద్ధివచ్చువరకు మనదగ్గరికి రానీయవద్దు

గో—అసలు రానీయవద్దు. ఈవేళ కింకపోవుదము (శీశవునకు
ననుస్కరించి అందరు నిష్క్రమింతురు)

2. వ రంగము.

ద ర్బార్

క లి మ హా రా జా.

(మంతులు— దైవశూన్యము- హింసరాజు అధర్మచక్రవర్తి
అసత్యచూర్తి వగయిరా)

దైవ— హే! దాంచికాడంబరాదంభక ప్రజ్ఞాధురీణా, హే నిరు
మాన నిరుపయోగ నిరసన విరస దురంధరా, సకలదుర్మ

దురదృష్ట దుర్బుద్ధి దుష్టచక్రవర్తి, సర్వసీచాతినీచ ఛండాల
భేషజమహారాజాధిరాజా, హే కలిమహారాజా జయము,
జయము. వీరీ భవదీయ ప్రభావాసహ్యాయు నించుక నేవకుల
వీనులవిందుగా వినిపింపుము!

ఇతరులు:— అవస్యమవస్యమో మహామూరి రాజాగ్రిగణ్యా.

క—హే, మంత్రీవరులారా, భవదీయ భక్తివిశ్వాసములకొంతయు
సంతసించితిమి. వినుడు:—

మదీయనిర్మితస్థానంబులు ప్రాణివధ స్త్రీ ద్యూతపావంబులును,
మరియు నువర్ణమూలంబగు నసత్య మదహింసావైరంబులకు
పంచప్రదేశములును అయియున్నవి. తదానుసారంబుగానే జేయు
మహాకార్యము లాలకించుడు.

సీ॥ అగ్రజాతికి నేనహంకారమును నేర్పి

స్వార్థముతుల జేయ పాలుపడుదు.

క్షత్రియులకు రాజసౌఖ్యముల్ దుచిచూపి

ధర్మముల్ మరపించుదారి జూతు

వైశ్యులందరిని దుర్వ్యాపారములముంచి

ధనలక్ష్మీకూడిగఁబును కుదుర్తు

శూద్రజాతికి పెక్కు క్షుద్రబుద్ధులు నేర్పి

భక్తివిశ్వాసముల్ పాడుసేతు

గీ॥ మతములను భ్రష్టమొనరించి మంటగలిపి

దైవనిర్మాణమెల్లను తారుమారు

జేసి సద్భావమొందు నశింప జేతు

కలిమహారాజా నాపేరు గామకొనుడు.

ఇంకను:—

కా॥ దైవబ్రాహ్మణ గో మహాఋషి మహాత్మ్యంబెల్ల క్షీణింకగా

భావోద్రేకము నీచబుద్ధులు దురభ్యాసంబులున్ తీవ్రకో

పావేశంబు కుయుక్తి బానిసతనం బల్పాయువుక హింసయుక
యావద్భూమి నలంకరింపగను రాజ్యంబేను పాలించెదన్.

మరియు మంత్రులారా, మీకర్తవ్య మేమి చునిన,—

సీ॥ ఒకనాటివైన నింకొకజాతి నెక్కించి

వేమకతోడ మీరాడుకొనుడు,

ఒకరిపై నొకరి కన్యోన్య వైషమ్యముల్

గలిపించి చోద్యంబు గాంచుకొనుడు,

కులభేదములు వర్ణములభేదములు బైలు

దేరగా ముచ్చట్లు దీర్చుకొనుడు,

ఘోరయుద్ధంబులఁ గూరాయుధములతో

సాముసేయుచు సంతసంబుగనుడు,

గీ॥ అందళముల పైవారిని క్రిందఁద్రోసి

క్రిందివారి నందళము లెక్కించుడెపుడు,

ధర్మరాజ్యంబునకు మారధర్మరాజ్య

మెందుస్థాపించి హర్షంబునొందుడెపుడు॥

మం—భేష్-ఫరాక్-కలిమహా రాజా-ఫరాక్-ఫరాక్.

మరియు,—

సీ॥ కార-చోరత్వముల్ మేరలేకధరిత్రి

సాగింపవలయు మీశక్తికొలది

ప్రాణహింస జగాన ప్రాబల్యమై, మాంస

శత్రుణమొకటె విల్పంగవలయు

స్వారంత్రియమడుగంటి సాంప్రదాయములెల్ల

గోల్పోయి నునుజులు గుండవలయు

సకల మతాచారసారంబు జచ్చి, మూ

ధాచారమొకటూగు లాడవలయు

గీ॥ శ్రీవిఠ్ఠలత్వమవని విశేషమగుచు
మోహపాశంబుల జగంబు మునుగవలయు
వింతవింతవ్యాధులను గల్పించుచుండి
జనుల కన్ఘాయు వెప్పుడొసంగ వలయు॥

(భేష్ ఫరాక్ కలిమహారాజా)

అయ్యికార్యములన్నిటిని సాధించుటకై ద్యూత, మద్యపానంబు లోపనిపై విరివిగా సాగింపవలయును. కాని మీరు కడు జాగరూకతతోమాత్రము మెలంగవలయును.

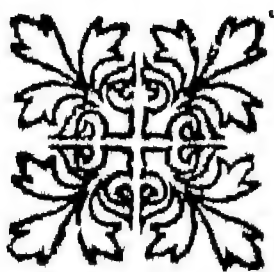
తేగీ॥ కంటికగపడకుండ లోకమున నెందు
నిండిహరియుండునట, మీదునేర్చుగలిగి
యతని కగపడకుండ మీమతమునెల్ల
కృమముగా నెరవేర్చి నాకడకురండు॥

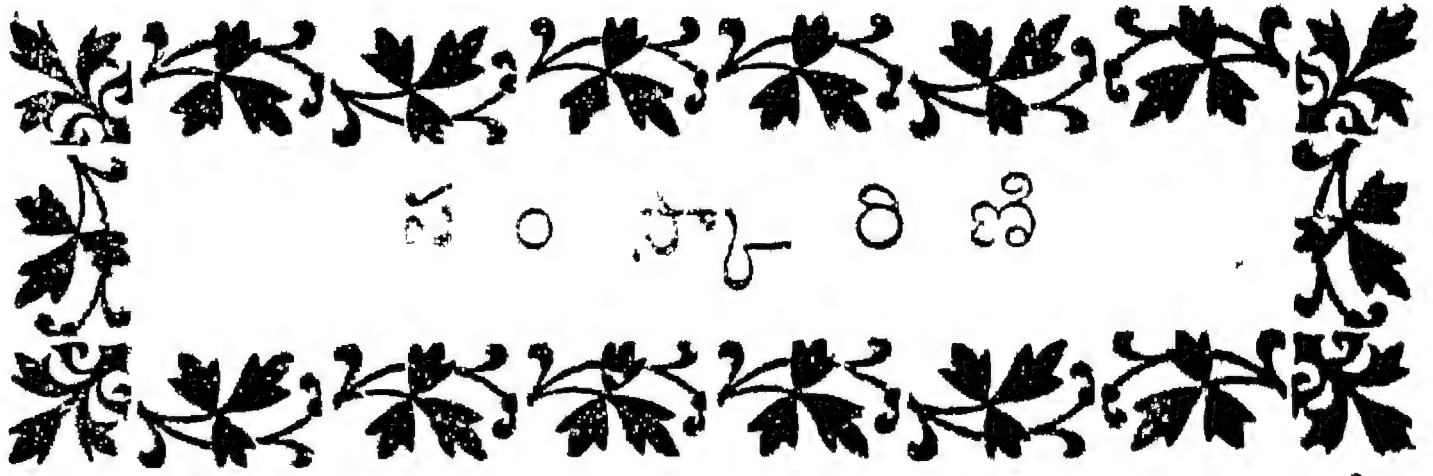
(అందరు) చిత్తము మహారాజా, మేమికపోయినచ్చెదము.
క—అవశ్యము మీకు దిగ్విజయము చేకూరునుగాత !

(మంత్రులు నిష్క్రమింతురు)

తేగీ॥ కాలమా, యింకకలిరాజుపాలబడితి
వేమిజేసెదవిపుడు? నీ వెగిరిపడిన
యూరకుండదు వీడు నీ మూరకుండు
నా యనుజ్ఞకు లొంగియుండవలయు॥

(నిష్క్రమించును. తేరవడును)





సంస్కరిణి

తృతీయాంకము.

శ్రీకలియుగము శ్రీ

1-వ రంగము.

[కలిబ్రాహ్మణులు]

(ప్రవేశము: పెరిబయ్య శర్మ)

వెం—తె॥ గీ॥ జన్మలకు నెల్ల వరజన్మసార్థకంబు
సరులలో బ్రాహ్మణులె పుణ్యనరులు జగతి
అట్టి బ్రాహ్మణకులములో బుట్టినాడ
నింక నాకేమిలోటు నాకెవరుసాటి ?

మేమేది చెప్పితే అదేవేదం, ఇతరులకు వేదం చదువుకోటాని!
యర్హతలేకుగదా, ఉన్నావాంశ్చ కాగొడవ పట్టదు. మాకు పట్టినా
పట్టకపోయినా మాపెద్దలు చదువుకున్నారుభాబట్టి మాకు తెలుసున
న్నమాటే. సరి, సరి, అసలుసంగతి మరిచిపోయినా, ఒరే, ఓబయ్య
శాస్త్రి, ఓబయ్య శాస్త్రి! (తెరలో—ఓయ్—ఓయ్)

వెం—యటరా, యటరా.

[ప్రవేశం—ఓబయ్య శాస్త్రి.]

—ఎందుకు ?

—మనము మొన్న అనుకున్న సంగతి యెంచేశావ ?

బ—వది! ఓహూ, అదా! నీవు చెప్పింది బాగానే వుందిగాని, మన పూర్వాచారానికి విరుద్ధంగా వుంటుందేమోనని సందేహంగా నున్నది.

సిగినాదం—“కాల మొక్కరీతి గడపవలయు” అన్నారు. కాలమానపరిస్థితుల ననుసరించి వర్తించాలిగాని, యెల్ల కాలం వక్షతేమోస్తరా? ఈ కాలానికి డబ్బు ప్రధానం. అదిలేకుండా ముక్కుమూసుకొని కూర్చుంటే, యెరిబాహ్మలంటారు.

బ—సరేకానియ్,—నామట్టుకు నేను చేద్దన్నము తిని బయలుదేరి మూడురూములదాకా తిరిగి రోజుకు అడ్డడుబియ్యం సంపాదిస్తాను. ఇంతచేద్దన్నమో ఇన్ని యేనీళ్ళో కడుపులో పడితే రోజుకు 4,5 తద్దినాలు పెట్టిస్తాను. తద్దినానికి రూపాయకి తక్కువ యిస్తే వొప్పుకోను. ఇక పుష్కరాలు, పుణ్యతీర్థాలు వస్తే డబ్బుకేమీ తక్కువలేదూ.

ం—భేష్, బాగున్నది. ఇకనావంతు పూల్లోతగాదాలు దస్తావేజులు లంచాలు అన్ని నావే-వాడిజుట్టువీడికి వీడిజుట్టువాడికి ముడివేసి యెలాగోలాగు డబ్బుసంపాదించటా మనకు కావలసింది. ఈ రోజులలో కోర్టుకు స్లీడర్లకు కొదవలేదుగదా. ఇక మనము పూల్లోరయితులను నిద్రపోనియ్యం అడుగో యెవరోవస్తున్నారు. నీవీదారిని పో. (శాస్త్రినిష్క్రమించును)

(ప్రవేశము రెడ్డి)

రెడ్డి—ఇదిగో, కరణాగారూ, మీరీయిపరీతం యిన్నారూ. మనూల్లో రెండుపాళ్ళీలున్నయిగదా, యెప్పుడైనా మీరు మాకన్న ముందుకమ్మారికి సభలో తాంబూలం యిప్పించారూ? ఈ యిషయంలో తలకాయలు తలకాయలు పగలాలిసిందే! నాలుగు డబ్బులుపోగుగాంగానే వారిని కమ్మవాడు అనాలటా, మమ్మల్ని రెడ్డు అంటారట-యిదేం నాయం సెప్పండి

వెం—ఎవరు వారిలో కట్టుదల?

రె— ఆ, ఆయనండలా, నాలుగింగిలీషు ముక్కలు నేర్చుకొచ్చి
చౌదరి అనిపేరు పెట్టుకున్నాడే, ఆయన

వెం—సరే ఆయనేనా? పీటన్నిటికీ పేరే యొక యుపాయమున్నది
(రహస్యముగా) నీకెందుకు ఆయనమీద 400 కొక నోట్
ప్రాయించి కంప్లెంట్ చేస్తూ దానితో అన్ని రిమ్మలు కూడుర్చాయి

రెడ్డి—అదేందో వుపాయం సేస్తారనిగాదా మీదగ్గరికొచ్చింది!

వెం—సరే పోదాంరా. (నిష్క్రమింతురు)

రెండవ రంగం

(ప్రవేశము కొమ్ములచౌదరి. మీసములు దువ్వుకుంటూ)

చౌ—పుట్టటం అంతా ఒకటేమోస్తరుగా పుట్టారుగదా, ఈభేదం
లేమిటో! వారెక్కువేం చూతక్కువేం?—ఎవరికివారే; వారి
మేము పంగివంగి సలాములు సేయటమేం మమ్మలను వారి
వీయ్, ఓయ్, ఏమోయ్—అనటమేం?

[ప్రవేశం—ఓబయ్య శాస్త్రి బుడిచెంబుతో]

ఓబ—హరేరామ—హరేరామ—(వైకిచూచి) ఎవరానుంచున్నది
(జవాబులేదు) అయ్యో, పలకరేం?

చౌద—మేము కమ్మవారం.

ఓబ—కమ్మవారు—ఎవరునీవు? (చారజూచి) నీవు—చౌదరివి టోయ్

చౌద—ఓయ్ అంటే మళ్ళీ ఓయ్ అంటారు.

ఓబ—ఓయబో—నీపని అంతవరకు వచ్చిందీ?

చౌద—అ, రాకేం—ముష్టి అడుక్కున్న నీకే అంతవుంటే మాకుండదు

బాబు—సరే, సరే, నీతో మాట్లాడటమే బుద్ధితక్కువ—రామ, రామ కలి కాలమని వూరికే అన్నాడు!

(అని తలవంచుకొనిపోవును)

చాద—ఇలా మొదలుపెట్టితేనేగాని వ్యవహారం కుదరదు. కుక్క కాటికి చెప్పుదెబ్బ - వేదాలు వారే చదువుకోవాలటా—మాకు అర్హత లేదట—ఆరే పూడిపడ్డారుగా మోసు-మమ్మలను పిచ్చి ముండాకొడుకులను చేసి యెన్నాళ్లాడిస్తారో చూడാം.

(ప) వేశము-మాదిగనందుడు.)

(చాదరీగారికి సమీపముగా తొందరమీద పోవును)

చాద—అరే, గాడిదకొడకా, వళ్ళూపై తెలియటంలా?

సం—లేదులెండి బాబూ, దండాపెడతా-తొందరమీద పోతుండా,

చాద—ఛా-గాడిదా, బాహులయి తేనే దూకంగావుండాలనుకున్నావ్ నీకంటికేం దిసాయించుండలేదా యేం - జాగ్రత్తగా బతుకు లమ్మికా?

సం—యేందండి-మావూరుకుంటున్న కొద్దీ, మీదిమీదికోస్తున్నాదా?

చాద—ఛీ-నోరుముయ్య-చెప్పకీసుకుతన్నేను (చెప్పవిడిచి చేతపట్టు కొని) మాబజారుకొచ్చి పైగా మాభూకరిస్తావేమ్?

సం—కొట్టండి-యేంచేస్తా—మాకర్షణనింపవంటాం— అంతేనా యింకేమన్నా చేస్తారా? ఆ డోమ్ అంటే మాజీవనంలేస్తారా? తియ్యండిఅంతకంటే యేంచేస్తారా; [అనుచు నిష్క్రమించును]

చాద—ఇంకా నయం—నాలుగురోజులుంటే మాయిండ్లల్లోకిగొడ వస్తారు? ఒక్కబాహులకే కొమ్ములుతిరిగినవనుకొన్నారాగా మోలు. ఇహ జాగ్రత్తపడకపోతే లాభంలేదు.

[నిష్క్రమించును]

కి వ. రంగము.

(ప్రవేశము-సారా(విస్కీ)బుడ్డి చేతపట్టుకొని కుళాల్ రావు)
కుళాల్—వారే, వా-ఏమిరాదీని మజా! ఇది ఫ్రెంచివిస్కీ! (అ-
గుటగుటా తాగుచు) బలే, బలే, యీసీసా యీమిసీ టా
తాగితే యీసారా తాగాలి- పోతే యీమిసీదగ్గరకే పోవాలి
యీరెండులేనివాడి బ్రతుకు బ్రతుకేనా.

ఉ॥ ఝోరుగ విస్కీతాగి, కడుషోకగు సిల్కులు గ్లాసుగోలు సాం
పారధరించి మన్మథుడొ యాతనియమ్మమొగుండొ యంచున
న్నారసి వాలుకండ్ల నిటురా యిటురా యని పైగసేయున
వ్వారలలామలక గలయ స్వర్గ సుఖంబిక వేరనున్నజే!

అహ! అందం అంటే వీరిదే అందం!

ళా॥ అందంబొక్కటే యెంచిచూడనల రంభా మోహిసీ తారలు
క్రిందై బోదురు వారకామినులకు; ప్రేమాది స్త్రీవిహ్నముల
గందోయి గదలించుటల్ పసిడిమేల్ కాయంటు గుల్కించుట
చందోయి మెరపించుటల్ భళిర! వేశ్యాకాంతకే జెల్లెడిగ!

అహ, వారి లాలన యేమి!

సీ॥ ప్రియుడ నీకొరకేను వేదియున్నానురా

యని కవుంగిటిజేరి హాశ్యమాడు,

నీకన్నసన్మయలు నాకేరులేరురా

యని మోము గదియించి యదుముకొనును

ఫ్రెంచిజాకెట్లు తెప్పించివావాయంచు

ముసిముసి నగవుతో ముద్దులిచ్చు

సతికన్న పదిరెట్లు చనువుతో జేబులు

సవరించి కానుల సంగ్రహించు

గీ॥ వేడ్కదొడ శయ్యపైఁజేరి, విటుడ, నన్ను
విడుతువా యని దీనయై వేడుకొనును,
అహహా! యొకసారివారి ముఖాబ్జములను
జూచితరియింపకీక వేరుసుఖముగలదె॥

(మరల విస్కీ రెండుగుక్కలు తాగి)

• అనాదు పెండ్లి యూరేగంపున భోగము మేళములో యామినీ
నుందరిని చూచినప్పటినుండియు నాకు నిద్రాహారములు లేకున్నవి.
అహా! యేమి దానిసౌందర్య మహిమావిశేషము బలే బలే!

ఉ॥ చాలురదాని మోమునొకసారి సరాసరి జూచుకొన్న, ము
త్యాలసరాల నీనెడు ముఖాబ్జము నవ్వులమూటగా, బలే,
బాల వరాల మాలర, శ భాస్, రమణీమణి టక్కుటిక్కు నా
లాలితమేని సొంపుఁగనులార గనుంగొనకేటి జన్మరా॥

ఉ॥ ఏటికి సంపదల్ మురియు టేటికి రిత్త సుఖంబులందు, వే
లేటికి స్వర్గసౌఖ్యమది, యేటికి వ్యర్థపు పాడుజన్మ, యిం
కేటికి సర్వ మిప్పుడమి, యీరతనాంగులతోడగూడి యూ
మేటి సుఖంబుగాంచ కయే మేదిని మానుషజన్మమామెకో॥

(వహ్య-శహభాస్-అని విస్కీ తాగుచు స్పృహతప్పి)

కీ ర్త న.

1. యామినంటె యామినీర, కామినీ-దాని మోము జూస్తే
నోయార్తది భామినీ॥ యా॥

2. మోముజూపె భామినీ-నాకొక్క - ముద్దు నీయె కామినీ !
కాముకేళి దీర్పరావె నామణీ, నీముద్దు - నామస్మరణసేయుచుందు
యామినీ॥ యా॥

3. ఓసోసి యామినీ, వాసోగసు కామినీ, విస్కి తాగు భామినీ, సోకు సూడు వామణీ! యా॥

4. బలే-బలే-బలే-నే, నెల్తుండె యామినింటికి, రానీయ నవరి దానింటికి, పోనీయ నింక దాని నెచటికి, మానానింక దానినేవ దెప్పటికి! యా॥

(నిష్క్రమించును)

4-వ రంగము.

—* యామినీ సుందరి *—

యా—

చ॥ పురుషులమంచు గర్వమున పొంగుచు, మీసములన్ సడించుచు
మరిమరి విట్టవీగుచును మాటికిమాటికి “అడవాంళ్ల మే
పిరికితనంబుజూప” నని జేరెడు వీరులె మాపదంబులం
దొరిగి నమస్కృతుల సలుపుచుండరె బానిసలొచ్చు సర్వదా॥

సీ॥ మీసముల మెలుపుచు మిట్టిపడెడివారిఁ

గనునైగ మాత్రానఁ గట్టివైతు

కన్నుమిన్నునుగానకయె మండిపడువారి

నొక్కవాలూపుకే నుక్కడంతు

అతిపరాక్రమశాలులొ ధీరులనుగూడ

పలుకులోన నెవళె పరచుకొందు

రాజరాజులకును గాజులుదొడిగించి

మంచంపుకోళ్ళ బంధించియుంతు,

గీ॥ మేటిలక్షాధికార్ల నిమేసముననె

స్వల్పబిక్షాధికార్లగా సలుపుచుందు

పురుషజాతినే ‘తహతహ’ పరుచుచుందు,

ఘోర! యామినీ సుందరి కసాధ్యమగు నిశేధి?

నాసామర్థ్య మొచుకొనిన నాకే ఆశ్చర్యమగుచున్నది.

శా|| కానుల్ కంటెలు సాంతమూడ్చితిని నూకల్ పెక్కుగాజేసి యెంతో సాభాగ్యము జేర్చుకొంటి, మరియెంతోమందినాచేత సన్యాసత్వంబుగ్రహించి “జేహి” యనుచు యాచించుచున్నారహా! నా సామర్థ్యమెఱుంగ బ్రహ్మకయినన్ సాద్యంబె యోజింపగన్!

అందుగో నాగర త్తం వస్తున్నాడు. ఇతడు సాంతమైనాడుగాని, యితని యాస్తి కాజేసేయుపాయము లాలోచించవలెను.

(నాగర త్తం ప్రవేశించి, తనలో)

నా—ఈనాడెంత ప్రయత్నించినను యాపాయి గూడ దొరకదయ్యె. నేడు నాగతి యేమగునోయేమో! కానిమ్ము ఇంతకాలము నుంచయున్న స్నేహమింతమాత్రముననే బోవునా!

యా—ఓహో నాగర త్తంగారా, యివ్వాల మేము జ్ఞాపకంలేదు గాబోలు.

నాగ—ఆ, యెంతమాటన్నావు!

(అనుచు సమీపమున కూర్చొనబోవును.)

యా—అయ్యా, సమస్తము తెలిసిన మీవంటివారు స్త్రీలపై నిట్టి చనువు తీసికొనరాదు.

నాగ—(తనలో)ఓహో, యిది బెట్టుచేస్తున్నది! ప్ర|| నీకోర్కె కొన సాగించక వచ్చితినినియా నీ యూహ!

యా—అట్లెన్నటికి రాలేరని నాకు తెలియును.

నాగ—ఛలీ, నా మనవి యొక్కటి వినుము.

యా—నా కీ రోజున కొంచెయు పనివున్నది. నేను పోవలె.

నాగ—నాకున్న సర్వసంపదలు నీ యాధీనము చేసితినిని: నీవే యెదుగుదువు.

యా—నీకన్న పది రెట్లెక్కువ జేసినవారెందరున్నారు?

వా—నీ వల్లెన్ను దైవ నాకు చెప్పియుంటివా?

యా—నీతో వివాదమునకు నాకవకాశములేదు.

నా—యామినీ, నీవిట్లందువని నేనెన్నడు తలంచలేదు. నాస్థిరాస్థి
యంతయు నీపేర బెట్టుటకయి యీరోజు పత్రము వ్రాసుకువచ్చి
తిని

యా—(చిరుశ్వుతో) నాగరత్తంగాయా, యంతలోనే మీముగం
లలా నల్లపడ్డదే?(అనిసమీపమునకు జేరి మీధచేయివైచును)

నా—చెలీ, నీకెక్కడ కోపమువచ్చునో యని యట్లుంటిని. నాతలి
తండ్రిలు నామెడకంటగట్టి నప్పటినుండియు నాపెండ్లామన్న
నాకసహ్యము. పంచప్రాణములను నీపైసనే పెట్టుకొని
యున్నాను. అందువలననే నాయాస్థినంతయు నీకర్పించుటకు
సిద్ధమైతిని నాసగ్వమును నీచేతిలోపెట్టితిని.

యా—ప్రియా, ఇన్నాశ్శనుండినన్ను నీవెరిగియు నిట్లనుమానపడెద
వేమి? దినదినము నాకొరకెంతమంది వచ్చి తిరిగి పోదురో
నీవెరుగవా? నీమనస్సు కనిపెట్టుటకై మొదట నట్లుపలికితిని.

మ॥ నినుగన్గొన్నక్షణంబె నామనములో నీపైన గాఢంబుగా
సనురాగంబొదవె, నినుక విడువ సిద్ధాహారముల్ గల్గునా
యను భీతాహుతిలో జనించెడు ప్రియా, యాశ్చర్య! మనోన్యస్త ప్రే
మను సృష్టించె పరాత్పరుండు మన జన్మంబింక ధన్యంబుగా॥

నా— మ॥ చెలియా నాపయినన్ని ప్రాణములతో చిన్నారిపొన్నారివై
కలువంబెప్పుడెటుంగ కేయిటుల నక గాఢానురాగంబుతో
దలక నాకక చీకుచింతగలదే? దైవప్రయత్నంబుగా
గలిగే నీకును నాకు చెల్లి, మనసౌఖ్యంబెన్న శక్యంబాకా!

యామినీ: సుందరీ, నీకొక్క మాటచెప్పెదను వినుము,—

తే॥ గీ॥ ఒల్లక బంధుమిత్రుల నొల్లనసలె

చిన్నతనమున మెడగట్టుకొన్న సతిని,

ఒల్లనిక నిల్లువాకిలి, నొల్ల నేమి
నిన్నుదక్క వేరుగ యామిసీ లతాంగి॥

ఇదిగో, నాయందు నీకెట్టి శంకయును లేకుండ నీపత్రమును
సమర్పించుచు సర్వమును నీయధీనము చేసితిని.

(అని దస్తావేజు చేతికిచ్చును.)

హా—(పత్రమువందుకొని) ప్రియా, నీకన్న నాకీతుచ్ఛపు ధనమొక
లెక్కయా. నాయందు నీకు గల యనురాగమెరుంగుటకై
యడిగితినిగాని వేరుగాదు. ఈపత్రము మన యిరువురిలో నెవరి
దగ్గరనున్న నేమి. యుండనిమ్ము (అని రెవికె జేబులోనుంచు
కొనును.

(బయటతలుపు చప్పిడి)

(లోనయామిసితల్లి— ఒసే, అమ్మాయ్, నీతెలివిపాడుగాను.
ంతసేపే)

అదిగో, మాఅమ్మ కోపపడుచున్నది. ఆమె బహు ముక్కోపి
రాకు బహుపీడగానున్నది. మీరు వెళ్ళిరండి.

రాగ—అలాగే—తొందరగావస్తా—ఇదిగో ఒక్క (మద్దు)

హా—మరల వత్తురుకాని ఈవాకిలిన వెళ్ళండి.

రాగ—సరేసరే— (అనుచు నిష్క్రమింతురు)

(అతిత్వరలో శయ్యను చక్కజేసి.)

హా—దీనివలన 10,000 లభించినవి. దీంతో సంతము — ఇక యీ
యన దిగ్గరనున్న...

(మరల తలుపు చప్పిడి)

హా—కుళ్ళాల్ రావు గాబోలు. ఈయనను జేరతీస్తేనేగాని
పంట పండదు.

(మరల తల్లి—అమ్మాయ్, అయిందిలే)

యా—ఆ ఆ. తలుపుతీయ్.....

కుశాల్ రావుగారి వేలుంగరము నాకండ్లలో మెదులుతున్నది.

[ప్రవేశం కుశాల్ రావు—విస్కీబుడ్లతో]

కు—[విస్కీతాగి]

—• కీర్తన •—

అవ!— ఆడదంటే యాడదిదేరా!

దీనీ— కూడకుంటే జన్మలేదురా!!

ముద్దులొల్కు— ఆడదీరా, మోహందీర్చుజోడుదీరా,

పొద్దున్న లేచి దీన్నీముద్దు పెడితేయుందిరా॥ ఆడ॥

బలే - బలే - బలే!

యా— మా బావగారికి మామీదదయలేదు!

కుశా— [మరల విస్కీతాగుచూ]

మజా- మజా- వహ్వ- దయలే

దంటే నే నూరుకోను- ఇదిగో

తీసికో (అనినోట్లకట్ట విసిరి మీదపారవేయుచున్నాడు)

చాలునా యింకా కావలెనా? చెప్ప సిగ్గుపడితేలాభంలేదు.

యా— మీయనుగ్రహంవుంటే మాకేంకొదవు?

కుశా—ఇదిగో యింకొకటి తీసుకో.

(అనికాసుల పేరు మీద పారవేయుచున్నాడు)

యా—[అవిచేతతీసికొని] తమ రిలాదయచేయండి (అనిసమీపించు)

కుశా—ఊరికా పోనులే-నీ కాభయంవద్దు. (కొగలింకొని శయ్య

కీడ్చుకొనిపోయి)

ఇదిగో, యీఫ్రెంచి విస్కీ తుచిచూడు—(అని యిచ్చును)

యా—తమరు కానియ్యండి:

సశా—నువ్వింకొకటి తీసుకో(అని సీసాపూర్తిగాతాగి) ఇదిగో-ఇదిగో
యీమజా-మజా (అని ముద్దుపెట్టుకొనుచు)

జీ! తాగిన, విసిక్కుబుడ్లొకట తాగవలె నుఖియింపనెంచుచో
భోగమువారితో నెపుడు మోహముదీర నుఖింతగావలె
జోగులయ్యారి భార్యలును శుష్కజలంబును మోహదాహముల్
బాగోగ దీర్పగాగలవె భావమునక దలపోసి జూడగల ॥

మా—తమరు చాల యలసినట్లున్నారు-కొంచెము విశ్రమించెదరా?

సశా—అలసి-గిల్సి-నాకు పనికిరాదు. నిన్ను సూక్ష్మ-డో-డో...

మా—(తనలో ఈతనికి మతిభ్రమ జనించుచున్నది ఇదే సమయము)
(చేయిపట్టుకొని,)

అహ! మీవేలియుంగర మెంత యందముగానున్నది!

సశా—తీస్కో-తీస్కో నాకొద్దులే-తీస్కో.

మా—(నమ్మదిగా నుంగరము లాగుచు) మీకేమి, మహారాజులు
మీ కిది యొక లెక్కా!

సశా—ఇదిగో రాజగీజు మాట్లాడితే నే నూరుకోను-అరే- నీవు నా
బావపురా-బలే-బలే. (పూర్తిగా భ్రమతప్పును.)

మా—“ఇంక యీతని కడ నుండరాదు.” (అని లేచును.)

సశా—ఇదిగో పోయినావంటే నన్నెరుగుదువా అరే, నీయమ్మ కొడు
కా కూతురా, (అని లేవబోయి క్రిందబడును.)

మా—ఇంక నే నిప్పు డేమైనను చేయవచ్చును. (జేబులుతమిడి నోట్లు
కాగితములు సంగ్రహించి) ఈయనకు తెలివవచ్చులోపల నే
నింకొకపనిని ముగించుకొని వచ్చెద.

(నిష్క్రమించును)

(తేరపడును)

5 రంగము

మహ్నామద్ మస్తా

[హుక్కా తాగుచు కూర్చొని]

మ—అరే, మాకీమహమ్మదీయ మతం హిందూ దేశంకు వచ్చి
మొదలు హిందువులకు హడల్ - హడల్ - ఇస్కీ చూకీ
సెప్పితే మళ్ళాకబద్దార్ - అరే వాంశ్చకీ క్యామితం ! రాయీ
దు చెట్టుదేవుడు ! వారెవా ! క్యామనిషీ క్యామతం -
సైతాన్ ఇదరావ్ జల్దీయావ్

తెరలో (ఆతే సర్కార్ ఆతే)

(ప్ర)వేశమా, సైతాన్ ఓబయ్య శాస్త్రీనిచ్చుకొనుచు)

సై—దేఖో సర్కార్ దేఖో ఓబొమ్మో పిశాచాహాయ్

మ—అరే, ఓకెకు ?

సై—ఓసర్కార్ యీదుసెప్తాదూ తురకాణ్ణి ముట్టుకుంటే చర్మం
సియెయ్యాలటా. ఆడ గప్పల్ కొట్టు తుంటే మాకీయీదు
కొచ్చాం దేఖో - దేఖో - సర్కార్ - దేఖో

మ—అడీ క్యారే బొమ్మో - నీకీ క్యాబోత్తే!

ఓ—మమ్మలను హింసించిన కొలది మీకు నాశనం తప్పదు. మీ
మేఘ్యలు. మిమ్ముముట్టుకుంటే చర్మము కొనివేయమని మా
శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. నన్ను చంపినను సరే, నేనామా
టవిడువను.

మ—అరే బాధకో బాత్నఖో - బాత్నఖో - సైతాన్ యీదీ
కోసి వదిలిపెట్టు - జాపురే నువర్ నావు -

సై—మాకీజుట్టుగిట్టు కోసేస్తాం సర్కార్; ఆవరే ఆవ్ [అనియీదు
కొనిపోవు చున్నాడు]

మ—అప్పు జట్టుపైన పెడితే మాకీయిక్కడ గడ్డానికి పెడతాం
అడుకింద గొరిగితే మేము పైనగొరుగుతాం మళ్ళీమాటాడితే
వాడికి కూచ్చొని వుచ్చాపోస్తే మాకీ మాకీ నించొని పోస్తాం
వాంళ్ళ మేళంగీళం మామళ్ళెరులకాడా యినపడికూడదు. మా
కు సెప్పిన మాట వాడు యినక పోతే మాకీలదాయి చేస్తాం
మాకీ ఒకడికి వాడికి వందమందికి సమానం, జేబో ఆడికి
యెక్కి మాకీ తక్కినే!

(తెరలో గలభా)

అరే ఓక్కా హిందూసువర్ కొట్టుకొట్టు అరే సైతాన్ మైయా
తారే తైరో, తైరో

[నిష్క్రమించును]

6 వ రం గ ము.

(ప్రవేశము: మాదిగనందుడు, భార్య మాలమ్మి.)

నం—కటకటా, యేమి మా దురవస్థ-పొట్టకూటికిగూడ దారి జూపిం
చక నా పాపిష్టి జేవుడు మమ్మెల పుట్టించెనోగదా!

సీ! వ్యవసాయవృత్తి జీవనము చేయుదమన్న
చేరెడుభూమి కే దారిలేదు,

చేతివృత్తులు జేసి జీవించమన్నచో

కాని డబ్బెబ్బన మాకడ హుళక్కి,

కూలినాలిని జేసికొని బ్రతుకుదమన్న

దరి జేరనీకు మమ్మెరులు నుంత

యాచించుకొని పొట్టగామకొందమటన్న,

యిండ్లకే రానీయ రెవరు మమ్మ

నం స్కరి నే.

గీ॥ కడకు చచ్చినగొడ్ల ముక్కలాగ జేసి
తినుచు జీవించు గతి తటస్థించె మాకు;
బాపురే ! యిట్టి దౌర్భాగ్యమానవులుగ
జగతి పుట్టించె గద మమ్ము సర్వమయును॥

మాగతి దలచుకొన్న మాకే దుర్భరమగుచున్నది.

తే॥ గీ॥ ఊరిబయటనే నివసించుచుండ వలసె
గొడ్లకోయుచు చెప్పలు గుట్టవలసె
తుదకు చారెడుగింజలే దొరకకున్న
చచ్చు మాంసంబు తిని కుల్లి చావవలసె॥

కటకటా ! విధాత మాకేటుల వ్రాసెను గాబోలు.

సీ॥ కనిచూపుమేర నెక్కడగానబడిన చీ

చీ ! పొవ్వునుచు చేయి నూపువారు,

వీధులలోమేము పెడలుచున్నంతనే

యేవగింపున కూకలిడెడువారు

గ్రామంబులో నెందు మేము మాటాడిన

వినకుండ చెవిమూసికొనెడువారు

మేముతోక్కినదారి తాముతోక్కగ పాప

మనుచు నీళ్ళను జల్లుకొనెడివారు

గీ॥ విసిగి వేసారి మాటాడ, గసికొలంది

పాదరక్షలు వినరుచు బాడువారు,

చెప్పరానట్టివారని చెప్పుకొనెడు

వారు, కటకటా ! మాకు దిక్కేరుమాడ ॥

అయ్యో, యాకలిగొని నా పసిపాప లల్లాడుచున్నారు. వీరి
నిన్నీ నీళ్ళైనపోసి రక్షించుకొండమన్న నాలచ్చి యింకను నీళ్ళకుపోయి

రాకున్నది. నీరింకను చిక్కెనో లేదో గదా !

(తేరలో మేడుపు)

అదిగో నా లచ్చిగాబోలా వచ్చుచు వచ్చుచున్నట్లున్నది - హా
దైవమా ! ఏమి మూడెనో గదా !

(ప్రవేశము: మాలక్ష్మి యేడ్చుచు, పగిలినకుండ నెత్తినబెట్టుకొని)

మాల—

మ! అకటా, నే నొక నీటికుంటకడ కత్యాకామర్తి బోయి కుం
డకు నీరెత్తుకు వచ్చుచుండ, ఎసె, ముండా, యాగవే, యంచు చెం
తకు వేగక జని చెప్పులకావినరి లంబా, తాతసామ్మా, యిటుం
డుకు నీరంజితివంచు కుండ పగలకగొట్టాక జనంబయ్యయో !

అంతట నేనేమియు సేయజాలక యింటికివచ్చితిసి,

నం—హాదైవమా—ఎట్టికష్టములు వాటిల్లెను:

మ! జనులెల్లకామము నేవగించి యిటు నీచానీచతక జూచుచుం
డ, నికెవ్వారికి జెప్పుకొందు మరెరే! నారాయణుండెందు బో
యెనో! మాకెవ్వరుదిక్కు? మేమెవరితో యీ ఘోషవిన్పింతు, మిం
కను మాపంచమజాతి భూమి బ్రతుకంగానీయరే, దైవమా !

చ! కడుపుకు కూడు నీరయిన గావలెగాదె మనుష్యజాతి కి
ప్పుడు జలమైన దీసికొని పోవగ నోచుకొనంగ లేదె? యె
య్యెడ మము జేరనీయకయె యిష్టమువచ్చినరీతి యెన్నియో
యిడుమల బెట్టుచుండ నిక నేవిధి మేము భరింతు మీశ్వరా !

నం—ఓసీ, మనమింక యేడ్చి ప్రయోజనములేదు. ఊరకుండుము.

మా—అయ్యో, ఏడ్వ కింకేమియున్నది.

ఉ! ఎందుకొ యీశ్వరుండు మన నిర్ధర సృష్టి యొనర్చి యీవిధి
గుండగఁ జేయుచుండె? దయ కొంచెమేలేక జనంబులెల్ల మా
యం దిటువంటి క్రూరత దురాగ్రహ మూనుట యెందుచేతనో!
ఘండమునందు తోచదు, వడిక వారి తిసుపోవజేటికో !

కటక! ఈ యగచాట్లు పడలేము!

(అని క్రింద కూలును.)

నం—అడుగో మనపాలిదై వమువలె యెవరో వచ్చుచున్నారు. ఆయనను వేడుకొందా మూరకుండుము.

(ప్రవేశము ఫాదరీ)

(తెల్లనిగడ్డము-పొడుగాటి తెల్ల అంగరకా నెత్తిపై బుట్టటోపి (Hat) వగయినా)

ఫా—సోదరులారా, ఏడువవద్దు-ఏడువనద్దు (అని సమీపించును)

నం—(తనలో) ఈయనెవరో మనదిగ్గరకుగూడ వచ్చుచున్నాడు. మన పాలిదై వమేయైయుండును.

ప్ర—అయ్యా దండాలు—మీకాళ్ళకు

మొక్కుతా—మేము అంటరాని వాం

ళ్ళము—దనుచేసి దూరముగానుండుడు.

ఫా—నూకు ఆమైలలేదు- మనుష్యు లందరు మాదృష్టికి సమానులే నీకు నీవే యేలతక్కువగా జూచుకొందువు?

నం—అయ్యా, మేమట్లు చెప్పకపోతే మావయి చెప్పులు విసరి కొట్టుదురు. అందుకని మేము ముందే చెప్పుకొనుచుండుము.

ఫా—అదివట్టి పిచ్చితనము, మీకిందూమతములో అందరు వట్టి మూఢులు, దేవుని దృష్టిలో ఒక రెక్కువ ఒకరుతక్కువ యుండరు. అందరికిని ఆ కీర్తిస్త్రవొక్కడే దేవుడు. మీరు మూఢులై రాళ్లను చెట్లను పూజించుచుండును. మీరాముడు కృష్ణుడు దేవుళ్ళు కాదు- మీరు సరియైన దేవుడిని పూజింపకపోవుటచే మీకీకష్టములు గలుగుచున్నవి. మీదుసిద్ధిని జూచి మిమ్ములను బాగుచేయుటకయి యింతదూరము సీమనుండి మేము వచ్చి యున్నాము. మిమ్మును మాతో సమముగా జూచుకొందుము

మాదగ్గరకు రానిత్తును. మామతంలో మాదేవుడికి మొక్క-
వచ్చును. మీకు అన్ని సుఖములు వుండును. చదువు చెప్పించి
మిమ్ము బాగుచేసెదము. మామతమును పున్నుకొనుడు

సం—అయ్యా, ఒక్కటి మనవిచేస్తా తమకు కోపంవద్దు.

సం—ఏమిటి చెప్పుము—చెప్పుము.

సం—మాతాతలనాటినుంచి మేము రాములనారిని, కృష్ణమూర్తిని,
పోలేరమ్మ, అంకాలమ్మ, మాలకుమ్మ, మొదలయిన దేవు
ళ్ళను, అమ్మవార్లను పూజించుచున్నారము. మాకు దాఖ
లాలు కనబడుచున్నవి.

సం—అది తెలివితక్కువ. ఆరాళ్ళు చెట్లు దేవుళ్ళకావు. మీకు కావ
లస్తే మీ దేవుళ్ళను నేను కాళ్ళతో తన్నెదను ఏమి చేయునో
చూడండి. క్రీస్తుదేవుడొక్కడే మనకు దేవుడు. ఆయనకు ముగ్ధ
త్వము మీకు అన్ని సుఖములు గలుగును. నామాటలు విని
మామతమునకు వచ్చి చూడండి. లేకపోతే మీరు చెడిపో
తారు.

సం—అయ్యా, ముందు మమ్మును పూర్వో యిన్నిసీళ్ళు తీసుకోనిచ్చి
మా కింతకూడు పెట్టితే చాలును.

సం—ఓ, అవస్యం చేస్తాము. మనమందరము సమానమే. మీపిల్లలకు
చదువు చెప్పిస్తాం. మీకు పనియిచ్చి బాగుచేస్తాం. మామతం
పుచ్చుకుంటే మీరు బాగుపడుతారు. మీపూర్వో యేబ్రా
హ్మడినై నా నావద్దకు తీసుకువస్తే ఆయనను నోరుమూయించి,
మామతమే మంచిదని వొప్పిస్తాము. పోదాము రండి.

సం—అయ్యా, మమ్ము ప్రస్తుతము బ్రతికిస్తే అంతే చాలు. పోదాము
దయచేయండి.

సం—అయ్యా, మాపాలిటి దేవుడివై వచ్చావ్ నాయనా.

సం—మీ పేరులు యేమి ?

సం— నన్ను నందాయి అంటారు.

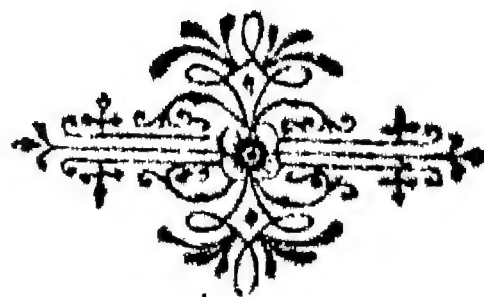
సా— అది చాలా అవమానము. ఇక నీకు “జాన్” అని పేరు పెట్టదము.

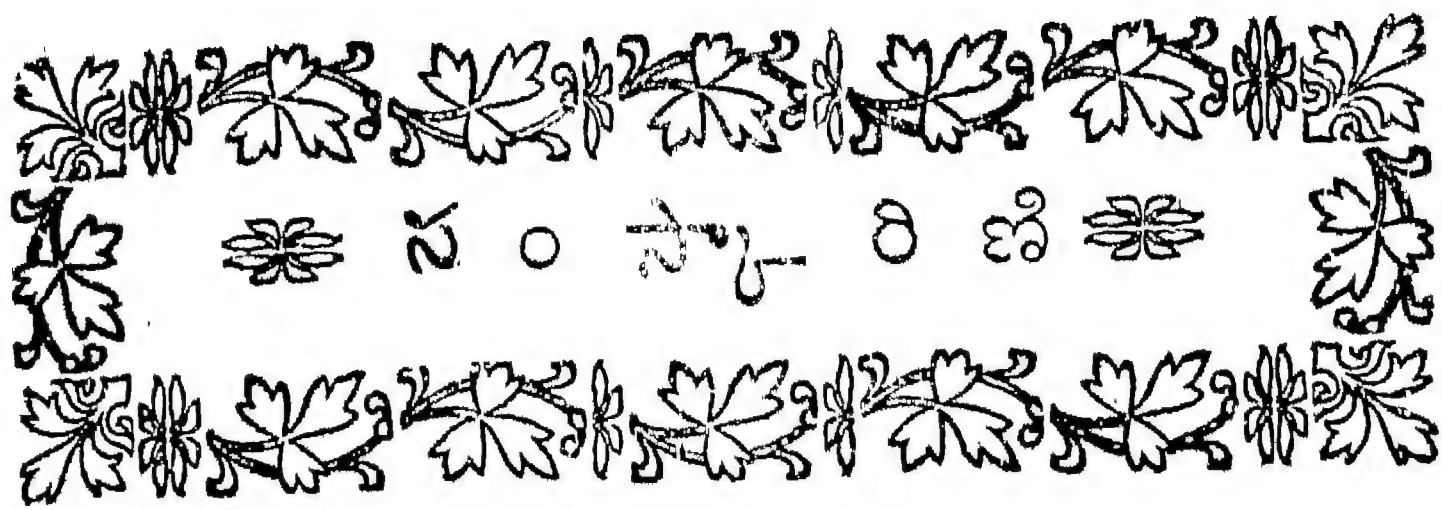
సా— నీపేరు ఏమి అమ్మా.

మా— నన్ను మాలచ్చా అంటారు.

సా— అది బాగా లేదు. నీకు “మేరీయమ్మ” అని పేరు పెట్టదము. ఇదిగో, ఈక్రాసు మీమెడలో కట్టుకొనుము. అది మిమ్ము రక్షించును. మతమునకు పోవుదము రందు.

(నిష్క్రమింతురు)





సంస్కరించి

చతుర్థాంకము.

1 వ రంగము.

(ధర్మసిద్ధాంతి)

—కటకటా ! భారతసంఘమెట్టి మస్థితికి వచ్చుచున్నది. ప్రపంచమున కెల్ల మార్గదర్శియై గుణపాఠమును నేర్పవలసిన హిందూసంఘము చివర కధోగతి పాలగునేమోయని భీతి వొడముచున్నది ప్రస్తుతస్థితి చాల సందిగ్ధముగనున్నది,

ఒకవంక శ్రీస్తవ్రలున్నారు హిందూమ

తము నాశనముసేయు ధైర్యమునను,

ఒకవంకకడువేచి యున్నది పాశ్చాత్య

నాగరకత దృష్టి లాగుకొనుచు

ఒకవంకమనలో మనకు కులమత వైర

ములు కీడునొంటేని దలచుచుండె

ఒకవంక సంఘమందు కళంకమై పంచ

ముల బహిష్కారంబు మొత్తుచుండె

గీ॥ నీచ మొకచెంప, నాశాపిశాచమొకట,

దాస్యమొకచెంప, మనభావదాస్యమొకట,

విరికితన మొక్కచెంప, బీదరిక మొకట

పొంచియున్నవి మన దుంపతెంచుకొరకు ।

ఇంకను దేశమున దురాచారములను చూతమా మితి మీ
చున్నవి,—

సీ! బాల్యవివాహముల్ మతధర్మమైపోయె
బాల వితంతువుల్ ప్రబలమైరి
వరశుల్కములు చాల ప్రాబల్యమైపోయె
నన్న పానాదులు సమ్ముడుండె
వృద్ధులందరు పూర్వపద్ధతివారైరి
పడుచు వారింగ్లీషు బడులఁబడిరి
అసలు సనాతనం బడుగంటుచుండె సం
స్కారసమాజముల్ చాల పుట్టె!

గీ! స్త్రీలు వంటింటి దాసీలు జేయబడిరి
పేరు వడిన పాతివ్రత్య మారుచుండె,
వేడుకలును వినోదములే పెచ్చు పెరిగె
కటకటా! వింతలు జనించె కలియుగమున !

ఒకసమయమున హిందూమతమంతయు క్రైస్తవుల కాము
తిగా నున్నస్థితిగతులలో వివేకానందస్వామి మున్నగువారి యత్యద్భుత
ప్రబోధమువలన మతము కోలుకొని క్రమక్రమముగా నన్యదేశములకు
గూడనిప్పుడు వ్యాపించుచున్నది. ఇదియొక శుభసూచకమే. ఎనన్న
నిమ్నజాతులలో క్రైస్తవమత మింకను వ్యాపించుచున్నది. (ప్రక్కకు
చూచి) ఈతఁడెవరో యిటువచ్చుచున్నాడు. ఇతని జాట్లు వ్యవహారము
చూడ యితడు మతములో కలిసినట్లు కనపడుచున్నది.

(ప్రవేశము నందుడు)

వం—బాబయ్యా, కాస్త తొలగి పోనీయండి, దయచేసి,—

ధ—మీ దేవుడు ?

వం—మాదొక యూరని చెప్పకొనుటకు నోచుకొనలేదండి బాబయ్యా.

మేముండేది యూరిబయట.

ధ—నీపేరు?

సం—నాపేరు నందాయి, కాదుకాదు, బాక అంటారండీ.

ధ—మీరన్నా శృయించి నుతములో కలిసి?

సం—ఎన్నాళ్ళుకాలేదు. మొన్ననే ప్రారంభం.

ధ—ఓహో! మొన్నకలిసిన నందుమవి నీపేనా?

సం—అవును బాబు నేనే

ధర్మ—నీకు హిందూమతంలోకన్న క్రైస్తవ మతంలో నేమి యొక్క వ గనపడుచున్నది?

సం—అయ్యా, నాకు మతవిషయమేమియు తెలియదు. అదివరకు మమ్మువ్రాళ్ళో బావి దగ్గరకు, బజార్లలోనికి గూడ రానిచ్చు వారు క్కారు. ఇప్పుడు మాస్వాముల వారి సలహావల్ల కాస్త నిర్భయంగా వుంటున్నాము. మేముకాస్త చదువుగూడ నేర్చు కుంటున్నాము. ఇకముందుగాని మతవిషయములు తెలిసికొను టకు మాకవకాశము లేదు.

ధర్మ—అయితే నీకేమి తెలియకయే నీపెద్దలనాటి నుండివచ్చుచున్న మతమును పాడుచేసుకొంటివా? హిందూమత మన్నిమతము లలోనను సర్వోత్తమమని వివేకానందుని వంటి మహనీయు లెందరో యన్నిమతములను పరిశీలించి సిద్ధాంతీకరించిరి. మీ కులం వారిక ముందు బాగుగా విచారించి క్రీస్టియన్ మతము లోనికి దిగవలయును.

సం—అయ్యా, మళ్ళీ మనమతంలోకి రావటానికి వీలులేదండీ,

ధర్మ—నీయునకు లేదనడివారుగాని, యజ్ఞానులై మతభ్రష్టులైన వారికి ఆర్యసమాజమువారు హిందూమతములోనికి మరల చేర్చుకొను సవకాశము గలిగించినారు.

[ప్ర]వేశము: లక్షవత్సర రాజమ్మ (వితంతువు) బిందె నెత్తిన పెట్టుకొని

రాజ—హారేరామ, హారేరామ, రామరామహారే (అనుచు నీళ్లు
దారిన జల్లుకొనుచు వచ్చి, నందనినై పుజించి) రామ-రామ
నీదుంపమల్చీ తెంచుకొన్నావటరా ! నీ విశ్వాతియ్య; ఇవ్వా
యిది మూడోసారి మీబొందమీట పెట్టుకోటం, సీతా
ముల్లె యేందాచిపెట్టావని లుక్కడకు చచ్చావ్ ముదరవ్వపాడా
ముదరవ్వపాడా అని (నీళ్ళుకీ)ంద పారబోయును)

నంజ—అయ్యా, అమ్మగారు తిట్టిపోస్తుంది నేను వెళ్ళతాలెండి (అ
చాటుకు పోవుచున్నాడు.)

ధ—అమ్మా, మీరేల యాతనిని తిట్టిపోసెదరు ? అతడేమి యింకా
ధము చేసెను ?

రా—నీ మనరాధమంటారేమండి మీరుగూడాను, ఇవ్వాల మీ
స్త్రీలుగారు ఎంట త్వరగా చెయ్యమన్నారని పొద్దున్నే నీళ్ళ
కొచ్చినా, యింతవరకు మూడుసార్లు నీళ్ళు పారబోసి చచ్చి
నట్లు వెనక్కు పోవాలనిపించింది.

ధ—అందు వాని లోపమేమున్నది ?

రా—ఎంతనెమ్మళంగా మూట్లాడతావయ్యా, మూలకూడుగూడా తిన
మంటారు ? మనవాంళ్ళకే పుట్టితే వాంళ్ళనంటే యేంలాభం ?

ధ—అమ్మా, మీరు కోపబడకండి, మూలకూడు తిననునీ మిమ్మల
రన్నారు ? వాడుకూడా మనిషి కాబట్టి యేదోపనిమీద బా
రున పోవుచున్నాడు. ఎంతో దూరమున నీళ్ళెత్తుకుపోవు
మిమ్మరిచేసెను.

రా—అయితే ఈసీరంగ నీతులుమీకేపుట్టాయా. మరంకాస్త్రం
యేనున్నా యేడిసిందా ? మీసిద్ధాంతి గారి దగ్గంకు రండి
మీపని తెలుస్తుంది.

ధర్మ—అమ్మాయేసిద్ధాంతి గారూ ?

రా— సరే, నేనో అల్లరి చిల్లరదాన్ననుకున్నారాయేం? ఆచార సిద్ధాంతిగారు మా అన్నగారే గా?

ధర్మ— సరి, సరి, మీరు లక్షవత్తుల వారికోడళ్ళా యేమిటి?

రా— ఏమోలెండి. యెవరికోడలినయితే, ఆ రోజులు వెళ్ళకూర పోయినవి,

ధర్మ— అయితే మీ అత్తవారింట్లో అంత ఆచారంలేదు గామోలునే!

రా— ఏమోలెండి యీ పాడురాత పట్టినప్పటినుండి నేనూ, కాస్తయేడు

ధర్మ— స్త్రీనే యున్నాను. అందులో మా అన్నగారునిప్పువంటి వారు

ధర్మ— అయ్యయ్యో, నేనగునూ. అయితే మీ అన్నగారు మట్టుకు శాస్త్రంలో యంతవిపరీతంగానున్న దనియంటారని నేననుకోను.

రా— సరే, ఇంకా మమ్మల్నాయన వత్తి వత్తి చంపుతుంటాడు.

(తనలో) కాదుగాని మనవాంళ్ళకే పుట్టింది. ఇంకా వాంళ్ళ

నెందుకనడం. (అని వెనుకకు పోవును)

ధర్మ— ఇదిగో అమ్మా, సిద్ధాంతిగారి దర్శనం చెయ్యాల ననుకుంటున్నాను ఎప్పుడుంటారు యింట్లో?

రా— ఎప్పుడూవుంటారో. భోంచేసినతరువాత రండి.

(అని నిష్క్రమించును)

ధర్మ—

మీ అకిటా రోజుకు రోజు కీవిధము మూఢాచార ప్రాబల్యమై

సకలంబైన దురాగతంబు లీటులకొనగంగ న్యాయంబె? కా

వోగా! వారైన మనుష్యమాత్రు? లిల లేదో వారికించోటు! నో

చుకొనక లేదట స్వేచ్ఛగా దిరుగ, నీ చోద్యంబు గన్మొటిలే!

■ ఎంతటినీచవృత్తులకు నేర్పడువారయినకొ జగంబులో

నెంతదరిద్రులైన, మరియెంతటి పాతకులైన ప్రాణము

న్నంతటిదాక మానవులు నా ధరవారును జెల్లుదుండరే

యింతటి వైకరీత్య మీల నెందుసహింతురె న్యాయమున్నచో!

తే. గీ. ఎన్నడోనాడు నీచులై యున్న కలన
 సంఘమున బహిష్కారంబు సంభవించె
 నేమొ తాత్కాలికముగ ; యి కెన్నటికిని
 సంస్కరింపంగవలదె నుజ్జానులెల్ల ॥

ఎట్టివారికిని పశ్చాత్తాపమున కవకాశమిచ్చి వారిని సంస్కరింప
 వలెగాని, సర్వదావారి నణగదొక్కుచు మానవజాతికి కళంకశుభ్ర
 రుచుకొనుట మానవులకే నగుబాట్లచేటుగాదా? కటకట్లాట వారికన్న
 ములెన్నటి కీడిరవలయునో గదా. దక్షిణాఫ్రికాయందు హైందవులయొద్ద
 స్వేత ముఖులకిట్టి దృక్పథమే గలదని వార్తలే తెంచుచున్నవి. ఇట్టియ
 మానుషకృత్యముల సంస్కరించుటకే మహాత్ము డవతరించవలయునో
 గదా! నేనింక పోయి యాచారసిద్ధాంతిగారితో చర్చించి యెట్లు
 నను వారి దృక్పథము మార్చి యత్నించెద. దేశమున పూర్వార్చారపక్ష
 మువారి దృష్టి మరల్చినగాని కార్యము సానుకూలముగాదు. పాపము
 శిమించుగాత. (నిష్క్రమించును)

2. వ రంగము.

[మాపుకారు గృహము-బ్రాహ్మణునిండు]

(ప్రవేశం: వెంబయ్య శర్మ, ఓబయ్య శాస్త్రి)

వెం— ఓహూ వప్పుధప్పలానికి తయారైనావ ?

ఓబ— ఏమి ఆయనకేం, మహాశ్రీమంతుడు— మనమాపుకారుగా
 రివ్వాలిందు చేస్తుంటే ఏమోమనంరాక పోవటమేం పావలా
 డిబ్బులు సంభావనైనావస్తుందని వచ్చాను. నీవూ, అందు
 కేనా ?

వెం— ఏమోలే యింకా యింతవరకు మేమాపనికి దిగలా,

ఓబ— లేదులే, యిలావస్తేను అనుకున్నా— చేదస్తంముండా వాడిని.

వెం— ఆ, లేదురా నేనేదోవ్యవహారం పనిమీద వస్తేనూ మాపు

వెం

తేది

కారుగారు మరీమరీ బ్రతిమిలాపిస్తే సరే భోంచేసి పోదామని
- వున్నాను.

ఓబ— సరే ఎలాఅయితేం భోజనానికి వ్రుంటావు గదా. అయితే
కూర్చో; వడ్డన వేళ అంది

మె—ఓ, చాలానుంది బాహ్యుల్లో. నావాలెగోళోలు అప్పుడే
అయిందీ.

ఓబ—అరుగో అంతా వస్తున్నాడు ఆలస్యం లేదు.

(ప) వేళాకొందరు బ్రాహ్మణులు మడికొట్టుకొని, చెంబులతో
—నారీలో కొమ్ముల చొదరిగారు బ్రాహ్మణవేషమున జం
ర్ముమువగయిరాలు వేసికొని ప్రవేశించి ఓబయ్యకాశ్రమి
వక్కన కూర్చోనును—(బ్రాహ్మణులందురు చొదరీవేపు తేలి
పారజూచుచున్నారు.)

కాక—(ముక్కు మూసికొని) శేకవా, నారాయణ, మాధవా,
గోవిందా—(సంధ్యావందన మారంభించును.)

మె—ఈయనవరో నాకు తమాషాగావున్నదే. మొహం చూచినట్లు
గానేవున్నది (రహస్యముగా)

ఓబ—(చెవులో) ఆచొదరీగారు గాదుగదా—

మె—సరే, సరే తెలిసింది, తెలిసింది జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఇకమీద
గంద్రగోళం చెయ్యకండి. (లేచి బయటికిపోవును.)

(ఓబయ్యకాశ్రమిగారు జరిగిజరిగి మారముగా పోవును
అందరు చొదరీవేపు మిట్టిమిట్టి చూచుచున్నారు)

[విస్తర్భు వేయుదురు]

కాక—[ఈగవద్దీత తెరిచి పారాయణ చేయుచున్నారు.]

(పునః ప) వేళం చెంబయ్యకర్మ; రావునాయుడు)

(రావునాయుడు చొదరీవేళన కూర్చోనును)

చౌద—(ఉలికిపడి) ఎవరు మీరు ?

రావు—మీరెవరు ?

చౌద—మేము కమ్మబ్రాహ్మణులు.

రావు—మేము భోగంబ్రాహ్మణులు.

చౌద—(మండిపడి) ఈ మొగడం యెవరైతే ఈ బాపనాళ్ళు చెప్పేరా, నీకే పుట్టిందా ? ఏం యెవరడం న్నావ్ ? (అని మూరముగా జరుగుచు)

ఓబ—నువ్వేమని వచ్చావయ్యా బ్రాహ్మణులకు కిక్కి? భోగ్యంబ్రాహ్మణుల సరి యనుకున్నావ్-చాలుచాలు లే మావుకారుగారితో చెప్పు దాం రండి.

(బ్రాహ్మణులందరు లేచి)-బనుటికి పదండయ్యా పదండి.

(పరీక్షం మావుకారు)

మావు—అయ్యా, తొందర పడకండి, తొందరపడకండి, దయచేయండి.

చౌద—యేం తొందరయ్యా, నువ్వేమని పిల్చావ్ బ్రాహ్మణులందరిని ?

మావు—అవును నేను బ్రాహ్మణ్యమును పిల్చివమాట వాస్తవమే.

చౌద—అవునూ. ఎవరు బ్రాహ్మణవృత్తిలోవుంటే వారే బ్రాహ్మణులు

రావు—నేనూ బ్రాహ్మణవృత్తిలోనే వున్నాను.

చౌద—చాలుచాలులే వూరుకో. వూరికే బ్రాహ్మణవృత్తిలో నున్నానంటే సరా; ఏదీ ఒక్కమంత్రం చెప్పు చూదాం-నీవు గాదూ యీ బ్రాహ్మణమని చెప్పుకొనేవారిలో నొకరిని సంధ్యా వందనము సరిగా చెప్పమను చూతాము తెలుస్తుంది మహాభా!

ఓబ—వస్తే మాకేరావాలిగాని, 14 జన్మాలు తన్నుకొన్నా మీకు

వస్తుందయ్యా—వచ్చినా అది యొప్పుతుందా. స్వరయుక్తంగా

చైత్రమాటచెప్పు తెలుస్తుంది నీగతి.

చౌ—తిరిగితే వట్టు రా, రా, పందెం వేసి మధ్యవర్తులను పలిపిస్తాం.

రా, రా, రోవంగలవాడివయసే తిరిగిపోవడూ, మీకే నా ప్రాయశ్చిత్తంగా వలి మూత్ర సా కావాలి.

రావు—నాతోనూడా కవాలు... ము... తేలికకో ఒకరికి ప్రాయశ్చిత్తం గావాలి యివ్వాలి—

రా—చాలుచాలులే వ్రాసుకో, కమ్మవారికి బోగం వాళ్లకు సమా సంజేస్తున్నావ్.

రావు—ఆ, యేమయ్యా, నామీద మూమిట్టిరుట్టిజూస్తావ్—వం, మీరూ బ్రహ్మలు సమానమేమేమే, మేము మీకన్న తక్కువే—
బాగ్యత—నాతోలికి గీలికి వచ్చేవ్?

రాద—బుద్ధి చెప్పిస్తా - కబడ్డార్ గా వుండు - బాపనారి ఆసరా జానుకొని మా. మిట్టిమిట్టిపడుతున్నావ్—

రావు—అయ్యా, మీరెందుకు వివాహపడదరు? మన పూర్వజా రము ననుసరించి మీకు పేరే సుధింగా వర్పాటు చేయిస్తాను దయచేయండి.

రాద—అయ్యా, యావంట మాకు పనికిరాదు. మేము వెల్లుతాము లెండి సెలవియ్యండి

రాద—వం, మేము చూచినవట మీకు పనికిరాకపోతే మీరు చూస్తే మాకు పనికిరాదు.

(బ్రాహ్మణులందరు “శ్రీమద్రామాయణ నోవిన్దోహరి” అనిపోబోదురు)

రావు—అయ్యా, అందర పడి... అందర పడకండి - దయచేసి కూర్చోండి, కూర్చోండి. చొదలయ్యా—

(ప్రవేశం ఆశురవో-ధర్మసిద్ధాంతి)

ధర్మ—అయ్యా, యాగలభా యేమి? నాకు భయమేమేసి యురు కుంటూ వచ్చితివి.

రావు—అయ్యా సిద్ధాంతిగానూ, యా తగాడా మీకే తీర్చాలి. మన కమ్మవారికి బ్రాహ్మణులకు నొప్పవినాదము గలిగింది.

చెం—సిద్ధాంతిగారు, ముఖ్యవిషయ మిది. చౌదరీగారు మాత్రం
కూర్చొని భోజనం చెయ్యాలటా: మళ్ళీ మన రావునాయుడు
గారు వారితో కూర్చోకూడదటా.

చౌద—(కోపముతో) అ, మేమే పోతాంలే, మీరే ప్రండంకి
ఎన్నాళ్ళు సాగించుకొంటారో చూతాం.

ధర్మ—అయ్యా, తొందరపడకండి. (చౌదరీవైపుకొదిలి)

క॥ ఏటికే మనలోపల పో

రాటము లీ స్వల్పవిషయమందున వినుడి,

నేటికి యెప్పటినుండియొ

కూటమితో మెలగలేదే కూడదే యిప్పుడు॥

ఉ॥ ఎక్కువతక్కువలో దెలియ నీవిధి యెల్లరు పంక్తిభోజనం
బొక్కట జేసినంతనె ప్రయోజన ముండెనె? వారు మీరు నీ
చక్కని భారతాంబ వరసంతతి యంచు త్రిశుద్ధినమ్మి వా
రెక్కువ మీరు తక్కువని యెంచకయుండుట జేయమెప్పుడు॥

చౌద—

ఉ॥ వందలయేండ్లనుండి నాము బ్రాహ్మణులెల్ల రణంగదొడ్కి, వా
రందరు దైవతుల్యులని యగ్రకులంబున బుట్టినారలం
చు॥ దలపోసి మమ్ముల ననూయత జూచుచు నేవగింపగా
యుందుమె చచ్చినట్టు? టెలులూరక బల్కెదవేల నీకుల॥

ధ—

ఉ॥ ఎందుకు విట్టిమీకు, నిటులెందుకు బ్రాహ్మణజాతిపై నే
యగదగవట్టి విందలకటా! పడవేల నీగస్కరింప, మీ
యందరి కెట్టిజాతిమూలం యట్టివె వారలయందుకూడ ను
న్నందుకు వారి నీకరణ న్యాయమె యూరక తిట్టిపోసిన॥

తే. గీ॥ బ్రాహ్మణులు కన్ముచారినో పంక్తిభోజ
నంబు నొప్పమి దోషమనంగఁ జెలియు
గాని, నీవేల యట్లు భోగను నిలుండ
టంచు నేవగించికో మెరింగించుచున్నా॥

కావున నేను నీద్వారా బ్రాహ్మణేతర కక్షదారుల కొకమనవి
జేయుచున్నాను.

సీ॥ సంఘంబులో ననుస్థకులంబులందు పూ
ర్వాచారములు కొన్ని పాతుకొనియె
వకులంబుల కేని యాకులాచారముల్
శాస్త్రీయ మనెడువిశ్వాస ముండు
ఏడాదిగాక నూరేండ్లవగాక యె
న్నో తరంబులు వచ్చుచుండెనిట్లు
ఎన్నడేమహానీయుడేర్పరి చెనొ కట్టు
దిట్టమల్ చెడకయూనుట్టుకుండె

గీ॥ అట్టిప్రకారాలాచార మగుటజేసి
బ్రాహ్మణులెగాక నన్ని వర్ణముల వారు
వీడలేకుండ వెనకముందాడ వచ్చు
సన్యధాయెంచుటేల సన్న్యాసముగను ।
అయ్యా, బ్రాహ్మణేతరసోదరులారా !

తే॥ గీ॥ మీదు సంఘాభివృద్ధికి మిక్కుటముగ
తోడ్పడుడుగాని, బ్రాహ్మణదూషణంబు
వలన ఫలితంబు గలుగునే దలచుకొనియు
పాటుపడరయ్య సంఘసేవకు గడంగి ।

తే॥ గీ॥ బ్రాహ్మణులు మీరు నొకయభిప్రాయులగుచు
నిమ్మజాతుల రక్షింప నేర్పుకొడ

మొగవలెగాని యీకీతి నీకుమీరు
మొగ్గలభంబులకు పోర మేలుగలదే? ||

అదియునుగాక,

ఉ॥ కాలముచూపుచున్న గడుకాటకమందు మునింగియుండె, నీ
వేళ సమస్తదేశములు స్వేచ్ఛగనుంగొన పోరుచుండె, నీ
కాలము పొడిచేసికొనగా మనలో మనమివిధంబుగా
నేల కులభిమానముల క్రితగ పోరుట న్యాయమెచుడి!

కం॥ మనలో మనమే పోరుట

గనుగొని యరులైనవారు కడు సవ్యరొకో !

జనదే మన మర్యాదయు,

వినుడి వడి మీస్వదేశవృద్ధిని గనుడి॥

చౌడ—అయ్యా, మీరెన్ని చెప్పినను సరే గాని, బ్రాహ్మణద్వేషము
దేశమున మేము సర్వాధికారులమగువరకును మాయమండ
వలసినదే. ఇన్నాల్లెట్లున్నను ఇంకను మేము బ్రాహ్మణుల
మామలలో బడిపోమని త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముదు.—

ఉ॥ టక్కరులైనవారె, కడుదాంబికులైననువారె దేశము
దెక్కడ జూడవారె, మరియేపనులందునువారె, భూమిలో
నెక్కడతేని ఘోరములనేనియు సేయగవారె, యక్కటా!
యిక్కలికాలబ్రాహ్మణులకెన్నడు చేటులభించునోగదా?

గీ॥ మొదట బ్రాహ్మణకులము నిర్మూలమైన

గాని దేశంబునకు క్షేమకరముగాదు;

దీపముండంగనే పనిదీర్పవలయు

ననువిధంబున మా సమయంబునిదియే॥

ధర్మ—మిత్రీమా, నీమాటలు నాకు హృదయవేదనను గలిగించుచు
న్నవి.

(తనలో)

ఉ॥ రోజులు పాడురోజులయి రోజుకు రోజు ప్రపంచమందు క
ట్టా! జనులెల్ల దుర్జయములయందు మానిరిఁ జరించుచుండ, పీ
రీ జగదంబులందుఁ బడి యిట్లొక రొక్క-డు పోర, ఇంకొక
నై జగుణంబు; దానికి మనంబున సచ్చెరువొంద పాడినామే॥

మిత్రమా,

గీ॥ ఒక్క బ్రాహ్మణు లన నేల? నిక్క-మానకు
ప్రబల దుర్మార్గు లన్ని వర్ణములయందు
బయలుదేరిరి కలికాలమహిమవలన
బ్రాహ్మణుల నేల ప్రత్యేకపరతురయ్య॥

ఉ॥ జ్ఞానమునందు, సర్వవిధసంపదలందు, వివేకవంతులై
మానవ శ్రేష్టులంచు గడుమాన్యత మొది ప్రసిద్ధిగన్నవం
శానికి చేటు నెంచుట విషాదకరంబు సనర్థకంబుల
చేనియు లోదలంచ కిటువెంత యసూయత జూచిపొడినామే॥

తే॥ గీ॥ వారివలె మీరు నధికార వాంఛ
యిట్లుదూషించుచున్నా రదేటి సీతి?
భరిత సంఘాభివృద్ధి గావలయునేని,
వారు మీరేకమగుదు సంస్కారమునకు॥

సోదరా,

ఆగ్రహచిత్తుడవైయున్న నీ కీమాటలిప్పుచు చెవిదూరకపోయి
నను తదుపరి శాంతచిత్తముతో నామనవి యాలోచించిన నీబుద్ధిని
నీవే మరల్చుకొందువు. కావున మీరును వారును గలసిమెలసి సంఘ
సంస్కారమునకు తోడ్పడవలెగాని, మీలోమీరు కలహించు టనర్థ
దాయకంబని త్రిశుద్ధిగా నర్హుడు. ఇంతకన్న మీరెక్కువగా జెప్పుట
శేషములేదు.

ఓ బ్రాహ్మణ సోదరలారా, మీకు నే నేమి చెప్పవలయును?

క॥ సకలము దెలిసినవారికి

యొక రెవ్వరు బుద్ధిజెప్ప? యోగ్యతమీలే

యొకరికి జెప్పిడువారము,

యకటా ! మీ కొడులు జెప్ప యావశ్యకమే?

నీ॥ మాటచే మీవారు మహిమలెన్నియొ జూపి

జగములన్నిటి నేలు జ్ఞానపరులు

వలుకుచే మీవారు బలవిరోధులనైన

తమకాళ్ళు పట్టించు దార్థ్యముతులు

తపముచే మీవారు దైత్యులనుగూడ

గడగడలాడించు పిడుగుతార !

త్యాగశీలమున సార్థకమైన మీవారు

సురలపూజలుగొన్న పరమఘనులు

తే॥ గీ॥ సత్యశౌచాది సద్గుణశాలులగుచు

ధర్మ సంస్థాపనార్థ మిద్ధర జనించి

పేరుగొన్నట్టి వారు మీవారెల్ల

వారిప్రఖ్యాతి నిలుపుకో వలయుమీరు !

నీ॥ మీ కులాచారముల్ సాకల్యముగ మీరు

నెరవేర్చుకొనుడు మీ నేర్పుకొలది

మీ నిత్యకర్మలు సానుకూలముగా

సాగించుకొనుడు మీ శక్తికొలది

మీ వేదవ్రతసంబు సావకాశంబుగా

నభ్యసించుడిక దార్థ్యము కొలంది

మీ తపోమహిమను ప్రీతితో నెంతైన

వృద్ధిగావింపుడి బుద్ధికొలది

తే॥ ౧౧॥ ఇట్టిసర్వోత్తమంబైన నెల్ల విడిచి
తుచ్చసేవకావృత్తికై యుచ్చతేసి
తిల్లుపనుటల యింక నిప్పుట్లు మీరు
స్వార్థమతి నీడి, మాన్గదమ్మకులు గందు ॥

మరియు, —

తే॥ ౧౨॥ క్షామానపరిస్థితుల్ గాంచకుండ
మెలగ దగదందు యాధానెలిసి మీరు
కొన్ని యాచారపట్టింపులున్న యెడల
మార్పుకొనవలయు నుదారభావులగుచు!

ఆశలపీడుటొక్కటి నురాగ్రహమూనకయుండుటొక్కటా
వేశము లేకయుండుటయు, ప్రేమజనంబుల జానుచుంటయు
లేకముగూడ గర్వమతి లేక మెలంగుట, భక్తితోడ న
శ్వేష భజించుచుండుటయు నెల్లపుడు భవదీయ ధర్మముల్ ॥

బ్రాహ్మణసోదగులారా, మీకింతకన్న చెప్పవలసిన దేమియును
లేదు. మీప్రస్తుత వివాదాశేషమగు పంక్తిభోజనవిషయము ప్రాము
ఖ్యమైనదిగానే గాదు. ఎవరి యాచారముల ననుసరించి వారు భుజిం
చుచుందురు. వారును మీరును ఇష్టపడుచో కలిసి భుజింపుడు. లేదేని
కామిపద్ధతుల ననుసరించి వేర్వేర భుజించుడు. అది యొక ముఖ్య
విషయము గానేగాదు. కాని మీరెల్ల రైకమత్యముతో సరిసమాన
పగానుండి, సంఘసేవ యొనర్చుటయే యత్యంతప్రసరము. మీకాల
మంతవృధాపుచ్చి ప్రసంగించినందున తుమితురుగాక.

(నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును.)

తి వ రం గ ము.

(ప్రవేశము ఆచారసిద్ధాంతి.)

ఆచా—అమ్మాయ్, రాజమా,
(జెరబ్, ఓయ్)

ఇటురా,

(ప్రవేశం ల. రాజమ్మ)

అయితే పొద్దున నీళ్ళకుపోయి వస్తుంటే యేవదూ నీళ్ళో మాట్లాడిరన్నావ్ ?

రాజ—ఆయన పేరడగలేదుగాని, యివతలకు వచ్చిన తరువాత యెవరో అన్నారు: ఆయన ధర్మసిద్ధాంతిగా. అబ్బేబ్బే మరి యనాయం, అన్నాయ్యా, మాలవాడిని ఆరుకునే నుంచున్నాడబ్బోతుగా.

ఆచా—ఓహోహో, ఈయనా, యీమధ్య విన్నారే, ఆయన చాలా చదువుకొన్నవాడట. ఇంగ్లీషులో యం. ఎ., ప్యాసయి, యుద్యోగానికి పోకుండా సంఘసంస్కారానికి పాటుపడుతున్నాడట. అయితే, యేమన్నాడాయన ?

రాజ—ఏమనేడేమిటి ? నేనింకా మాదిగాళ్ళి కూక లేస్తాడేమో ననుకున్నా - నాడూ మనమోస్తరుగానే మనిషిటా, దాని పోతున్నాడట - తప్పేంలేదట.

ఆచా—ఆయన సంస్కృతం గూడా చదువుకున్నాడు - చాలా తెలిసిన వాడన్నారే ! చివరకిలా దిగా జేంఖర్మం

రాజ—ఎంతచదువు కుంటేయేం, రాత - వర్ణసంకరం అయిపోవడం రోజులువచ్చాయి - మతంపాడయి పోతున్నది.

ఆచా—ఇంకేమన్నాడూ ?

రాజ—ఇంకేముంది: మీతో మాట్లాడాలి వస్తానన్నాడు - వస్తామో బహుళాయువుడు: ముక్క-చివాట్లుపెట్టి పంపించు.

వా— అలాగా, సరే నీవు వెళ్ళు- అయితే యివ్వాలి మనకు శనివారం గామోలునే, ఒకమానెడు బియ్యం పిండి విసిరించి యింతఫలహారం చేయి మాకటికి.

వా— అలాగేలేండి- నిన్న వాంళ్ళు పంపించిన ఒకపాతిక అరటి పండ్లు గూడాయున్నవిలే వాటికినోడు మానెడో అడ్డెడోబియ్యం విసిరిస్తే ఫలహారానికి సరిపోతాయి:

వా— సరే పో,

(రాజమ్మ నిష్క్రమించును)

|| అకటా, రోజులు పాడురోజులయి బ్రాహ్మణ్యంబె క్షీణింప లా కికసంబంధము లెక్కువయ్యె, హరిభక్తిజాతమా గానరా దొకరవ్వంతయు, నిత్యకర్మ లసలెందోబోయె, మానుష్య సేవకుగా నేడుదరంపుసేనయొకటే ప్రాబల్యమయ్యెగదా!

కలికాలమునుగూర్చి పూర్వమెన్ని యక్షరాలు వ్రాసిరో యన్నియక్షరములు నేడు జరుగుచున్నవి!

|| కలికాలంపు మహాత్మ్యమేమియొయెటగన్గొన్న పాపంబె యీ యిల వ్యాపించెను, జీవహింసయెచటగ హెచ్చయ్యె, సద్ధర్మముల్ కులధర్మంబులు జాతిధర్మము హృత్కోశంబులగవీడె, మా యలుమెండయ్యె, సద్ధర్మముల్ పెరిగె నన్యాయంబు వ్యాపింపగా!

|| ఇక ప్రపంచమునందు సామాన్యస్థితిని జూతమన్నచో

|| ఒకరి సాభాగ్యంబు నొకరు జూచి సహింప

రొకరి గొప్పను జూచి యోర్వరొకరు,

ఒకరి యాధిక్యంబు నొక రొప్పుకొనరెల్ల

ప్రాణు లొక్కటిగా దలంప రొకరు

ఎవరి ధర్మమువార లెపు నాచరింప ర

న్యుల తప్పు లెపుడెంచుచుండు రొకరు

ఒకడు పోయినదారి నొకడేగ నొల్లడం

దయ తనదారి రా: దలచు నొకడు

గీ|| “వటి కొకడిద్వ కటికి యొచ్చునొకడు”

ధర్మశాస్త్ర పురాణముల్ తారుమారు

గాగ, వింతసిద్ధాంతముల్ లాగునొకడు,

కటకటా! కాలమా! యెట్టిగతి ఘటిల్లే!!

ఓ హూ! ఎవరో వచ్చుచున్నారు!

(ప్రవేశం ధర్మసిద్ధాంతి)

ధర్మ—నమోనమః (నమస్కరించును)

ఆచార్య—శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు: నమోనమః. దయచేయండి. తమ దేగ్రామం?

ధర్మ—అయ్యా, నేను ప్రస్తుత మీ గ్రామమునకే వచ్చియున్నాను. నేనొక సంఘసీవకుడను. తమ ధర్మనము చాల రోజులనుండి యపేక్షించుచుండ నేటికి లభించినది.

ఆచార్య—ఓహో! ధర్మసిద్ధాంతిగారు తమరేనా? దయచేయండి. దయచేయండి. నేను చాలా సుదినం. తమను గురించి విని నప్పటినుండియు తమను దర్శింపవలెనని నేనును కుతూహలముతో నున్నాను.

ధర్మ—ప్రస్తుతము మన దేశస్థితినిగూర్చి తమ యభిప్రాయమేమి?

ఆచార్య—ఏమున్నది. మతం, కులం ఆచారం పాడయి పోవుచున్నట్లు మాత్రము స్పష్టమగుచున్నది.

ధర్మ—మతమెట్లు పాడగుచున్నదని తమ యభిప్రాయము?

ఆచార్య—వర్ణ సంకరమై పూర్వాచారములు నశించుటవల్ల.

ధర్మ—మరియొక విధముగా మతము పాడగుటయేగాక, నశింపునూ సంభవించుచున్నది.

తే॥ గీ॥ మతములందున హైందవమతమెల్లెస్స
యనుచు మురుసుకొనెమరోజు లంతరింప,
సంఘమునుబాసి వెళ్ళు కవ్వములుపడెడు
మాలమాడుగ కులములఁ జాలమంది
త్రైస్తవ మతంబులొక జేర గడగి రకట!

అచా— వారికి మతమేముందును? ఉన్నను ఛండాలులగు వారు
పోయిన మాత్రమున హిందూ మతమున కేదియులోటు
గలుగునని తోచదు.

ధర్మ— అయ్యా, అట్లనకుడు,—

తే॥ గీ॥ వారు గూడను మనతోటిపాటు భరత
భూమిలో బుట్టలేదె హిందూ మతమున ?
అట్టివారిని ఛండాలులని దలంచి
మతములోనుండి తరుచు త్రేమంబె మనకు ?

మనమతస్థులె మనచే బాధలు పడలేక నన్యమతమున స్వీకరిం
చుట మనకును మనమతమునకుగూడ కళంకము గాదా ?

అచా— వారి కులధర్మములు వారికుండ వారి నెవ్వ రన్యమతమును స్వీక
రింపమనిరి ? వారిని మనమెన్నడు తరిమినవారము కాజాలము.
వారికై పవిత్రవంతమగు మన మతమునుగూడ పాడుజేసికొం
దుమా?

ధర్మ— అయ్యా,

తే॥ పంచములంటవాడును ప్రపంచమునందు మనుష్యులంట, నే
డెంచగవారి నంటుకొనుటే గడుపాతకమంట, మూరిలో
నుంచగరానివారట, సహూదర హిందువులంచు నెంచకే
పంచనజేయ గాడిదల, పందులకన్నను నిచమైరొక్కో॥

మరియు,—

చ॥ పలుగురితోటిపాటుగ జనంబులతో గలయంగరాదు, నీ
 ధుల నడువంగ గ్రామమున దోషము, గ్రామబావులకా
 జలమును తాకరాదు, వరిసంఘములలో నడుగైనపెట్టరా
 దిల నిటువంటి ఘోరము సహించు మతంబు పవిత్రవంతమే॥

అచా—

తే॥ గీ॥ కులము జాతనూ గొడ్లనకోయు కులము
 వృత్తిబూడ తోళ్ళను నోట పీకువృత్తి,
 తినుటకా, చచ్చునాంసభక్షణమె తిండి,
 అట్టి ఛండాలు లర్హులే యాదరింప ॥

మరియు,

మ॥ ఒకరోజా? పదిరోజాలా? మరియు నెన్నో వేండ్ల? యిల్ల, గతిం
 చె కనీసంబు యుగమ్ములెన్నో; యిక నేనికా సాగదే యిట్లు? నీ
 టికి హిందూమత సాంప్రదాయముల సాక్షింపంగ భారంబె? యెం
 దుకు సంస్కారములన్న పేరున మతద్రోహంబు గావించుటల్ ॥

ధర్మ—కటకటా, యెట్టి కఠినవాక్కులు బల్కితిరి !

అచా—మరియొక విషయముగూడ నాలకించుడు.

తే॥ గీ॥ వేదశాస్త్ర పురాణముల్ వేయియేల
 పూర్వచారిత్రమెల్ల సంపూర్ణముగను
 నీచ ఛండాలపుల్క నిమ్మజాతు
 లున్నవని నేయఁ ఘోషలు నున్నయగునె ?

ధర్మ—అయ్యా, తమ ధోరణివలన నాకు మూడు విషయములు
 స్పష్టమగుచున్నవి. పంచముల బహిష్కరణ మనాదినుండి
 వచ్చు పూర్వచారమనియు, వారి కులవృత్తులు నీచగర్హ్యము
 లనియు, మన వేదశాస్త్రపురాణములు మనచర్యను సమర్థించు
 చున్నవనియు తాము సెలవిచ్చితిరి, మొట్టమొదట యాచార
 విషయమించుక యోచింపుడు.

సీ ఆచారములలో సదాచారములు మర
 చారంబులును గూడ శాశ్వతంబె
 మనలోనె సహగమన మాత్మహత్యయు
 సరబలి శిశుహత్య లెరుగ మొక్కొ ?
 అవి సనాతనమైన యాచారములెయైన
 దొలగించు కొనలేదె దోషమనుచు,
 మునుపెట్టుకన్న నిప్పుడు పంచముల బహి
 ప్కరణంబు కీడయ్యె సంఘమునకు

గీ॥ జాతిలో నైకమత్యముకొ జంపుచుండె,
 ముముక్షుణింపసాగె క్రమంబుగాను
 సోదరజనంబె కడగండ్ల సుక్కుచుండె
 జేర ! యాచార మిక నైన మారవలదె ।

ఆ విషయ మిట్లుండ,

మ॥ హరిసృష్టించిన సర్వమానవులకే హక్కుల్ ప్రసాదంబులో
 ధర నా హక్కులె యెల్లవారికి సమత్వంబొప్పు వర్తింపగాఁ
 బదులెవ్వ రరికట్టియాపుటకు నెవ్వారైన లోకంబులో
 నరులై బుట్టి సరప్రపంచముననుండక నోచుకొకుందురే।

ఆచారవిషయమిట్లుండ, వారికులవృత్తి నీచమును విచారించుము.

తే॥ గీ॥ నిజముగా కాలవశమున నీచవృత్తి
 వారికలవడె బో, తోటివారమైన
 మనమువారిని సంస్కరింపంగవలయు
 గాని, యేవగించుట న్యాయమాన దలవ ! ।

మొట్టమొదట వారికీవృత్తి యెట్లుపట్టుపడినను, ప్రస్తుతస్థితి నించుక
 మిదింతము,

ఉ॥ అందరితోటిపాటు గడువోయిగ యేదొకకూలినాలి శే
యందగునన్న దగ్గరకు నైనను వారిని జేరనీయ మె
ట్లుందురికేమిసేయుదు? ర యోమయమందుమునింగి యేదొ వృ
త్తిం దమపొట్టపోసికొను దీనులుగారె దలంప పంచముల్ ॥

తే॥ గీ॥ నీచభండాలురని యెంచి నిఖిలజనులు
పురములందుండి వారిని తరిమి వేయ
జ్ఞానమెఱుగక పెక్కుకష్టములగుండు
వారికులనీచమెంచుట కేరితప్పు ?

ఉ॥ ఎన్న డెగాని వారికడ కేరయినక జనిబోధ జేసి న
ట్లున్నదె జ్ఞానమొతయిన? నూరక వారిని చెప్పరానివా
రన్న యనూయతోడ కరిహసములాడుచు వారిజాతి నే
డెన్నగ నీచమంచు మనమేటికి బల్కుట సిగ్గులేకకక ॥

ఇక వేదశాస్త్ర పురాణములవిషయము చాల బలవంతమైనది.
ఈవిషయమున యభిప్రాయభేదముగూడ చాలనున్నది.

తే॥ గీ॥ ఘోరసాంద్రంబున నెవ్వారికైన
వలయు రకంకంబుల మత్స్యములులభించు
నట్లసార హిందూమతమందు వెదుక
నేరి సిద్ధాంతములకు వాధారముండు!

ఇక మన వేదముల స్థితి యెట్లున్నదనిన, —

సీ॥ బాల్యవివాహముల్ పరమహితంబును

దలపంగ వేదశాస్త్రములే సాక్షి

అలవితంతు వివాహ మాసరమనువారి

కావేదశాస్త్రాలెయగునుసాక్షి

వర్ణ భేదములెంచ వర్ణ భేదములార్ప

వేదశాస్త్రములే భావింపసాక్షి

ఏరెండుపక్షంబు లేనివాదించు వా

రికి వేదశాస్త్రంబు లొకటసాక్షి,

గీ॥ అంతమాత్రాన విలువకానంతబోక
హైందవమలంబు బాహుళ్యమై విశాల
హృదయమును జూపుచున్నది, యెప్పుడెట్లు
మెలగనలెనో యథావిధి మెలగుకొరకు!

అదియునుగాక,

॥ ఏమతమైనగాని మరియేహితమైనను నీచపూర్వులకొ
క్షేమముగాంత బాగుపడజేతురు గానియు, నెప్పుడిట్లు ని
భృమిస్థిరంబుజేయుటకు ముట్టకనంటకవారిపట్ల నీ
ర్ష్యామతిఁజూపి సంఘమున కావలనుంచ ననుజ్ఞనిచ్చునో?
కావున మన వేద శాస్త్రములెన్నటికిని మనము జేయు నుత్తమకా
ర్యములకాటంకము గలిగింపవు. తుదకు నేను జేయుమనవి యేమనగా,
మన మనుజులలోన కొందరికిమైల విధించి బహిష్కరింప నే
మనుజులకొక కళంక మవమాన మమానుషముచేటింగి పే
మ నిఖిల మానవాళిని సమానతఱచి మనుష్యజన్మఁ బా
వన మొనరింపరయ్య మనభారతదేశయశంబు దక్కగన్

అచా— అయ్యా మీరు చెప్పవిషయము లెంతసమంజసముగా నున్న
ను పంచముల పట్ల దృష్టిమార్పుకొనుట దుస్సాధ్యమని నాయ
భిప్రాయము. ప్రపంచము పుట్టగా పుట్టిన యాచారమివ్వార్చ
పొమ్మనిన పోవునా?

భర్త— అవును తమరు చెప్పిన విషయము వాస్తవమే,
తే॥ గీ॥ చాలకాలమునాటి యాచారమగుచు
పాతుకొనియుండెననుమాట వాస్తవంబె
గాని, విద్యాధికులు క్రమక్రమముగాను
దృక్పథముమార్చి వ్యాపించు దేశమెల్ల!

కావున తమవంటివారు సంస్కారమునకు గడంగవలెనని నా కోరిక.

అదా—కానియ్యండి. మనముజేసెడి జేయున్నది. మీరుజెప్పినట్లు వారు తమ నీచవృత్తిని మాని సంఘములో చేరనర్హులైనప్పుడు గదా—

తే॥ గీ॥ వారికులవృత్తినీచమై వారలెల్ల
హేయముగ జీవనము సేయునిట్టివేళ,
మనమె కులభ్రష్టులముగాగ వారిఁ
గొగలించుకొను టవివేకంబుగాదె ।

అయ్యా, తొందరపడి, పవిత్రవంతమై యగ్రమతంబైన హిందూమతమును సంకరముసేయుటకు గడంగుట వినాశకరము.

ధర్మ—అయ్యా, తమరు సరిగా ప్రస్తుతస్థితి నరయుటలేదని నేనూహించెదను. క్రీస్టియన్ మిషనరీ వారి ప్రబోధమువలనను, మనలో ఆర్యసమాజము, బ్రహ్మసమాజము, దివ్యజ్ఞాన సమాజము మున్నగు సంస్కార సమాజముల ప్రయత్నములవలనను, తమ తురులగు సంస్కారకర్తలు నిమ్నజాత్యుద్ధరణకైగావించు పలు ప్రయత్నముల వలనను, పంచమజాతిలోగూడ నిప్పుడు చాల వరకు విజ్ఞానముగలిగినది. వారు మునపటివలె నిప్పుడు క్రీస్టియన్ మతములో కలియుటకు వరుగులు పెట్టక, తమ సనాతన హిందూమతములోనేయుండి, తమస్థితిని బాగుచేసికొనుట కుయత్నించుచున్నారు. వారిలో చాలమంది జ్ఞానవంతులు విద్యావంతులు బయలుజేరిరి. వారునీచవృత్తిని చాలవరకు మానుచున్నారు. క్రీస్టియన్ మతములోనిదివరకు తెలియక కలిసిన వారు మరల హిందూమతములోనికి వచ్చుటకు తపించుచున్నారు. కావున యీసమయమున మనము వారికి యితాహమునగవలయును.

— వారి కెట్టిసాయము చేయుటకును మనకభ్యంతరముండగూడదు గాని, యెంతయాలోచించినను మతాచారము మానుటకు మాత్రము మనస్సంగీకరించుట లేదు.

— సావకాశముగానాలోచించిన తమరేయండలి యావశ్యక తను గుర్తింపగలరని నానమ్మకము. పంచముల విషయమిట్లుండ హింహిందూ సంఘముయొక్కస్థితియే చాలగదరగోళముగ నున్నది.

మనదేశమున నన్నిమతముల హిందూ మ

తము సనాతనమాట తధ్యమగును,

అంతమహమ్మదీయమతంబు క్రైస్తవ

మతము లేతెంచె క్రమంబుగాను,

హిందవమతము నందంతులేకయె శాఖ

లుపశాఖల కులుంబు లుద్భవించె

మతవైరములు జాతిమాత్సర్యములు, చాల

కులశాఖభేదముల్ గలిగెనంత,

తే॥ గీ॥ కక్ష లెగబ్రాకుచుండె సంఘమున, పూర్వ

పక్షమైపోయె ధర్మసంబంధమెల్ల,

న్యాయసత్యంబు లసలె స్వాంతములవీడె,

కటకటా ! యైకమత్య మంతట నశించె॥

— అవును. ఈవిషయములన్నియు వాస్తవమేగాని క్రమముగా పాపమునశించి ధర్మము పునరోద్ధారణయగును. పవిత్రవంతమైన బ్రాహ్మణజాతి మరల పూర్వపు యోగ్నత్యమును బడసిగాని దేశమునందలి యనర్థకములు తొలగవు.

— ప్రస్తుతము బ్రాహ్మణజాతిపై ప్రబల ద్వేషమేర్పడియున్నది.

— ఇంతవర కేయుగమందెప్పుడైనను బ్రహ్మద్వేషము వలవనే దుష్టసంహారము సంభవించుచున్నది.

ధర్మ—అట్లనుటవలన, బ్రాహ్మణులు నిర్దోషులని జెప్ప నేనంగీకరింప
బ్రహ్మదేవమునకు కారణము బ్రాహ్మణులయందును
బ్రాహ్మణేతరులందునుగూడ నున్నది. యెట్లనని:—

అ! వె! బ్రాహ్మణులకు పెక్కువ్యాసంగములు హెచ్చి
మీరిపోయె నాశ వారియందు
యెచటగాంతచున్న నేనీచమునకైన
బ్రాహ్మణుండె సిద్ధపడియెనకట!

ఇంక బ్రాహ్మణేతరులగువారు,—

అ! వె! పరులమాయలందుపడిపోయి కొందరు
నోర్వలేమి కొందరున్న వారు
తుచ్చపదవులందు నిచ్చుకో కొందరు
బ్రాహ్మణులను తిట్టువారుగలరు!

కేవలము వీరేగాక నిశ్చయముగా కొందరి బ్రాహ్మణుల దురా
గతంబులవలన యనుయాయీప్రేరితులయిన బ్రాహ్మణేతరులునుగూడ
గలరు.

అచా—ఇవియన్నియు నిశ్చయమే గావచ్చును గాని, దీనినిబట్టి మీ
ముఖ్యాభిప్రాయమేమి?

ధర్మ—యేమున్నది. హిందూమతసంఘము చాల తారుమారైయున్న
దనియు, పునర్నిర్మాణము గావింపబడవలెననియు నేను ఈ
చెదను.

అచా—మనమిప్పుడు కొత్తగాజేయుట కేమున్నది. మతములన్ని
యుత్తమమై సర్వత్రాపూజనీయమైన హిందూమతసనాతన
పద్ధతులు పట్టుదలతో నెలకొల్పుటయే కర్తవ్యము.

ధర్మ—అయ్యా, మీరుహిందూమతపూజ్యతను గురించి ముచ్చటించి
నాకు స్ఫురించినది. దక్షిణాఫ్రికాలో మైందవులను ముఖ్యముగా

ముగా హిందూమతస్థులను బెట్టు నగచాట్లు కడుపురంకపు కోక
కోయునట్లు దినదినము వార్తాపత్రికలద్వారా నేతెంచుచున్నది.

అచా— ఆ- ఏమది- హిందూమతస్థుల కగచాట్లా?

ధర్మ— కేవలమగచాట్లు మాత్రమేగాక, అవమానపరచుట హింసించుట- నీచజంతువులకన్న హీనముగాజూచుట.

అచా— ఇవియన్నియు హిందువులకే!

ధర్మ— ముమ్మాటికి హిందువులకే? అందును కడజాతీయగ్రాజాతీయను
విచక్షణలేక హైందవులందరిని నీచబానిసలమాడ్కి జూచి
తెల్లవారు తమకూడిగమును జేయించుకొనుచున్నారట?

అచా— ఎంతవిపరీతము!

మి. అకటా! హైందవులిట్టి దుస్థితికి పాలైరంచు విన్నింప నా
కోక యావేళముబుట్టె, భూమికిక నేదోయొక్క పెన్వోష గ
ల్లక పోదంచు నుదికొన్నరించెడును. లోకంబందు హిందూమతం
బకలంకంబయి శాశ్వతంబుగను గొప్పైయుండనాటంకమే!

కటకటా! పాపము శమించుగాత, ఇంకనచ్చటి విశేషములేమి?

ధర్మ— అయ్యా, ఇంకను, చెప్పుటకేమున్నది. వారిస్థితి కనులారజూచి
తీరవలెగాని చెప్పనలవిగానట్లున్నదని తెలియుచున్నది.

అచా— మనమచ్చటికిపోవు నుపాయమేదైన గలదా?

ధర్మ— ఎట్లుననువెల్చి చూచిరావలెనని నాకును తుతూహలముగా
నున్నది. తమరుగూడ బయలుదేరుచో నిశ్చయముగా వెంటనే
బయలుదేరుదము.

అచా— అంతకన్న మనకింక విధియేమున్నది, మతసంరక్షణకన్న
మించినధర్మము మనకింకొకటియుండదు. అదిగాక మాకడసారి
సాహసాదరుడు శంకరశాస్త్రి నిరుడు ఇంట్లోకోపమువచ్చి
అదేశమే వెళ్ళినాడట ఇంతవరకు వాడిజాడా తెలియలేదు.

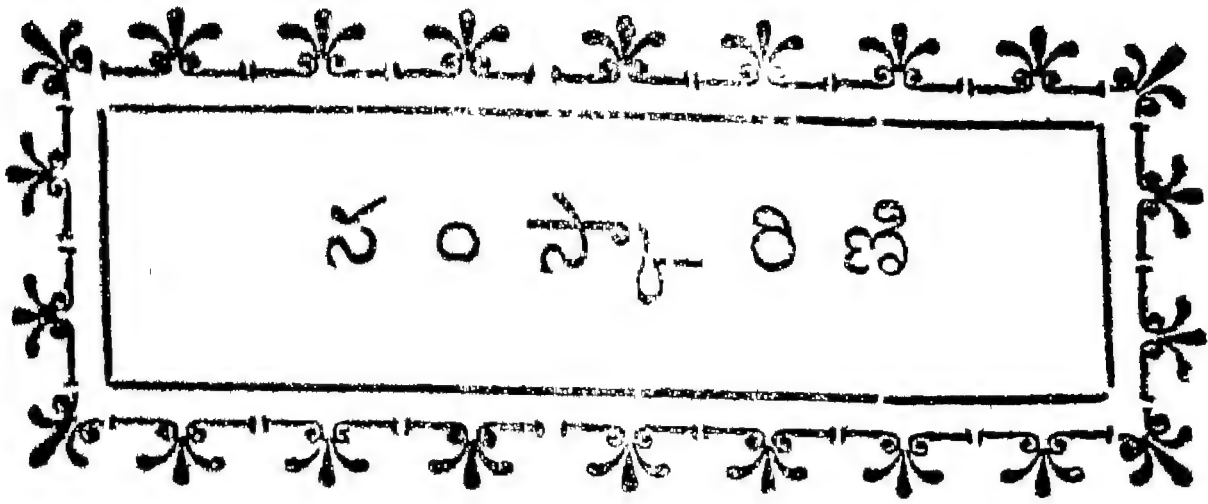
మనము స్వయముగా పోయి నాలుగు కూక లేసి తీసుకురావలె
వని యున్నది. కావున యేమేమి యేర్పాటులు కావలయునో
దెలిపినయెడల త్వరలో సిద్ధమయిపయనమగుదుము.

ధర్మ—వర్పాటులేమున్నవి? తమకు నిష్కపరులగుటచే భోజనవసతి
విషయమే కొంచెము సరికొచ్చునుగా నున్నవి. సరే, సముద్ర
యానమందరు చేయుదు నేయున్నాడు.

అధికారి—దానికేమున్నది. మాచెల్లెలు రాజమ్మనుగూడ తీసుకొనివచ్చు
దను. అది దేశమంతా చూడవలెనంటున్నది. మనకు నానా
కూళ్లు తినకుండా యింత యుడక వేసి పడవేస్తుంది. యెలాగో
వచ్చినతరువాత కఠినప్రాశ్నత్తం తప్పదు.

ధర్మ—అలాఅయితే, మనప్రయాణం దివ్యంగా పాగుతుంది. తమ
సొంతపనిగూడ కలిసివస్తుంది. బయలుదేరండి, నేనూ నీడమై
వస్తాను.
(నిష్క్రమించును)





పంచమాంకము.

1-వ రంగము.

(ప్ర) వేశము జగవ్మాత)

కీర్తన-నటభైరవి ఆదితాళం.

(రానూ, రామా, రావాడేలా మోస్తరు.)

దేవా—దేవా—బ్రోవా—రావా
నీవే—నాకూ—దిక్కు—గానా॥

1 నీవులేనిచో నే నొకక్షణమును, నిలువలేనుగాదా,
నీతో మొదలనలేదా, నిఖిలజగములను సుఖమున
గనుగొన నిన్నెఱిఁగితినిగాదా ॥ దేవా॥

2 కన్నా—తండ్రి—జ్ఞప్తి—లేదా
విన్నా—విఁచూ—కొంటే—గాదా,
మున్న నీ పద! ముగ్ధుల నమ్మితిని! మొరపెట్టితి చాలా!
హరి, మరువగనేలా! అనుదినమును వినయమునను
మనముననిను గనుదానా ॥ దేవా॥

3 కొరా తండ్రి - యాదీ—దేవా
కూరా—మేలా రాగా—బ్రోవా
శరవచ్చి నాదింతలు దీర్చుము

శరణంటినిగాదా నీతనయనునేగాదా

కనికరముననుగనుగొనుటకునిను గడువేడితిగాదా! జేవా!

(4) స్వామీ—కారా—బ్రహ్మ—జేవా

భూమి—నెల్లా—నేడూ—గావా

పుడమిపాపమును కడతేర్చగమును వడిగనరుగలేదా

నీ కిపుడుకరుణరాదా

గడవిడ లెగయగ వడివడి కడుచెడు నరులనుగడలేదా! జేవా!

|| స్వామిరొ, సృష్టి జేయుటనె బాధ్యతదప్పినయట్లు నీవు న
న్నేమటియున్న వాడవొకా! యెంతోవిషాదపరిస్థితు లేర్పడంగన
నేమి యొనర్చుదాన నికయేవిధిజూచి భరించుదాన నీ
నామము సంస్మరించుటయే నావిధి, వేగననుగ్రహింపవే !

తే|| గీ|| జీవులందున నరజాతి శ్రేష్టమనుచు,
వారిభారంబు నామీదబడదటంచు
నమ్మియున్నట్టి నాదుమనంబు నేడు
తాడుమారయిచింతలోఁ దగిలెనకటా !

సీ|| ఎందుఁజూచినగాని యాందోళనలుహెచ్చి
ఘోరయుద్ధంబుల ఘోషబుట్టు
ఎచటఁజూచినగాని యెల్ల జాతులలో
పరస్పరవైరముల్ రగులుచుండె
ఏవాడనరసిన దైవభక్తి నశించి
పాపమెల్లడలను ప్రియలుచుండె
ఎచ్చోటగాంచిన యిల ధర్మమునశించి
రాక్షసత్వం బెగఁ బ్రాకుచుండె||

గీ|| న్యాయమునశించి పెరిగె నన్యాయమవని
పాపమభివృద్ధియై యమకూపమయ్యె

ధాత్రీయొల్లను; ధర్మసంస్థాపనార్థ
మింకనైనను శ్రీహరి, యేలరానా!

1. ధరియింపంగ నశక్తురాల నికయీపాపంబున ర్వేస్వరా
నరులేమూఢమృగంబులైరి, యిలకూన్యంబయ్యె పుణ్యంబు, లే
దరవీసంబును చిత్తశాంతి, తలక్రిందయ్యెన్ ప్రపంచంబు, శ్రీ
హరి, నీజేగతి వేగరాగదవె యీయాలస్య మింకేటిన్

తే. ౧1. నారువ్రాసిన యాతజేసీరువ్రాయు
వనుచు ధైర్యంబు జెప్పితివయ్యనాకు
ఇంతభారంబు నెత్తివె కెత్తుకొంటి
తండ్రి, ననుగావరావేటి ధర్మమయ్య!

రాగం- కాఫీ- రూపకతాళం

పర- మేళా- యాదిజేవా- రావననుగావంగా
పరమకళా- వరములొసగభారమగునె తండ్రి- హరి । పర!
ఇంతగనీకయినే- సంతతమున్- వేచియుండన్
స్వాంతమందెంతయు, నోస్వామిరొ ! ప్రేమయైలేదా ।
వంతమిదీనుల- ఇంతకుజేరవె
సంతసమీయవె! పర ।

(ధ్యానము శభినయించును)

(హస్తాంజలి పుష్పములు రాలును)

ధన్యోస్మి, ధన్యోస్మి.

ప్రవేశము అదిబ్రహ్మ

౪. వందనము జేప నీకును

వందనమో గన్నతండ్రి, వందనమయ్య

నుదరమూర్తి, వన్నా

నందజలధిలోనముంచినా నీవు స్వామీ ||

||— శుభమస్తు, శుభమస్తు, ధీర్ఘాయనస్తు

కీర్తన

పూరికళ్యాణి, మామకము.

(శోకింపకు మా జననీ మోస్తరు)

భయమొందకుమా, తనయా, పరమేశ్వరుడయినాడగ ||భ||

పాపమవనివ్యాపించిన, భారము మదివలచకమ్మ

నీపయిగల భారమ్మును నేనా నాడస్వేచ్ఛనుండు ||భ||

నరుల దుస్థితికి వగవకు, భోగిని ములకు వెరుపకు

పరమపావనీ, శ్రీహరి పాదభి నీది వీడకు ||భ||

ఎందుఁజూడనుండునేనె డెందన నను గుండకమ్మ

ముందునీకు శుభము లిత్తు నానందరింక జెందుమమ్మ ||భ||

చ|| భయపడకమ్మ పుత్రి, నీను బాయక యెల్లపుడుండునేను, ము

న్నయినది యేమొ యయ్యె, నికనొది యెల్లనుకాకపోదు, నీ

పయిగల భారమెల్లయును బాపెను బాధ్యతనాది, నీవు ని

ర్భయముగనుండుమింక కలిరాజ్యము వేగిరనుతిరించెడి||

||— దేవా ప్రపంచస్థితి నేను జెప్పనక్కరలే యేతమకువికడ

యున్నది ఇంకభవదీయకరుణా కటాక్ష విక్షణముల నాపై

సరింప జేయనిది నేను భరింపజాలను.

బ్రహ్మ—పుత్రీ నీవింక నిశ్చింతనుండుము—

నీ! వారసింహద్యవతారంబులై దుష్ట

సంహార మొనరింప జాలినాడ

శ్రీరామ కృష్ణావతారముల దాల్చి భ

ర్మస్వరూపంబు నేర్పరచినాడ

క్రీస్తు మహమ్మదు జ్ఞానబుద్ధుండాది
యవతారముల ధర్మమాపినాడ
ఇలాపమాధిక్య మెప్పుడొనొ యప్పుడే నే
సుద్భవించుచునుందు నుర్విలోన
తే॥గీ॥ హింస, పానంబు, వైరము, లెట్ల జాతి
వశ్య సంకరమవని సంపూర్ణముగను
వాశ మొనరింప భారతదేశమందు
నేనొక మహాత్మునగుచు జన్మింతువేగ॥

కావున నీవిక శిల్పింతునుండుము.

నీకు శుభము గల్గుగాత - పాపము శమించుగాత

(నిష్క్రమించును)

అహ! ధన్యరాల నయితినిగదా?

హరికారుణ్య సుధారసంబునను ధన్యంబయ్యె జన్మంబు, నా
నరసంతానము నుద్ధరింపగ జగత్సాధుండే భూమండలిక
వరపూర్ణుండయి యుద్భవించి కలుపాపంబెల్ల బోగొట్టి భూ
ముఖమాన్వి, యొనర్చె శుభములొప్ప లోకకళ్యాణము॥
(నిష్క్రమించును)

ద్వితీయాంకము.

దక్షిణాపి కా భారతీయులు.

[కూలీలు స్త్రీ, పురుషుడు]

అయ్యో, నేనీ బాధకడలేను. మరల కూలివేళయగుచున్నది.
నేనెమిచేయుదును ఈ జ్వరబాధనే భరింపజాలను.

ఏమో నాలుగుదబ్బులు సంపాదించుకొని పొట్టపోసుకొనువాళతో
బ్రతుకమాటల నమ్మిమోసపోయి యీ దక్షిణాపికా దేశమునకు

వచ్చియుండ, యిచ్చటగూడను మనయగచాట్లు తప్పినని కావు
ఇంతకు పరమేశ్వరుని దయయిట్లున్నది!

స్త్రీ—నీవెట్లెసనునాప్రాణము తీసివేయుము. నేనీకష్టముభరించజాలను
ఇంక కాసేపుండిన యజమానుల మనుష్యులువచ్చి గొడ్డను
బాదినట్లుబాది పనిజేయమందురు.

పురు—నివొక్కదాని వేయేల! పిల్లలతోనహా మనమందరమునుప్రాణ
త్యాగముజేసికొందము. నీవు పోయిన యిద్దల యగచాట్లు
చూచి నేను భరించగలనా? నేనుమాత్రము రాత్రింబగళ్ళు
వినుకు విరామములేకుండా పనిజేయగలనా? మొన్నయూపది
కూసను సరిగా పనిజేయలేదని బాదినప్పుడు నాకడుపు
తరుక్కుని పోలేదా?

స్త్రీ—ఇంక మనమెవ్వరితో మొరపెట్టుకొనిన లాభముండును?
మనగతియేమి?

పురు—పరమేశ్వరునితోతప్ప యింకెవ్వరితో మొరపెట్టుకొందుము,
ఇంకా ఒక్క అశమాత్రముగలదు. మనపాలిటి దేవునివలె
ఎవరో గాంధిగారు మనకోసమువచ్చినాడట. ఆయనపాచాల
కుమొక్కిప్రాణాలను విడుదాం.

స్త్రీ—అయ్యోనాకు ఛలిబాధ యెక్కువగానున్నది, ఎచ్చటనైనను
తలదాచుకొనుటకు గూడ గతిలేకపోయెనుగదా!

పురు—మన నీచెట్లక్రిందనైనను ఉండనిచ్చిన యంతేచాలును. అదుగో
మనజేకీయులెవరో వచ్చుచున్నారు.

[త్రవేశము-ధర్మసిద్ధాంతి-ఆచారసిద్ధాంతి-రాజమ్మ]

ధ—మ! అరుగో, యచ్చటభారతీయజనులే యల్లాడుచున్నారు, పా
మరులెపొట్టకుకూడు నుండ గృహముగ మానంబుకైగుడ్డయె
కరువై దిక్కుదిబాసిలేక; ఇరలత్తుపుత్రులెబుట్టియూ
వరసాంమామతముగ గ్రహించుటయే పాపంబయ్యె నిచ్చటయూ

కటకటా ! వారిసమీపమునకు బోయి వారిస్థితి గనుగొందము
యను వారిముఖవైఖరులను జూడ వారేటికో దుఃఖించుచున్నట్లున్నారను.
(వారిని సమీపించుదురు)

రాజ—అయ్యయ్యా, వాంశ్చేవండ్లో అడగకుండా అంతదగ్గరకు
ప్రవేశించే

రా—సరే రామాయణంలో పిడకలాటగానున్నది. (వెనుకకు తగ్గును)

శర్మ—(వారి దెసఁజూచి) అయ్యా, మీరేల యిట్లీకాకులై పడి
యున్నారు.

రు—అయ్యా, యీ దేశమున మేమందరమును ఏకాకులముగానే
యున్నాము. మాగతి యేమనిచెప్పుకొందుము?

రా—మీరిట్లు వీధిలో పడియుండుట కేమికారణము? మీకు నివసించు
చుటకు గృహములేదా?

శర్మ—అయ్యా, మాకు గృహముక్కరలేదు. ఈచెట్లకిందనైవను
హాయిగా పడియుండనిచ్చిన యెడల సంతేచాలును.

రాజ—మీదేకులం అబ్బీ?

రు—మాది యీకులనుని చెప్పుకొనుటకు సిగ్గుగానున్నది. ఏకులము
వారికైనను ఇచ్చట యిదేరాత.

రాజ—చెప్పరానివాంళ్ళుకాదు గదా!

రు—ఒక్క చెప్పరానివాంళ్ళమే గాదు - చూడరానివాంళ్లము - విన
రానివాంళ్ళము - బ్రతకరానివాంళ్ళము కూడనేయున్నాము.
మేమేగాదు. మనదేశస్థులందరు నిచ్చట నట్టివారే. ఈప్రదేశ
మునకు హాయిగా బ్రతుకు మీరుకూడ నేలవచ్చితిరాయని
నాకు విచారకరముగా నున్నది.

రాజ—అన్నయ్యా, మనవాడి సంగతి వీంళ్ళకు తెలుసునేమో విచా
రించు.

రు—అమ్మా, మీబంధువు లిచటవ్వరైన నున్నారా?

అచా— అవును, మాతమ్ముడు బక్కపలచగా నల్లగానుంటాడు. పేరు శంకర శాస్త్రి. ఇక్కడికి సంవత్సరంకింద వచ్చినాడు. నీ మైనా తెలియునా?

పురు— నీను వారిని చూచియుంటే లేదు. గినులదగ్గర విచారించిన వారిసంగతి తెలియును. కాని విచారంతవరకు తేమముగా నుండురాయని నాకు భయము గల్గుచున్నది.

ధర్మ— అయ్యా, మేమిచ్చటికి క్రొత్తగావచ్చి యున్నాము. మీస్థితి గతులుమాకించుక యెఱింగించుడు?

పురు— మాస్థితియేమని చెప్పకొందుము —

తే. గీ॥ కట్టుకొనుటకు గుడ్డయు, పొట్ట కింత
కూడు, పడియుండుటకు యేదొకొంప
గూడ లేకుండ మేమిట్లు గోడుగోడు
మనుచు నల్లాడుచుంటిమో యన్నలార !

ఇంకామాగతి విందురేని,

సీ॥ రోజు కరువదినాలుగు గంటలునుగూడ

చెమటగార్చుచు గూలిచేయవలయు,
అధికారియాజ్ఞల కదియేమి యిదియేమి,

యనినారు దెరచి మారాడవలదు,
పెండ్లి పేరంట మసేక్షింపకొండ సం

సారసుఖము గొనిచావవలయు,
గొడ్డ కన్ననుమించి గొడ్డుచాకిరి చేసి

తెల్ల వారలత్పత్తి దీర్చవలయు,

గీ॥ నల్ల వారము, నీగ్రో జనంబులందు,
నీచులంచును దొరల జానిసలటచు,
అడవిజాతుల వీరొక్కరనుచు మిగుల
హీనముగజాతు రక్కటా ! హిందువులను!

11—అ, అడమనిషి పడియున్న దేల? శివశివా!

12—అమ్మా, దీనికి నలగోజులనుండియు చాలజ్వరము వచ్చుచున్నది. ఇట్లున్నను ప్రతిరోజు చచ్చినట్లు పనిచేసితిరవలయును. అయ్యా, అరుగో దొరలువచ్చుచున్నారు. మీరు రోడ్డుకిందికి రండు. వారు మీనుర్యాద జూడరు.

(ప) వేశము తెల్లదొరలు యిరువురు)

దొర—Allo—Fresh—Slaves— కొత్తబానిసలు—కొత్తబాని సలవలెనున్నారు. Dam Dirty fellows — Get down— Get down రోడ్డు దిగిపోండు—దొరగారు వచ్చుట కనబడ లేదా మీకు? చాలదూరముగా నుండవలయును— రోడ్డు మీద నడవరాదు, Get out — Get out.

13—నీం, మేము మాలవాంళ్ళ మనుకున్నారా- మాదిగవాంళ్ళ మనుకొన్నారా?

14—వాంళ్ళు దగ్గరకు వస్తే మనంమంటుకు వూరకుంటామా? దుష్టులకు దూరంగా వుండమన్నారు.

(దూరముగా పోదురు)

15 దొర—Bloody negroes—talking something: Drive them into the mines.

16—Don't talk—Bloody fools. నోరు యెత్తవద్దు- పదండి పదండి. గనులలో పనిచేయవలెను. త్వరగా నడవకపోయిన కొరడాదెబ్బలు ధగులును.

17—అయ్యా, మేమురక దేశముచూచి పోవుటకు వచ్చినాము. మేము కూలీలముగాము, మమ్మునువదలి మీదారిని మీరు పొందు.

18—Nonsense. Drive the bloody beggars to the mines.

ధ—Sir, We have come here on private business and we are not coolies. Please don't trouble us for nothing.

2వ దొర—First, keep out of the road—you bloody beggar you speak English?

1వ దొర—ముందు మీరు రోడ్డుదిగి మాటాడుదు—

(కూలీలవైపుజూచి) Oh, bloody thievesదొంగలు, దొంగలు మీరు తప్పించుకొని వచ్చినారా. సరిసరి.

(కొరడాతో ప్రీపురుషుల నిగువురను కొట్టును.

పోండు- పోండు-

పురుష—అయ్యా నాభార్యకు చాలజబ్బుగానుండి మేమిరోజు వని పోలేదు. దయప్రసించి తీసుంచండి-

1వ దొర—(జబ్బు గిబ్బు తెలియదు. you rogues. - ముందు నడవండి-

(వారినలుగురిని కొరడాతో కొట్టుచుతీసుకొనిపోవుచున్నాడు)

ధర్మ— అయ్యా, అనవుసరముగా వానిని కొట్టడం లేక? కొంచెము దయతో చూడగూడదా

2 వ దొర—Shut up you beggar walk out-walk out first.

(అని వారిని గూడ కొరడాతో కొట్టును)

రాజ—అయ్యా, దేవుడా, యిదెక్కడికర్థం వచ్చిపడ్డదో- శివశివా (అనితొలగితొలగి పోవును)

1 వ దొర—అదే దానికి నాలుగు తగలనియ్ Nonsense మీరు నోరెత్తుదురేని మీయందరికి కఠినశిక్ష చేయబడును.

ధర్మ—కానియ్యండి పాపం యెంతపెరగవలెనో అంత పెరుగుతుంది పోదామురండి, యేమిచేసిదరో మనము చూడము.

అచా—అయ్యా, మమ్ముల నెందుకు చంపుతారు ! నాలుగు దళ

తై నా యస్తాం మాదానిని మమ్ము పోనియ్యండి.

కొర—Bloody fellows. Go to the mines first : shut up on—go on.

రాణ—అయ్యో యెట్టికర్కం తెచ్చుకున్నాం రామ రామ (కొరడా తో కొట్టుచున్నాడు,) (నిష్క్రమింతురు)

తెరపడును.

కి ప రం గ ము.

యామినీనుందరి.

(స్వప్నావస్థ)

అమ్మా? నీ పెవరు? జగన్తాత వనుచున్నావా?

యా—అహ! యేమనుచున్నావు? మీ కులమువారిలో నెల్ల ను విద్యావంతురాలవై చందుకు ఫలిత మేమనుచున్నావా? మీకు లమెంత నీచవృత్తిలోనున్నదో చూదితివా యనుచున్నావా? నన్నేమి చేయ మనెదవు? గాంధిబోధలు వినబడుటలేదా యని యడుగుచున్నావా? వినబడుచున్నవి - వినబడుచున్నవి - నేనేమి చేయవలెను! మొదట నీవృత్తిని మాని నీకులము నుద్ధరింప మనుచున్నావా? నీవు గావించిన ఘోరకృత్యముల దలచు కొనమనుచున్నావా? నీకు నరకభయము లేదా యనుచున్నావా? సరిసరి నీమాటలు వినబడుచున్నవి. పోవుచున్నావా? అగుమాగుము.

(కలవరపడి లేచి)

అహ! యేమి యీచిత్తము! కన్నుల గట్టిసట్లొక పుణ్యాంగన బాదెన చేయిమాపుచు నేమేమియో ముచ్చటించుచు క్షణములో మా

యమైపోయినది. ఏమిది! నేను కలగంటినా? ఎంతయో స్పష్టముగాను
న్నదేనిజముగా నెవరైన వచ్చియుండిరా? కాదు-కాదు-నామనోవేదన
యేనాభావచంచలనమునకు కారణము. నిజమునకు నేనెట్టి ఘోరకృత్తు
ములఁ గావించితి!

తే. గీ. చేయరాని దుష్కృత్యముల్ చేసినాను
బలుకరాని దుర్భాషలఁబలికినాను
నడువరాని దుర్మడతల నడచినాను
కటకటా! నాకుముక్తి యింకెటుల గలుగు॥

నీ. మెరుపుల మెరిపించి నిరపరాధులనెల్ల
వలలలో నేర్పువ బట్టినాను
సంసారములను భ్వంసముజేసి యిండ్లలో
పెనుఘోషఁగడు నేడిపించినాను
మాయలమారివై మహి నవూయకులను
దొంగదోపిడియట్ల దోచినాను
తుచ్చ ద్రవ్యపుటాశతో మానమునువీధి
యంగడిలోఁబెట్టి యమ్మినాను

గీ. ఎట్టి నీచమునకు నొడిగట్టినాను
నీతిజాతులు రెండును నీటఁగల్పి
నాను, కటకటా! యెప్పటికైనగాని
కట్టికుడువదే యీపాపకర్మ మెల్ల॥

ఇంక నాజీవితసౌఖ్యము నెంచుద మన్నచో:—

ఉ. మానసమొప్పినట్టి యొకమాన్యునిపై హృదయంబునిల్పి యా
ప్రాణవిభుండై దైవమని భావమునందలపోసిభక్తితో
ప్రాణము నిల్పుదాక నిజవల్లభుసేవమెలంగు నట్టి యా
మానిని జన్మజన్మయగు, మాదియు భారణినొక్కజన్మయే॥

చారిపోయెడువారి దాహంబుఁ జల్లార్చ
 బోగమువారె తోల్పొమ్మలవని
 పనికిమాలిన వట్టి వృథులాడుకొనంగ
 బోగము వారె కీల్పొమ్మలవని
 యాపాయితోనే కురూపియేనియు నెక్కి
 తొక్క బోగమువారె కుక్కిబండ్లు
 చెత్తచెదారఁబుఁజేర్చ బోగమువారె !
 కుళ్లుచుండెడు రొచ్చుగుంట లకట !

గీ॥ నాల్గుబెపుల మురికిసంతయును జేర్చి,
 లాగుకొనువట్టిమురికి కాల్యలును వారె,
 నిండుపుగుగులుగల మేడిపండ్లు వారె,
 బాపురే ! వేశ్యకులటల బ్రతుకు బ్రతుకె !

౩॥ చొక్కపుకాయముక, మిగుల సోయగపుక గనుదోయి తక్కులక
 గ్రక్కడు లాలితంబు, కళకాంతులనీను ముఖాబ్జబింబముక
 సుక్కుననంతరంబు మముజూచెడు వారెవరైన నుందురే
 యక్కట ! దిక్కుమాలిన వృథాబ్రతుకొ గద వృద్ధవేశ్యకుక !
 చివరకు మాగతి యధోగతి పాలైనది గదా !

౪॥ మానమ లేనలేదు, ధర మాన్యతయంతకు ముందెలే దికక
 మానువమా, హుళక్కి ! యవమానమ జాస్తి; నుఖంబయెచ్చటక
 గానము; దేహదార్ధ్యముదుగక, బనిలేదు, యశంబ నాస్తి; సం
 తానమ నున్న; జన్మమ, వృథాగద; ధారుణివేశ్య కాంతకుక

కటకటా! నామూలమున సన్యాసియై నాగరత్తం యిల్లువాకిలి
 జల్లక తిరుగుచుండ యింటిలోనివారు నన్నెంతటిట్టిపోయచున్నారో
 వా! ఆహా! కుశాలరావు తాగుమోతై తనయాస్తిసంతయు సమ్మకొని
 మత్తిభమతో జేకదిమ్మియైనందు కతని భార్య నాపై నెంత దుమ్ము

తూరుసారబట్టుచున్నదో గదా! ఇట్టి వందలకొలదిపురుషుల యనుబంధ
పోసికొనిన నాజన్మ కిక పుణ్యమెట్లు లభించును! నాకా యనుబంధ
యెట్లు తొలగును!

సర్వసంగపరిత్యాగమును గావించిన స్వార్థత్యాగియు, మానవ
శ్రేష్ఠుడును, మహాత్ముడును, పరమేశ్వరుని పరావతారమూర్తియు నగు
మహాత్మగాంధిబోధ లికనైనను నాచెవుల నాటవలదా? ఛీ-ఛీ-వాట
నిచో నింక నాబ్రతు కేటికి? నాజన్మప్రాయశ్చిత్తమునకు దారియెట్లు?
నాకొకటియే దారితోచుచున్నది. మొట్టమొదట నాతుచ్ఛభోగమునకు
తయుత్యజించి పవిత్రురాలనుగావలను, పిమ్మట నావలన భ్రష్టులైననాగ
రత్నం, కుశాల్ రావు మున్నగువారి యాస్తులను మరల వారికిచ్చి
విశ్వప్రయత్నముల జేసి వారిదుర్బుద్ధి మాన్పి వారిసంసారమును నిలువ
జెట్టవలయును. ఆపిమ్మట సాజీవితమంతయు నాకులస్త్రీల నుద్ధరించి
వారిని సన్మార్గమునకు మరల్పుటకు వినియోగించ వలెను. ఇక నాకు
మనోనిశ్చయము చేకూరినది.

ఇకనీతుచ్ఛపు విదేశదుస్తులతో నాకుపనిలేదు. మహాత్మునాళ్లు
నుసారము రాట్టపు నూలుతో తయారు జేయబడిన ముతుకబట్టలను
ధరించెద ఈనా యాభరణములన్నియు దేశీయోద్యమమునకు మహాత్ము
నికి సమర్పించెద. ఇదియే నా మనోనిశ్చయము. శ్రీహరీ, యాదీశ్వర
రాలిని గటాక్షింపుము. (నిష్క్రమించును)



4 రంకము.

[కృ) వేశము నందుడు. — (జాకా)]

అహ! దురదృష్టవంతులను బాగుచేయు వారెవరును లేరుగదా!

తే॥ గీ॥ పూర్వమతమున సగచాట్లఁ బొగిలిబొగిలి
త్రైస్తవమతంబుఁ జేరఁ నక్కడనుగూడ
దత్తవయ్యను మాకున్న తిప్పలన్ని
బొప్పులే! పంచముల దొక్కబ్రతుకె దలప॥

తే॥ గీ॥ కంచులటంచు మమ్మేవగించుటొకటి,
త్రైస్తవులటంచు మతబహిష్కార మొక!
రెండువిధముల వేధించుచుండె మమ్మా
కనికర మొకింతలేక మాకర్థమేమొ!

ఈవిషయ విట్లుండ కొంచె మాగోచించినకొలదిని మాకొక
శ్లోకముగూడ గలుగుచున్నది.

1. తిప్పటినుండియో వెలయు హిందుమతంబును బాసి నేటికే
తిప్పలుగల్గెనో యిటుల త్రివ్రత క్రిస్తుమతంబుగోన మే
మిప్పుడు కాలుజారి తపియించుచునుంటిమి యిట్టులింక మా
తిప్పటికేని ముక్తిలభియించునో లేదో యి కేమి మూడునో॥

ఈమతమువలన మాకు కొన్ని స్వల్పమేలులు కలిగినమాట
స్తవమేగాని, దీర్ఘముగా వాగోచించి కూచిన మాకిప్పుడుగూడ నెట్టి
భయము గనుపించుట లేదు:—

మాటమాత్రమేగాని మము తెల్లవారినో
పాటు జూచెడు మాట: వట్టి కల్ల

2. వలుకుటేగాని వారల సంఘమున మము
జేరనిచ్చుట చాలదూర మెపుడు

3. బెట్టుటగాని యాదరమున మము

సభివృద్ధి జేయుట యనలే లేదు
మతములోనికి దిగించు మాటయొక్కటే గాని
మత నిజం బెరిగించుమాట సున్న

గీ॥ నల్ల నాకు తక్కువజాతి నగుటచు
దలచి మును కడజాతికై సప్తలమాడ్కి
జూతు రేగాని మా కందు సుఖముగలదె !
అయ్యయో! తుద కుభయనవ్యాసవయ్యో!

తుదకు క్రీస్తు యన్ మనము వలనమాకు గలిగిన ఫలితమేమని

నీ॥ ఉగ్రబాలకు త్రాచుచున్న నాటిలవేల్పు
లా నామకృష్ణుల దూరుటొకటి
మాతల్లి సేతమ్మ మాబట్టి మొదలై
దేవతల్ వదివీడిపోవునొకటి
తండ్రితాతలనాటి తండ్రింబుల నాంబు
దామరబులను మాసివేయు నొకటి
చుట్టుప్రక్కలనున్న చుట్టల విడనాడి
నరదేవతల కాళ్ళుబట్టు నొకటి

గీ॥ అన్నిటికి మించి, మతరాజమైన మేటి
హైందవమతంబు నడబాసి యరుగు నొకటి
దక్క జన్మలాభము లేదు తలపు గావు
కటకటా ! మనోవేదన గలిగొప్పుడు

విచారించిన కొలది నొక్క విషయము మాత్రము దృఢముగా
దోచుచున్నది. ఎప్పటికైనను స్వజనులే దిక్కగురుగాని యన్యుల
కానేరరు ,

తే॥ గీ పగలు కక్షలు వచ్చినవచ్చు గాక
అపదలయందు బండుగులైన వారు

స్నేహితులు దక్క బట్టలు జేరగలరె ?

అట్లుయెప్పటికైన మ కన్యలేల

హౌదవులె శాశ్వతముగ దిక్కొడురకను !

ఇక పాండూసంఘములో మమ్మంటిని పారిన యనూయత
చు విహ్వల మొక్కటి గలదు. అనివయమునగూడ శుభసూచక
ములు గాన్పించుచున్నవి.

సటికి మాయదృష్టముచే నిశ్చయమైన పరాత్పయిండ్లె ము
మ్మాటికి గాంధీరూపమున మా కుంభించి యనాదినుండి మా
కేటి విషత్తులున్న సవియెల్లను సొంతము యాపుమాపి నా
నాటికి జేరదీసుకొని న్యాయమునెల్లు మహాత్ము మొక్కెదక !

ఇక నేను కయవలసిన కర్తవ్యము ? ఏరెప్పుడో బ్రాహ్మ
ములు నాదెన కడుగుచున్నారు. ఓహూ వీరు, ధర్మసిద్ధాంతిగారు-
అవిడ రాజమ్మగారువలె నున్నారు ! మరల నీవిడ నన్నెక్కడ తిట్టి
పోయినా!

(పు) వేశము: ధర్మసిద్ధాంతి-ఆచారసిద్ధాంతి-రాజమ్మ.)

పు—సోదరా, నీవట్లు మమ్ముజూచి మారమునకుపోవ నపుసరము
లేదు. నికారకే మేము వచ్చుచున్నాము.

సం—అయ్యా, నామెడ తమది గలిగిన కటాక్షమునకు నమస్కరించు
చున్నాను. తా మెచ్చటనుండి దయచేయుచున్నారు?

పు—మేమిమధ్య దక్షిణాఫ్రికాదేశాత్రే ముగించుకొని వచ్చితిమి.
పిమ్మట మహాత్ముగాంధీగారి యుపదేశాను సారముగా సంఘ
సేవకు ప్రోద్బుధవలెనని మేము కృషి సలుపు చున్నాము

సం— అయ్యా, దక్షిణాఫ్రికా విశేషములనించుక దెలిపెదరని
ప్రార్థించుచున్నాను.

పు—ఆచారసిద్ధాంతిగారు, విషయము జాగుగా తెలుపగలరు.

నం— పాకి మా యెడ కటాక్షమున్నచో మేము కృతార్థులమగుదుము.
 ఆచా— మా కటాక్షమున కేమిగాని, అచ్చట మనభారతీయుల దుస్థితి
 యింతయంతయని వర్ణింప నలవిగాకున్నది. వారచ్చట గ్రామ
 ములలో నివసించరాదు. నలుగురితో కలసి మిలసియుండరాదు.
 సంసారమును సేయరాదు. ఇన్నియేల,—

ఉ! ఇచ్చట మూలమాదుగుల నెల్లరనే విధి జూచుచుందుమో
 యచ్చట నెల్ల వారయిన హైందవులెల్లర నంతకిన్ని బల్
 హెచ్చిన సీచితో గనుచు హీనముగా వ్యధబెట్టి భూమిలో
 నెచ్చటలేని ఘోరముల నెన్నియొ జేయుచునుండు రక్కటా!

ఊరిక ఖాడబోయిన మేముగూడ వారి దుర్నయములవారి
 నుండి తప్పించుకొనలేక, అచ్చట స్వయముగా సనుభవించుచున్నప్పుడు
 మనజీకమున మూలమాదుగుల యగచాట్లై యుండునుగదా యని
 డలచుకొని విలపించెడివారము.

నం— అగ్రజాతులను గూడ మమ్ముజూచినట్లేజూచుచుందురా ?

ఆచా— అగ్రజాతులేమి. కడజాతులేమి. ఇక్కడియగ్రజాతులక్క
 డ కడజాతులకన్న హీనముగా జూడబడుదురు. ఎంతటి విద్యా
 వంతులనుగూడ నక్కడ దమ్మిడికిగూడ గొరగానిచ్చట లేదు.

నం— అయ్యా, మాస్థితకై మేము వగచుటయేగాక, అచ్చటి మన
 పరిస్థితి వృద్ధయవేదనను గలిగించుచున్నది.

ధర్మ— అయ్యా మీరీమధ్య చాల చదువుకొని హిందూమత
 జాత్రుముల నెరిగి క్రైస్తవ మతములోనుండియు మీపూ
 ర్వమతమునందు చాలనభిమానమును చూపుచున్నారని వినుట
 కెంతయు సంతసించుచున్నాడను.

నం— అయ్యా యజ్ఞానాంధకారమునబడి మహూన్నతమగు హి
 ందూమతమును విసర్జించి యన్యమతస్వీకారమునరించి పాపము
 ముట్టగట్టుకొంటిని. తమరెట్లునను నన్నుగాపాడి మన్నింతునది.

వా—నందా! నిన్ను మేము మన్నించుటకుమారు నీవును నీవారెల్ల
రును మమ్ముమన్నింపవలె— వీలననిన—

ఛండాలులని యెంచి సర్వదా మము సంఘ
మున జేరసికుంట మొదటితప్పు

మీనీచచ్చత్తిని మానిపింపగవిద్య
జెప్పింపకుండుటే గొప్పతప్పు

మాతోటిపాటుగా మనుజులగ్నానెన
మిమ్మొంచకుండుటే మేటితప్పు

స్తవమతములో గలయు నాడైన మి
మ్మాదరింపక యుండుటనలు తిప్పు

తే. గీ. ఇన్నితప్పులు నా యందె యున్నవయ్య,

దైవవిధి నిట్లు పుట్టుట దప్పనింక

వేరుతప్పేమి మీయందు వెదుకలేము

సోదరా, తప్పులనుగాచి యాదరింపు ।

—చివరినా—యెంతమాట బల్కితిరి. బ్రాహ్మణోత్తములయి—వేద
వేదాంగాదిసకల శాస్త్రపురాణేతిహాసములయం దారితేరిన
మీవంటి మహాపండితులు నాయంటి దీనునియెడ నిట్లు బల్కు
ట పాడిగాదు; స్వామీ, మీపాదములకు సాష్టాంగ నమస్కా
రము లాచరించుచున్నాను. నన్ను రక్షింపుడు.

(అని దూరముగా నేలపై బడి నమస్కరించుచున్నాడు.)

[ధర్మసిద్ధాంతి ఆచారసిద్ధాంతి సమీపించి, అతనిని లేవనెత్తుచు]

వా—నందా, నీవుకడజాతిలో జన్మించియు, జ్ఞానవంతుడవయి నీ
కులమును, హిందూమతమునుగూడ నుద్ధరింప సమకట్టితివి,
నీవింక కృతార్థుడవు. మీకులమునింతవరకు నభోగిపాజ్జేసి
తెల్లముకొట్టినరాళ్ళవలె నూరుకొన్న మాయందే లోకములు

న్నవి. నీయంతివారి సంఘకొనుట దోషమని యెంచుట మహా పాతకము.

నందా—అయ్యా, అట్లనకుండు. మన జేశమునం దన్ని కుటములందును ఈపరిస్థితి కులభేదములున్నవి లోపము మీయకుదొక్కరి యందుమాత్రమేలేదు. వేయేల, నేనంతయుత్పించినను మాలో మాకు మాలమాదుగులకే పొందు గుదురకయున్నది కావున భారత సంఘమునంతయు నుద్ధరించుభాధ్యత తమపైనున్నదే గాని, తమయందేలోపములులేవు.

ధర్మ—అయ్యా, భారము మాయందేగాదు.

ఉ! మీరును మేమునుంగలసి మేదిని సఖ్యతతో మెలంకుచుకొందూరము పారజూచి మనతోటి జనంబులలోని లోపములే పైరణజేసి, దీనులను సాకుచు, పాపము సంస్కరించి, యీ భారత సంఘవృద్ధిని మువ్వకముగాంచగ ధర్మమోసఖా! ||

నం—అయ్యా, తమతోటిపాటుజేశ సేవ జేయుటకు నాప్రాణము వర్పించి పసిద్ధముగానున్నాను. ఇక నాకీ క్రిస్టియన్ మతముతో సంఘభములేదు. ఇదిగో ఈక్రాసును తీసివేయుచున్నాను. హిందూ జేశములోన పుట్టి పెరిగిన మాకు హిందూ సంఘములో ముక్తి గలుగవలెగాని, యశ్వథా విచారింతుట యాత్మదోషము:

(తనలో-ధ్యానము సభినయించుట)

శా! ఓహిందూమతమా, నీకు విడిచి యేదో యన్యధాయెంచి నేదోనాంబెంతయు జేసినాడ, నీక నాదుద్బుద్ధి మన్నించి నీ సాహాయ్యంబిడి ముక్తిమార్గమున నాజన్మంబు ధన్యంబుగా మోహంధంబుననుండి ముగిసిన సద్బుద్ధి పునాదింపవే!

అయ్యా, తమరందరికి నాహృదయ పూర్వక వందనము లర్పిం
చున్నాను. (రాజమ్మవైపుజూచి) అమ్మగారు మామెడ కనికరము
నా దాసునిమన్నించునని పోర్థించుచున్నాను.

నందా! కులాచారమువొక్కవ నిన్నును నీకులమువారిని మే
మెప్పుడైన హింసించినచో నది మనస్సులో పెట్టుకోకుము.
నిజ్జగ ఆ పాదుజేరిలో అగచాట్లు పడుతున్న వారినిజూచినా,
మేము స్వయంగానే యనుభవించినా, మీరూ మావంటి వాం
ళ్ళే గదాయని నాకడుపు తరుక్కుచోయింది అదిగాక కేవలం
ఋషివంటి మహాత్మా గాంధిగారే చెప్పగా మాకుమట్టుకేం
వట్టుకేడుస్తున్నది కాకపోతే మాలో మరీ చాదస్తంముండ
లుంటే యింకా నాలుగు రోజులు పట్టుకేడుస్తారు. నువ్వు
మట్టుకు నేరే అనకోవద్దు.

అమ్మా తమ యనుగ్రహమునకు దాసుని వందనములు.

నందా, యిక నీవు నీకులములో మాంసాది యాహార విసర్జన
మునకును, నీచవృత్తిని మాన్పించుటకును, పరిశుభ్ర
మునకును పాటపడవలయును. మేమును నీకు నీకులము
వారిని యన్నివిధముల లోడ్పడెదము. మేమిక పోయి
వచ్చెదము.

మరదు నిమ్మజాతుల నుద్ధరించిన గాని దేశము బాగుపడదని
యిప్పటికి మనము గ్రహించితిమి. పందా, యింక నీజీవితమును
సంఘోధారాణ్తై వినియోగించవలయును. నేనుగూడ నాశక్తి
కొలది పాటుపడుటకు పరిమేళ్యుడై డనుగ్రహించుగాత.
మేమిక పోయి వచ్చెదము.

ఇక మాస్త్రీలు మాత్రము ఈవిషయములో నకునిందపాలు
గారు ముమ్మాటికిగారు. అయినదానికి మనస్సులోమాత్రము
వుంచుకోవద్దు. (ముగ్గురును నిష్క్రమింతురు.)

సం—

ఉ! పంచములార నేడు! మనభాగ్యవశంబున జీవునట్ల నే
తెంచి మహాత్మాగాంధీ, కడతేర్చెను కష్టము లెల్ల, నింకమీ
రెంచగ బాగుడయ్య మనమేయగ చాట్లకృశించినామె లో
నెంచుడు తోటిహైందవులె యెప్పటికైనను దిక్కటంచితక

ర వ ర ం గ ము.

(ప్రవేశము మహమ్మద్ మస్తా)

మస్తా—అరే, భాయ్-సైతా. ఇదరాన్-ఇదరాన్.

(తెరలో-ఆతేసర్కార్-ఆతే.)

(ప్రవేశము సైతా)

సైతా—సలాం-సలాం-సర్కార్-సలాం.

మస్తా—అరే, మనికీ హిందూమనిషీకి భాయ్-భాయ్-లడాయ్ గిడా
య్ నై-ఓ బడాబడాసాబ్-షోకతాలీ మహాత్మాగాంధీ సాహేబ్
బాయ్బాయ్ హాయ్వాదు సెప్పినమాట మనకీ ముఖ్యం. జో
మనకీ హిందువుజాస్తే అంతాశ్రీమ - శ్రీమ-లడాయ్
గిడాయ్ నై-జో-జాన్ జల్దీ జాన్-నీకి పోయి మనటబయ్య
శాస్త్రీగారికి సలాములు సెప్పి, యీబాబు వారికిచ్చి, మన
క్షమాపణాబోలో, వారికీరీరికాయుంటే, యక్కడ దయసేయ
మనిసెప్పు లేకపోతే మనమే వారిదర్శనం సేస్తాం అని సెప్పు
జాన్ జల్దీ జాన్ అరే కబద్దార్ బే. కబద్దార్ సాలా మరా
దలో వుండవాలి మూలుంహాయ్ జాన్.

సైతా—అచ్చా-సర్కార్-అమాశే జల్దీ ఆరావళం

(నిష్క్రమించును)

మస్తా— (అలోచనచేసి) నిజానికి, ఒకదేశంలో పుట్టినావాంళ్ళు
 లడాలు యేసుకుంటే, పరాయివాడికి అలును! ఆరే, మాకు
 మహమ్మదీయ మతంలో అందరిని ప్రేమించమనియున్నది.
 ఛాఛా - క్యామూ థామతిరే అమారే - ఒకదేశంపుట్టింది - ఒక
 చోటు పెరిగింది - ఒకచోటు ఉండేది - ఆంళ్ళకీ మాకూ
 లడాలు! ఛాఛా - బుద్ధితక్వ - బుద్ధితక్వ, వారే! బడా బడా
 సాబ్ - యిప్పటికీ మాకు కంట్ల తెరిచారు! అచ్చా - అచ్చా -
 వారికే సలాంలు-సలాంలు-ఓ బడా-బడా సాబ్-బడా సాబ్-కుర
 మేశ్వర్ సమూహాయ్.—

అచా—మాకూ వాంళ్ళకు మతం యేదు. అయితే క్యా నష్టం? ఆంళ్ళ
 మతం ఆంళ్ళది-మాకూమతం మాది-వాంళ్ళ దేవుడూ వాం
 ళ్ళకీ మాకూదేవుడు మాకూ-ఒకరికి ఒకరు సాయం చేసు
 కుంటూ భాయ్భాయ్ యంటే-మల్లీ కబద్దార్ మల్లీ దేశంలో
 అల్లరిగిల్లరి నై నై. అందరం కలసి భాయ్భాయ్ - నుఖంగా
 వుంటాది.

(ప్రవేశం: సైతా ఓబయ్యకాస్త్రి)

ఆవ్ జీ-ఓబొమ్మూ సాబ్ ఆవ్.

సలాం-సలాం, బై టీ-బై టీ-ఇథర్ - బై టీ.

తా:—సర్కార్—మనకీయేంచేస్తామోయనిమహారాజ్ దడుస్తూ
 వుంటే మాకూ బాగాసెప్పి తీసుకు వచ్చాం—బైతో మహా
 రాజ్—ఫికర్ నై.

బు:—నాకేమి భయము! మహాత్ముని బోధలవలన మేము నిర్భయ
 ముగా మహమ్మదీయులయెడ సోదరభావముతోనుంటున్నాము.
 వారుమామాయందు చాలమర్యాదతో నుంటున్నారు.

మస్తా:—అచ్చా - అచ్చా- సలాం మహారాజ్, సలాం- మాకి
యిదివరకు మిమ్ముల్ని దూషించి నందుకు తమరుక్షమించాలి.
మనంమనం అన్నదమ్ములవలె నుండాలియని మాకుగూడ బుద్ధి
వచ్చింది.

పీబ:—అయ్యయ్యోక్షమించుట కేమున్నది మాయందు మాత్రములో
కుములు లేవా-అదొక కాలవిపరీతం- మల్లీ మహాత్ముడువచ్చా
డు అందరము క్రమంగా బాగుపడుతున్నాము. ఇదివరకు
తురకలను ముట్టుకుంటే చర్మంకోసివేయవలెనని మేము తన్ను
కొనిచచ్చాం. ఇప్పుడది విషమించి, పరస్పరవిరోధములు
ఎక్కువగుచున్నవని తెలిసి బుద్ధితెచ్చుకొనుచున్నాము. మా
కన్న మహమ్మదీయులే యెక్కువ మర్వాదతో మాయందు
న్నారు. ఎక్కడజూచినను మాగోవులను ముట్టుకొనమని వారు
పటుదలవహించుచున్నారు.

మస్తా:— ఛా-ఛా-ఛా- నాదీభారం-నాదీభారం- మా మహమ్మదీ
యులు ఆవుల జోలికి పోతే వాడికి నైతాగ్ అప్పగించి వాడిని
సరికివేస్తాం- మాలోకట్టు కట్టితే- మల్లీ బుడోబస్తా- అరే
యేనువర్ ఆచూజోలికి పోతాడోబే, మాకినాల్క కోసియేయ
మహారాజ్, ఇదిగో జేభో- మాకూ ఖురాన్ నల్తిన పెట్టికో
నిగోవులను ముట్టుకోము ఎప్పటికీముట్టుకోము అని ప్రమాణం
వేస్తాం. (ప్రమాణముచేయును) అరే నైతాగ్ నీకిగూడా ప్ర
మాణం చేయ్ బే-

నైతా:—అచ్చానర్కార్ అచ్చా|నాకీ ఆవుల్కి అసత్ ముట్టుకోం ఖురాన్
సాక్షిగా హింసజేయం మాకూ మాటసెప్తే-మల్లీతిరుగులేదు.

పీబ:—సంతోషము- సాయిబుగారూ, మేము మీకిదివర కేయవగా
రము చేసినా మరిచిపోవాలి- ఇక మనం మనం సరిసమా
ముగా అన్నదమ్ముల వలె నుండుగాని దేశము బాగు పడదు.

మనకు సౌఖ్యం లభించదు. మనకూ మనకూనున్న అన్నితగా
దాలు పరిష్కారము చేసుకొని రాజీపడవలసినదే.

మస్తా—అచ్చా-మహారాజ్- పీర్లపండగకు! మీకు మాకూ దెబ్బలా
టలికవుండవు. నాదీభారం.

టబ—సరే, సాయిబుగారు నేనిక సోయివచ్చెదను.

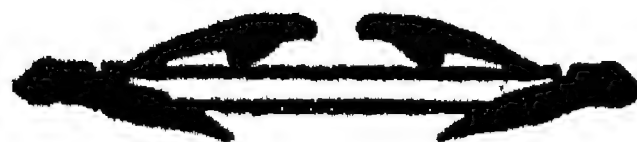
మస్తా—చిత్తర్ల మహారాజ్ సలాం-

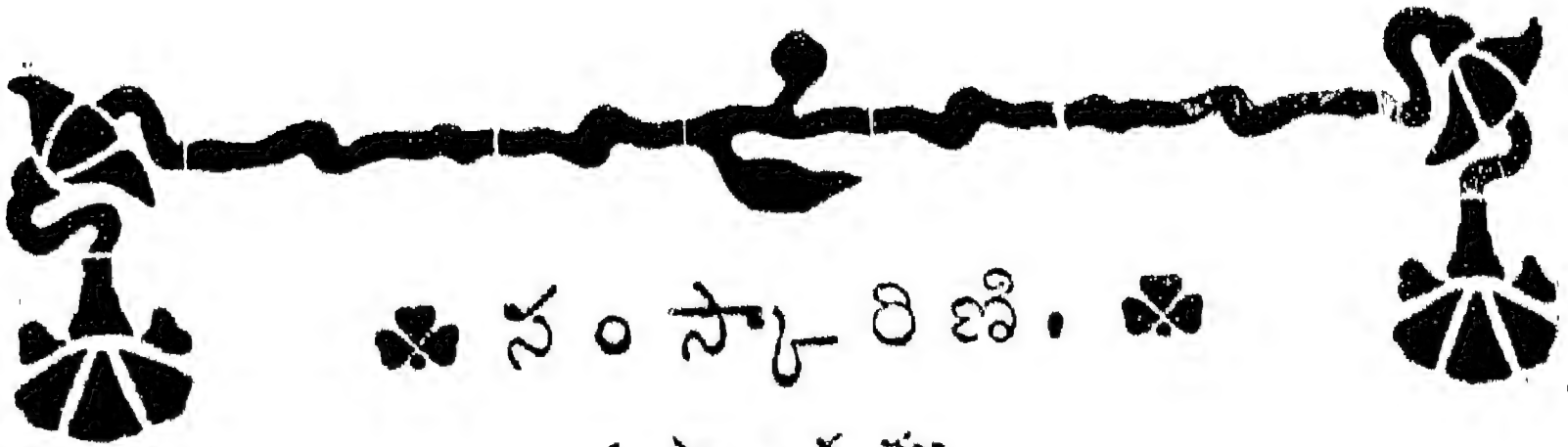
టబ—సలాం సలాం తమరుండండి

(నిష్క్రమించును)

మస్తా— అచ్చా- అచ్చా- హిందూమహమ్మదీయులు- రెండూవకత్తు
కీ జేతంతప్పక జాగుపడుతుంది. నాదీభారం- మనకీమనకీ
లడాయి పడితే మనకర్మం యెప్పుడూ యింతే- అరే సైతాన్
ఇంక మనకూపని, మనవాంళ్ళకు హిందువులకు" స్నేహంచేయ
టం ఆన్ ఆన్- పోదారా

(నిష్క్రమింతుడు)





❖ సంస్కరిణి. ❖

షష్ఠాంకము.

1 వ రంగము.

(ప్రవేశం నాగరత్తం చింపిరిగుడ్డలు వేసుకొని సన్నాసినలె)

నాగ— అహ! చివరకు నాకెంతిగతిపట్టినది!

మ॥ ధనమా పోయెను, మానమా మొదలెసాంతంబయ్యె, సింధా మొగం
బునుపైకెత్తగనీయదయ్యె, కరువా బోయెగదా యెన్నిదో
యనుగుం భార్యయ దూరమయ్యెగద; సౌఖ్యంబా నశించెగదా
మనమా వ్యాకుల పాటుజెందె; యిక జన్మంబా వృథాదోచెడిగ

కటకటా నాగతి దలచుకొనిన గుండె బద్దలయి పోవుచున్నది.

సీ॥ గంపెడాస్తిని యొక్కక్షణములోపల పాడు

జేసికొంటి నికేమి జేయునడ

కని పెంచినట్టి నాజననీజనకుల గ

ర్భము చిచ్చుపెట్టితి, గతి యికేమి?

బంధుమిత్రులనెల్ల పగజేసికొనియు నే

నేకాకనైతి నింకేమిజేతు?

పరువు మర్యాదలు పాడయిపోవ జై

రాగినైపోతి కర్మంబి కేమి

తే॥ గీ॥ వ్రతము చెడినను ఫలమైన ప్రాప్తమనిన

యెవరికై నేను వాసర్య మిచ్చినానో

యట్టి యామినికిని కూరమైతి నకట!

తుదకు నానోట గొం యి రచు న్నబడియె!

కడకిప్పుడు దాని యిట్టిచునుల నా రి రానీయకదెట్లు జౌరా
వృత్తికై నను వేశ్యల నుట్టుకొని విట్టిచుదెడి వారిగతిట్లే యగును
దా!

ఎంతటి ప్రీతునో దెలిపి యెంత యురేక్షనో జూపుచుండి యి
కెంతటి గాఢమావలపో యేర్పడినట్లు విడువబట్టి యీ
తంతులమారి బోగములతోను నుట్టుకొని మోసపోయి నా
యంత దరిదు లొడు రకటా! బాధా బాధా పద్ధతికా ||

తే॥ గీ॥ తుచ్చమోహంబునై కి నో యిచ్చదగిలి
యెడ లెఱుంగక తా నునా వయ తుదకు
సర్వసన్యాసమై నేడు చారెడేసి
ముష్టిగతియయ్యె, మి కేమి ముత్తుకొందు?!

మి॥ ధనమున్నన్ని దినంబులు తమరె నాదైవంబటందుకొ శిరం
బున పాదంబుల నెత్తుకొంచు నతిగామోహంబు జూపించి యా
ధనమేనాడయి పోవునో యపుడె నిర్దాక్షిణ్యముగా బూని వే
జనుమంచుక జెయినూపు వేశ్యలను ఛాఛా! నమ్మరాదెన్నడుకొ ||

ఈయనవరు ? కుళాల్ రావు గారోలు! ఈయనవలస నేనాకొం
యింత ముందరికి వచ్చింది. అయితే, చివరకునాకుపట్టినగ తే ఆయనకు
నాదా పట్టింది.

(ప్రవేశం కుళాల్ రావు)

(తనలో)

త్రాగుడు పాడుగాను! ననుభవంసముజేసి ధనంబు నల్లయుక
లాగ; మతిభ్రమ గొని పరాభవమొందగ జెసి, దార్ధ్యమే

వీగి శరీర మెల్లయును పీనుగ యాపముదాల్చు జేసి, నిం
జేగలి భూమిపై తగుదునేను మనుష్యుడనంచు జెప్పగన్ ।

అహ ! ఈతాగుడు ప్రభావమేమోగాని

ఈ ఎక్కడ లేదబ్బు నిటులీగతి తాగుడు వైన బెట్టి, నా
బొక్కసమెల్ల నూడ్చి యలబోగము దాని మొగానబెట్టి యా
యక్కనుపైన బండుగుల సందరిమిత్తుల నెల్ల వీడినా
చక్కని భార్యబాసి, యిటు సాంతము పాడయిపోతి నక్కటా ।

కాబట్టియే మహాత్ముడు తాగుడు విషయములోనింత యఖండ
ప్రయత్నముల జేయుచున్నాడు. నిజమునకు ప్రత్యక్ష దైవమయిన
ఆయనమాటలు వినిన వారికి జన్మజన్మములకు గతులు లేవు. వేయే
ఆమహాత్ముని యాజ్ఞానుసారముదే సత్సయ్యుని కొంటిని—

అ॥ ఇ॥ జన్మజన్మములకు సారాయి కల్లును
ముట్టుకొనిన చెడ్డవట్టు నాకు :
హరిపదంబులాన మరువ నీప్రతిసను
ప్రాణ ముండునంతవరకు నిలక ॥

(ప్రక్కకుచూచి) ఓహూ ఇతడు నాగరత్నం గాబోలు.

ఇంక నేనిప్పుడితని మొగం చూచుటెట్లు ? యాకునీ నుండు
యతనియెడ విముఖతజూపినన్ను చేపట్టిననుకొని విట్టివీగితినిగాని, తుడ
కాతని గతియే నాకును పట్టినది. ఇతనికి నాపైనాగ్రహముండ
తప్పుదు. (సమీపించి భోరున యెద్దుచు) నాగరత్నం చివరకునాకును
నీగతియే పట్టినది.

నాగ—ఇప్పుడు నాదగ్గరికు వచ్చి యేడిస్తే యేమున్నది! సన్యాసులు
సన్యాసులు రాదుకుంటే బూడిద రాలునట్లున్నది.

కుశ—నీకు నేను దోహం చేసినందలకు తుమించవలయును. నీవు

మోసపోతివో నేనును అట్లే దానివలలో పడి సన్యాసినయి పోయినాను.

౫—మల్లీయెప్పటికైనా—

౬—బాబూ - ఇకబుద్ధివచ్చినది - జన్మజన్మలకు ఈపాడు తాగుడు వ్యభిచారం - రెండూనద్దు, శాస్తిఅయింది, చాలు!

౫—ఏం అంతఅకస్మాత్తుగా మార్పువచ్చింది?

౬—ఏమున్నది. మహాత్మాగాంధీగారి యుద్యమము ననుసరించి, తాగుడుమాట తలుచుకోనని వట్టు పెట్టుకొని ప్రమాణం చేసుకున్నాను. ఇకయామిని వలన శాస్తియైన తరువాత యీప్రపంచం మీదనే విరక్తిపుట్టుచున్నది.

౫—సరే, యిక, నీతోచెప్పక పోవట మెందుకు - నాకూ బ్రతుకంటే చాలా విరక్తిపుట్టిపోయింది. ఇక యేమిచేయవలసినది తెలియటంలేదు.

౬—నాకు గాంధీ మాటలు విని, మనజన్మ యికనైనా సార్థకము చేసుకొందామా యని యున్నది.

౫—యామిని మల్లీ యెవరినైనా చేపట్టిందేమో?

౬—నేనువినటం—అదిగూడా గాంధీబోధ ప్రకారం తాను తన వృత్తినిమాని, తన కులమువారిని బాగుచేయుటకు ప్రయత్నించునని వినానుగాని, నాకుమాత్రం నమ్మకంలేదు. దానియంతనూయలాడి యికయుండబోదు. ఎవరా వచ్చేది! యామినీ గాదుగదా! (పారజాచి) ఆహా! యామినీయే! ఈయవతారం ఆశ్చర్యముగా నున్నదే.

(ఇరువురు వెలవెల బోవుచుందురు)

(ప్రవేశము యామినీ, ఆభరణములు తీసివేసి, ఖద్దరు గుడ్డలతో)

యా—అయ్యతమకారకై నేను వెదకుచున్నాను. తమ యిరువురు

నొకేచోటున లభించుట కైవీకము. దీనురాలిని మన్నించెదర
వేడుకొనుచున్నాను.

(నా॥ కు॥ ఇరువురు ఒకరివై పోకరు మాచుకొనుచున్నారు)

నీ॥ కొంపలెన్నింటినో గూల్చి క్రూరాత్ము
రాలను మన్నించరయ్య నన్ను
కాపురంబులనెన్నో గడచేర్చినట్టి పా
పాత్మురాలను బ్రోవరయ్య నన్ను
మానమంగడి బెట్టి మనుజులకమ్మిన
నీచురాలను కరుణించరయ్య
నిలబెట్టి మనుజుల నిలుపుదోపిడిగొన్న
కటికినీను దయఁగొంచరయ్య

గీ॥ ఇరువురుక్కడ లావలపారదోలి
బ్రక్కేయిలడిగలు చచ్చిన భంగినున్న
దాన, దీనదైరణన్న దాననయ్య
నన్ను మన్నించ గాపాడు డన్నలార॥

కుళా—యామినీ, సవా ను మై దిరుగుచున్న మమ్ము జూచి నీవు
హాస్యములాడుచున్నదియు జిములాడుచున్నదియు మాకు
దోచుటలేదు.

యా—అయ్యా, చచ్చిపోము నింకేల చావగొట్టెదవు?

కు॥ హాస్యములాడి యాడి బ్రతుకంతయు పాడొనరించుకొంటి, నీ
హాస్యపుమారి వేశ్యనగుటన్నిటికన్నను మించ నొక్కటే
హాస్యము. జీవితంబె గడుహాస్యము, వాడు చరిత్రమెల్లయు
హాస్యము, వేరుహాస్యముల నాడగ నేటికి యిక సోదరా॥

కాపున, నోయన్నలారా, నన్ను మన్నించి గరుణింపుడు.

నాగ—యామిసిసుందరీ,

తే॥ గీ॥ నాదు సర్వస్వమును నీచు పాదములనె
యుంచి, నాకు జీవన్ముక్తి నొసగ నీవె
గతి యనుచు నున్న నేను నిక గరుణజూడ
గలనె, సుందరీ, నీదయవలయుగాని!

కుశా—తే॥ గీ॥ ప్రేయసీ, నీకు ప్రాణమే నీయుటకును
సిద్ధమై నీకయి తపంబుజేసియున్న
యేనె కరుణించవలె ననుటేటిమాట
నీవె కరుణించి నన్నింక బోవవలయు!

యా—అయ్యా తమ రింకను ఇట్లు పలుకుట చాలవిషాదకరము—

ఉ॥ కాలపరిస్థితుల్ దెలియగా నభిలాషయె మీకు లేదో, క
ల్లోలమడంచి ధర్మమున లోకమునేలు మహాత్ము నీతివా
కాలము మీచెవికొ జొరదో, కామము మిమ్ము దహించివేసెదో,
యేలకళంక మేర్పరచి యావిధిసంఘము పాడుసేయగదా!

నాగ—ఓహూ, ఇన్నిదినముల నుండియులేని నీతు లిప్పుడు మా
కొరకేవచ్చెను గాబోలు! సరిసరి యీమాయలు నే నిదివరకే
యెరుగుదును.

యా—అయ్యా, ఇన్నిదినములనుండి నేను పవిత్రురాలనని చెప్పకొను
టలేదు. అజ్ఞావాంధకారమున బడి మాధులమై మన మిదివరక
తెన్నిపనుల జేసినను, జగజ్జ్యోతివలె దేదీప్యమానముగా నుండ
యించిన మహాత్మగాంధి జ్ఞానబోధ యను సూర్యోదయమై
తరువాతనైనను మనము కన్నులు విప్పగూడదా! అయ్యా,
తమరు పురుషులు—నేను అబలను. తమకు నేను విన్నవించు
శక్తిగలదాననుగాను. తాము కొంచెమువిచారించి చూచిన,
నిజమునకు, బోగమువారిలో పురుషుల సంభోగమునకన్న నితి

సంస్కరిణి.

కొక యసస్య ముండబోదు. బోగమువారి బ్రతుకేమియు
న్నది. ధనముకై వేయివేషములువేసి పురుషులను మోసగించు
చుందురు కావున. —

తే॥ గీ॥ ఓ ! పురుషులార, పౌరుషంబున్నయెడల
పురుషనామంబు సార్థక పరచుకొనుడు,
నిమిష మాత్రంపు సుఖముకై నీతివిడచి
పురుషులను వాసి చెడఁ గొట్టఁ బోకుడయ్య!

అయ్య, తుదకు నామనవి యేమనిన,

సీ॥ అన్నలారా, యింకనైన మోహవేశ

మును వీడి మన దేశమునుగనండి

అయ్యలారా, యిప్పుడైన దుర్మోహంబు

వీడిచి మీ సంఘాభి వృద్ధిగనుడు

మనుజులారా, దేశమానంబు గావాడ

వేశ్యలవృత్తి మాన్పింకురయ్య,

పురుషులారా, మీకు పురుషత్వమేయున్న

మోహంబునకు లొంగిపోకుడయ్య,

తే॥ గీ॥ సహజ ప్రేమానురాగముల్ జంపుకొనుచు

మాయనటనలలో మోసపోయి, యిట్లు

నాశనముగాక మీదు సంఘంబునెల్ల

నదర్శింపంగ రండు దుర్బుద్ధి మాని!

అయ్య, మనకింక :—

తే॥ గీ॥ ఆత్మసంస్కారమే మొదలొనరంబు,

పిదప వేశ్యలవృత్తి మాన్పించి వారి

నుద్ధరించుట మనకు విధ్యుక్తమగును,
సంఘసేవకుఁ గదలుడి జాగి కేల !

కుశా—భేష్-యామినీసుందరీ, నీవు మాకేగాక మాపురుషజాతికంత
కును బుద్ధివచ్చునట్లు పలికితివి. నీభావమెఱుగుటకయి యిట్లు
మెలంగితిమిగాని, మహాత్ముని బోధలు మమ్మునుగూడ కలవర
పర్చుచునే యున్నవి. నీవలన చూకిప్పుడి సద్బోధయు, నీతో
మా పూర్వ సంబంధమువలన మాకు మంచి గుణపాఠమును
లభించినవి. ఇంక పరమేశ్వరసాక్షిగా నీయెదుట నేనిదే దీక్ష
గైకొనుచున్నాను.

తే. గీ. జన్మమున్నంతవరకు, నీశ్వరునిసాక్షి !
మోహమున కాశపడి మోసపోవనింక
బ్రతికినన్నాళ్ళు సంఘసేవకై మదియ
ప్రాణమర్పింతు, నిదియే నాప్రతివనిము||

(ఓపురుషులారా, యింకమీరు మాగతిజూచి ముందే జాగ్రత్త
పడెదరు గాత !)

నాగ—యామినీ సుందరీ, నేనును కుశాలోరావు మార్గమునే యను
సరించుటకు నిశ్చయించు కొంటిని. ఇంక నేనును మీతోపాటు
సంఘసేవకు నాప్రాణము నర్పించెద. సర్వవిధముల పుడమిలో
జారత్వము నశించుగాత!

యా—పోదరులారా, తమ మనోనిశ్చయమునకు చాల సంతసము.
అయ్యా, తమవద్ద నిదివరకు నే నన్యాయముగ పుచ్చుకొన్న
యాస్తిసంతయును మరల మీ కర్పించుచున్నాను. తమింపుడు.
నాసొంత యాభరణములు వగయిరా సంఘసేవ కర్పించితిని.

కుశా—నాయాస్తినిగూడ నందుకే వినియోగింపుము.

నాగ—నాదియు నట్లే చేయుము.

యా— సరే సంతసము. మనమింక మద్యపాననిషేధమునకు ధర్మ సిద్ధాంతిగారు, ఆచారసిద్ధాంతిగారు మున్నగువారితో కలసి వెంటనే కృషిసల్పవలయును.

కుశా—అవశ్యము పోవుదము రండు. (ఓర్చు)మింతురు.)

2 రం గ ము.

(ప్రవేశము: కొమ్ముల చౌదరి, రావునాయుడు, ధర్మసిద్ధాంతి)

ధర్మ—అయ్యా, బ్రాహ్మణులపై మీకెట్టి ద్వేషమున్నను జేశజేషమునకై మద్యపాననిషేధోద్యమమున మీరేల పల్గొనరాదో నాకు తోచుట లేదు.

చౌద—ఈయద్యమములెన్ని యైనను బ్రాహ్మణులకేగాని మామియు పనిలేదు. మేమిక బ్రాహ్మణుల వలలలో పడజాలము.

ధర్మ—అయ్యా మీరెంతయజ్ఞానమును వెలిబుచ్చుచున్నారు! ఈమద్యపాన నిషేధోద్యమమును గూర్చి బోధించుచున్న గాంధీ మహాత్ముడు బ్రాహ్మణుడా? లేక యితరులందరు బ్రాహ్మణులా? అదియునుగాక అంటరానితనము తాగుడు వగయిరాలు మాన్పించుచో బ్రాహ్మణుల కేమి లాభముండును. అందరితోటిపాటి వారును నుఖ మపేక్షింతురేగాని, వారికి ప్రత్యేక లాభములేమియు నుండవు.

రాజ—మేమంతా అనుకోలం ఎందులోనైనా బ్రాహ్మణులు స్వార్థమునకు ప్రయత్నాలు అనుకుంటున్నాము.

ధర్మ—అది చాలపొరపాటు. జ్ఞానములో బ్రాహ్మణులు బహుస్వల్ప సంఖ్యాకులు. ఇతరులగుమీరే యధిక సంఖ్యాకులు కావున బ్రాహ్మణుల యాట లేమియు సాగనరవు.

కాని మనకా భయమేమియునక్కరలేదు. మన సంఘా భివృద్ధి గాంచుటకై మనమెల్లర మేకగ్రీవముగా కృషిసల్ప వచ్చును. ప్రస్తుతము స్వదేశీవత్త్రముల విషయమునను, పంచముల విషయమునను, తాగుడు విషయమునను మన మెల్లరము కలిసి పనిచేయుట కేమియభ్యంతరము లుండును?

కాద—గాంధీ మహాత్మునియందు మాకును భక్తిగలదుగాని, యాయపరగాంధీలమని చెప్పుకొను బ్రాహ్మణులతో మాకు పనిలేదు. ఆ బ్రాహ్మణులను పూర్తిగా నణగిదొక్క వలయును.

శర్మ—మీరు పొరబడి యుండవచ్చును. మీరొక్క విషయమును విచారించుడు. మనలో మనకెట్టి కుటుంబ కలహములున్నను, మంచికనుల జేయుటకై నను మనమందర మొకటి గావలదా? పిల్లిపోరు పిల్లిపోరు పిట్టదీర్చినట్లు, మనము మనము కలహించుచో, మనయిరువురమును హాస్యాస్పదుల మగుదుము. ఇది సామాన్య కుటుంబ రహస్యము.

కాద—అయ్యా, తాగుడు, పంచములు మొదలగు విషయములలో పనిచేయుటకు మా కేమియు నభ్యంతరములేదు.

రాజ—మాకు బ్రాహ్మణులూ ఒకటే, బ్రాహ్మణేతరులూ ఒకటే—ఎవరిస్వలాభంవారు చూసుకుంటే, మా పని వట్టిదవుతుంది.

శర్మ—అయ్యా, మనకెప్పురికిని ఆ భయములుండ నక్కరలేదు. మహాత్ముని యాజ్ఞాను సారము వర్తింతుమేని, యందరికిని నుఖము గలుగును. మనలో మన మైకమత్యముగలిగి సంఘసేవకు తోడ్పడుటయే కావలయును. తమకు బాగుగా విచారించుకొనుడు ఈరోజు ఆచారసిద్ధాంతిగారు మున్నగు వారెల్లరు దుకాణములవద్ద తాగుడు మాన్పించుటకై సమావేశముగా నున్నారు. మనము నచ్చటికి పోవుదమురండు. నామనవి సావకాశముగా విచారించుకొని మీయనుమానములన్నియు పోరును.

(నిష్క్రమింతురు)

కీరంగము.

(కల్లుదుకాణము. గొండ్లవాడు)

[దుకాణములో జనము క్రిక్కిరిసియున్నారు. కల్లుముందర
త్రాగుచు కోలాహలముగా నున్నారు. వారిలో మాదిగ పెంటాయ
శూద్ర కోటయ్య (కూలివాడు) బ్రాహ్మణ పోకీరావు (నెత్తిమీద
ముసుగువేసికొని జండెము బొడ్డోదోపుకొని) కాకింసాపేట
[బండితోలువాడు (గూడ నున్నారు)]

కోట—(ముంతచేతితో వట్టుకొని) బలే, బలే, ఓరెంకో - యియ్య
లేంకల్లురా! బలే- బలే- బలే- ఎయ్యవయ్య ఎయ్ - ఇంక
నాలుగుముంతలెయ్- నీసామ్మేంపోయింది? ఈడియక్కా, యి
య్యాల మూడు బండ్లులాగి మూడు రూపాయలు దండా
నీదయుంటే మల్లీ రేపు దంచుతా పోయ్పోయ్ - అరే, వా,
వా, వా, మజా, మజా,

కాకి—అరే, మాకీ నాలుగు ముంథాలెయ్యవయ్య- ఇస్కీమా
లుం యేంకాస్సతం - తగిలిపించువ్రాయ్ తగిల్ పింజూ
అరే కోటయ్య బావ్రాయి, యియ్యాల నీకీనాకీ పండెం

కోట—అరే బావమరిది తమ్ముడి మొగుడు కూతురోయ్- కా
తావ్ రో చెడతావ్ నాజో పండెంగిందెం యేస్తే చచ్చావన్న
మాటే- మల్లీనిన్నె నా చెప్పుతో కొట్టాలి-నన్నె నా కొట్టాలి

కాకి—అరే మజా- మజా- మజా ఓరి బావ్రా-పాటపాడరో

కోట—యేనుకో-

— ప దం —

అరే- కల్లంటే కల్లుకాదుగా

దాని రుహోరుజాస్తే- కల్లంటేకల్లుకాదుగా!

యేనుకో- యేనుకో- ఒరేయియ్యాలి కల్లంటే కల్లుకాదుగా

1 కూలినాలికనుకోని- నాలుగైదు రూకల్ దెచ్చి, మేలురకం బలే కల్లు చాలచాలాముంత శేరులేస్తే || కల్లంటే ||

2 పొద్దుకూకులు కష్టంజేసి పొద్దుకూకగానెవచ్చి పెద్ద పెద్ద ముంతలెన్నో వద్దనక యేనుకుండే || కల్లంటే ||

3 పెళ్ళాం బిడ్డలు వచ్చి గొల్లుమని గోలబెట్ట యెల్లె, ముండా, యనుచు, వచ్చు పగల గొట్టి తాగు || కల్లంటే ||

అరే బావమరిదోయ్ నేనెల్తుండా-రోయ్.

(స్పృహతప్పి పడిపోవును)

4—అరే అన్నా అరే అన్నా - యిడికి దోను జాస్తాపడ్డదిరో-
(అని పట్టుకొనుచున్నాడు)

5—మహారాజులు - ఉన్నవారు ఎక్కువతాగి పడిపోతే, మీము వున్నంతవరకు తాగుతాం! అంతేసేసలెండి, బాబూ-అంతేసేస.

(ప్ర)వేశం యెంకి యేడ్చుచు)

6—కటకటా! నేనేమి జేయగలను!

తే. గీ. కొంపలో నుక్కగింజయుగూడ లేదు,
బిడ్డలాకలిచే గోల బెట్టుచుండి
రకట! యెప్పటికూలి డబ్బుపుడెయిట్లు
తాగుడుకు బెట్టి యేడ్చింపఁ గగునె మమ్ము!

7. గంపెడు బిడ్డలుగ బ్రతుకగావలె, మేమును పొట్టనెట్టులో
నింపుకొనంగ జూడవలె నీళ్ళనో గంజినో యిన్నిబోసి తీ
వింపగ, మాన రక్షణకు పేలిక లైనను గట్టుకోవలె
కొంపకు నొక్క దమ్మిడియుగూడను జేరదిజేమి తాగుదో!

8. ధనమా, పాడయిపోవుచుండ, స్పృహయేదప్పుంగ నేనీధిలో
ననో క్రిందగా పడిపోయివున్నప్పుడు పొంగిబెక్కుజేలండి క్రిం

దనుషావుక్ గద ! నోజురోజెచటచున్నాడో యటగచుక్ భయము
బున వీధుల్ దిరుగాడిజూడవలసెక్ మొట్టోయటల్ దీననై !

ఇంతకు నాకర్చుమిట్లున్నది ! బహుశా యీకల్లంగడి దగ్గర
యుండవచ్చును. (పెంటాయ మెదురగును) మామింటాయన యీ
వేళనీకు కనబడలేదా ?

పెం— యియ్యాల కోటయ్యగారికి చోనుజాస్తే పడ్డది— అడుగు
అడుండాడు పొండి (పెంటాయి. నిష్క్రమించును)
(సమీపించి)

అయ్యయ్యో? యీపాడు సావాస మెక్కడదొరికెనో గదా.
కాశీం—యెంకమ్మో, నువ్వుగనక యియ్యాల కోటయ్య దగ్గర
వస్తే మెల్లగొట్టుచున్నాడ! జాగ్రత్త మెల్లిపో.

మెం—సరేలే నీకు నోరెట్లావచ్చిందయ్యా— చాలుచాలులే వూడ
(అని సమీపించి భర్తచేయిపట్టుకొన పోగా, కాశీం నెట్టుచున్నాడు)
కోట—(లేది) ఓసీ లండముండా పోయే పొమ్మంటే పోయేముండా.

పదం

కల్లంటే కల్లుగాదురా ! దానియట్టుడి
మందు కల్లంటే కల్లుగాదురా!!

(ప్రవేశం—అచారసిద్ధాంతి, ధర్మసిద్ధాంతి. నాగరత్తం, కుకాళరా
యామినీ, మస్తా నాపేలు - కొమ్ముల చౌదరి (నందుడు) (న
దుడు పెంటాయను చేయిపట్టుకొని యీడ్చుకొని వచ్చుచున్నాడు)

నం—పెంటయ్యా, మనకులములో చేనుకొన్న కట్టేమిటీ, నువ్వుచే
పనియేమిటీ— ఛీ- చీ- యీబ్రతుకు బ్రతుకుటకన్న
చచ్చుటమేలు

తే. గీ॥ మనకులమున నెవడేసి మద్యపాన
మంటుకొని వాసి, నాలుక నంటుకొని

నత్తిగొరిగించి గాడ్డపై నిలిపినాని
వీధులందిప్పుదురటంచు వినగలేదె॥

తే॥ గీ॥ ఛీ, యిటులసిగ్గులేకుండ జేసినట్టి
పాపకృత్యంబునకు నిన్ను పండజెట్టి
నరికిననుగాని దోషమెంతయును లేదు
నీచ, కులము నప్రఖ్యాతి నింపితోర॥

ధర్మ—నందా, తొందర పడకుము. వీనికి మహాత్మునాజ్ఞానుసారము
శాంతముగా బోధజేసి సన్మార్గమునకు మరల్చవలయు

పెం—అయ్యా గడ్డి తిని బుద్ధితెలియక యీతడవ జేసితిని, దొరలు
మన్నించండి. ఇకెన్నటికి ప్రాణమున్నంతవరకు కల్లుదుకాణం
కంశ్యచూడను. ఈతప్పు మన్నించండి.

అచా—మేము నీపైన నేమియు నధికారము వహించిమాటాడుట లేదు.
కల్లు తాగుటవలన అనేకనష్టములుండుట వలనను, ముఖ్యము
గా కోట్లను కోట్లధనము పాడయి పోవుచుండుట వలనను
మహాత్మగాంధిగారి యాజ్ఞానుసారము మేముమిమ్మును వినయ
పూర్వకముగా వేడుకొనుచున్నాము.

పెం—బాబూ గాంధిగారి పాదాలకు మొక్కుతా-అయినేమాపాలి
దేవుడాలివచ్చాడు. ఇకెప్పుడు కల్లుతాగును- సామిశోడు:

యా—అయ్యలారా అచ్చట జూడుడు! ధర్మ కల్లుతాగి యొడలెటుం
గక తూలుచుండ, భార్యదూఁఖించుచున్నది

ధర్మ—రండు-సమీపమునకు బోయి కనుగొందము. (సమీపించి)
అమ్మా నీజెండుకు దూఁఖించెదవు?

యెం—అయ్యా, మూయింటియజమానుడు పెట్టునగచాట్లకు దూఁఖించక
నాబ్రతుకేమి యున్నది:—

మ॥ అకటా! యేమని చెప్పుదాన నిక దూఁఖంబొంద కెట్లుండు? రో
జుకు రోజుకొలదియించు డబ్బునలుకే శూన్యంబుగా తాగి, యిం

టికి మైకంబున జేరి, కూటికయినక లేకుండ నల్లాడు న
న్నొక వర్యాయము చావగొట్టుచు నికెంతో బాధ నేడ్చింపగన్.

చివరకు తాగి యెచ్చట పడిపోయెనో యని ప్రతిరోజు నీయ
నను వెదకి యింటికి గొని పోవలసివచ్చుచున్నది. బిడ్డ లాకలిచేనల్లాడు
చున్నారు.

అచా—కటకటా ! వీరిదుస్థితి యెంతదుర్భరముగా నున్నది. పర
మేశ్వరా, యీలాగుడుబాధ తొలగించి మనుజుల నెప్పుడు
సుఖంపజేతువోగదా !

యా—అమ్మా, దుఃఖించి ప్రయోజనమేమి? యూరడిల్లు మూర
డిల్లుము; మహాత్ముని బోధలవలన మనకష్టము లీడేరు రోజులా
సమీపించుచున్నవి.

ధర్మ—కటకటా ! లోననెందరున్నారో చూడుడు. అయ్యా, తమ
రందరొక్కసారి యిట్లు దయచేయుడు.

(అందరు బయటికి వచ్చుచున్నారు. పోకీరావు మొగము కన
పరచకుండా తప్పించుకొని పోవుచున్నాడు- అప్పుడు)

శాద—అడుగో- అడుగో- బ్రాహ్మణుడే నేనెఱుగుదును. ఆయన
పేరు పోకీరావు ఇడుగో, యిటురావయ్యా, బ్రాహ్మణా యి
టురా! పోతావేనుయ్యా,

(పోకీరావు తలవంచుకొని నిలువబడును.)

అందరు ఆశ్చర్య మొందుదురు

శాద—సిద్ధాంతిగారూ ఈయనటా, బ్రాహ్మణుడటా!

ధర్మ—అయ్యా, తాము నిజముగా బ్రాహ్మణే యైనచో నేను చాల
విచారించుచున్నాను!

పో—అయ్యా ! మీ యందరికి నమస్కారములు చేచ్చినపామున
చావగొట్టుకుడు. ఇంక నేనేమియుచెప్పజాలను.

కచా—(చెవులు మూసికొని) శివశివా! యేతఁ ఘోర మేతఁ ఘోరము!

ఉ॥ పాపము పాడుగాను! కడుభారముగాగ జగంబె తల్లకిం
దై పడిపోవు నోయన కటా! యిటులగ్రకులంబువాడనై
యీపనిజేసి నిప్పువలె నెంతోపవిత్రతగన్న బ్రాహ్మణం
బే, పడగొట్టి నాడవిక నేదిధిలోకము నిన్ను నైచెడిక!

తే॥ గీ॥ సీచఛండాల పుల్కన నిమ్నజాతు
లందు గూడను వర్జితమైన తుచ్ఛ
మద్యపానంబు జేసి బ్రాహ్మణ కులంబె
మంటగలిపితివయ్య కర్మంబిదేమి?

ధర్మ— ఆచారసిద్ధాంతి గారూ ఎవరైన నేమి దురాచారమున
దగుల్కొని భారతసంఘమంతయు పాడయి పోవుచున్నది.
ఈబ్రాహ్మణుడు నిండుపశ్చాత్తాపమును జూపించుచున్నట్లున్నా
డు, అదికొంతనయమే (పోకీరావు వైపుజూచి) అయ్యా, మీ
కిక వేరు చెప్పవలసిన దేమున్నది. మహాత్మునియత్యద్భుత ప్ర
బోధమున ప్రపంచమేఘాగుడు మానుచున్న సమయమున
నీసాంప్రదాయములను, నీకూలమును, నీజాతిని పాడుజేయుట
యమానుషకరమని వేరుగా నిక చెప్పనక్కర లేదు.

పోకీ— అయ్యా, ఇంకనూ చెప్పుటేటికీ!

తే॥ గీ॥ తెలిసి తెలియక యజ్ఞానతిమిరమందు
నీతిజాతులనెంచకీ క్రిందిపుడు
నేను గావించినట్టి యీసీచమునకు
శ్రీహరియైనను బట్టి శిక్షింపకున్నా?

తే॥ గీ॥ కఠినమైన ప్రాయశ్చిత్తకర్మజేసి
తప్పులన్నింటి మన్నించి దయను నన్ను

సంఘమున జేర్చుకొన మిమ్ము సన్నతింతు;
లేనిచో పాడుబ్రతుకు పర్జింతు నిపుడె॥

ధర్మ—సోదరా, యధైర్యపడకుము. ఎట్టిజేకన్లునీకీని పశ్చాత్తాపమున
కవకాళినిండి తీరవలయును. కావున నివిక ముందు నిధర్మము
లను గుర్తెఱిగి, దేశాభివృద్ధికి చేరినై నంతవరకు తోడ్పడిన
చాలును.

చాద—మూదిలి - బ్రాహ్మణులలోనే చివరకు దొంగ పట్టుకుడ్డాడు.

ధర్మ—(జనమువైపు జూచి) అయ్యా, స్వదేశీయులారా, హిందూ,
మహమ్మదీయ సోదరులారా, దివ్యజ్యోతియై ప్రపంచకాలభా
నునివలె నెడచుంచి విజృంభించుచున్న మహాత్మాగారిసోదరు
మీచేరినాటుటలేదా? మీకు పాపభీతిలేదా? మీ సంఘాభి
వృద్ధి మీకు గోరరా? మీ సంఘసాభాగ్యము మీరు జూచుకొ
నరా? మీరీస్వల్ప దురాచారమును మానలేరా? మీమత
ము, మీజాతి, మీదేశము యొక్క పేర ప్రఖ్యాతులు నిల్పు
కొనరా? ఇవియెల్ల మీరు చేయవలసినచో, వెంటనే తాగు
దుమాట దలచుకొననుని గట్టిపట్టు పెట్టుకొనుడు. (కోటయ్య
వైపుజూచి) అయ్యా, నీభార్యా బిడ్డల యగచాట్లనుగూడ
మరచి వివితాగుడులోఁబడి, కవ్వపడి సంపాదించిన కబ్బుతయు
పాడుచేయుచున్నావే! యిండుక యోచించుకొనుము. అయ్యా,
తమరందరికి నాయాఖకు మనవియేమనిన,

ఉ॥ ఇల్లును గుల్లఁజేయు, ధనమెల్లయు నూడిచిపెట్టు, జేహమాం
దెల్ల బలంబుజంపు, మనమెంతో చికాకునఁ గుండఁజేయు, నే
రెల్లయు పాడుజేయు, నుఖమెంతయు నిల్వగనీయ దక్కటా!,
కల్లును విస్కిమున్నగు వికారపు తాగుడువేగమానుడి!

ఆచా—సోదరులారా, ధర్మసిద్ధాంతిగారు చెప్పిన విషయములే నేను
మరల మరల నొక్కొక్క చెప్పుచున్నాను. అనేకయుగము

నుండి గూడ సర్వ శాస్త్రములను మద్యపానమును ఖండించుచు
న్నవి. ప్రస్తుతము ముగిసినది బోధలు విని సత్వరము
తాగుదు మాని వేయవలెనని మిమ్మును ప్రార్థించుచున్నాను.
మీరెల్లరు మహాత్ముల సాక్షాత్తుగా నికతాగమని దీక్షగై
కొన వలెనని వాకోరిక.

మస్తా—అరే- అరే- తుమహి జే. శ్యా-శ్యా- (అనిచాటునదాగి
యున్న కాశింసాయిబుడి ముట్టుపట్టుకొని యీడ్చుకొనివచ్చి)
అరే, బాధకో మహా మహామండీ పలు పెట్టుకున్న కట్టు దిట్టంపాదూ
సేళాపులే! నువర్ - నువర్..

కాశి—సర్కార్ - తప్పు సేళం-రి వైశీశాం రచ్చించాలి సర్కార్ -
మస్తా—అరే - భోషిడి బాలె భో - పండి కట్టు అంటే ఒకటే కట్టూ
తాగుదువద్దూ అని కుక్కా - బన్ - బందో బస్త - మళ్ళీ కక్కిన
కూటికి వచ్చావ్ - బే - పట్టూ పెట్టుకో భోషిడి.

ధర్మ—అయ్యా, ఆగ్రహింపక నెమ్మదిగా బోధించుడు.

కాశి—సర్కార్ - ఇంక మహాత్మాగా బధిమహారాజ్ - మోకతాలీ మహా
మృదాలీగార్ల తోడూ - నేనూ పాణం పున్నంతవరకు తాగుదు
మాట తలుసుకోను. మా అల్లా సాక్షి.. మల్లీ గడ్డితింటే నా
నోట్లో పందిమాంసం పెట్టండి మహారాజ్ - మావాంశు యె
వ్వరూ యింకా తాగరు. ఎవ్వరు ఆపులను ముట్టుకోరు హిందు
పులతో లడాయి చెయ్యరు. ఇది నిశ్చయం. అల్లా సాక్షి నిశ్చ
యం.

మస్తా—అచ్చా-అచ్చా-కబద్దార్!

ధర్మ—

మీ దినమెల్ల శ్రమజేసిజేసి నిజశక్తి భారవ్రాయక లభిం
చిన ద్రవ్యంబును కల్లుత్రాగుటకు వెచ్చింపంగ మీప్రాణ మొ
ప్పినదే, సోదరులారా, యింటికడ మీ పెండ్లామును బిడ్డలుక
నునటుద్బాధ తపింప దుర్వ్యయములక గావించురే న్యాయమే!

అయ్యా మీరెల్లరు బాగుగా నాలోచించుకొనుడు.

కోట—అయ్యా, తమ రిందరు చెప్పినాను ఇక నాకు బుద్ధివచ్చిందిచే
వలేనుకుంటా! యికెన్నడు తాగను. దేవుడు సాక్షి.

యా—(అంగడివానివైపు జూచి) అయ్యా, నీకుమట్టు కిదియే వృత్తి
యా? ఇంతమంది దీక్షగైకొనుచుండ, మహాత్ము డొక
వంక ఘోషించుచుండ నీహృదయ మింకను కరగలేదా?

అయ్యా—

తే! గీ! ఎందరున్నారు జగతిలో, ఎందరికిని

కల్లు సారాయి నమ్ముటే గలదె వృత్తి?

వారలంద రేదోవిధి బ్రతుకొక్కా

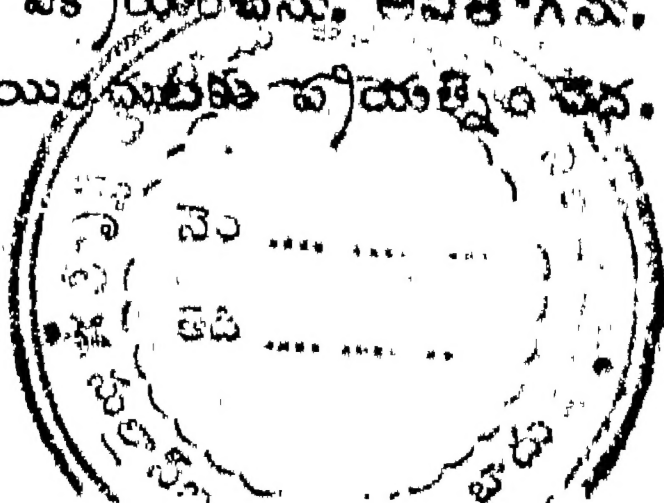
నీవుమట్టుకు జీవించలేవె జెప్పును గీ!

అయ్యా, దీనివలన యెన్ని కోట్లధనము పొడగుచున్నదో, యొక
నవ్వుము గలుగుచున్నదో యింకాక గమనించి ప్రత్యుత్తర మిమ్ము.

అలా—ఓయీ, నీకింక మేము వేరుగా నేమి జెప్పవలయును. మహా
త్ముని బోధ గంటకొట్టినట్లు చెప్తలలో ధ్వనించుటలేదా? సత్వ
రము మాకు సంతసము గూర్చుము.

ధర్మ—అయ్యా, వెయ్యకనుందాదిన ప్రయోజనములేదు. మహాత్మా
గమును జూపవలసిన తగుణము. మేముల్లరము నీప్రత్యుత్తర
మునకు వేచియున్నాము.

గౌండ్ల—మహానుభావులారా, మీకందరికీ నానమస్కారములు. నా
తప్పునకు నన్ను మన్నించుడు. తమరిందరుండ నాశేమియు
లోటుండదు. నాకింక యీపాడు వృత్తియే శాశ్వతముగాదు.
ఇదిగో మీయెదుటనే యీకుండలను బద్దలుగొట్టి నా పాప
మును బాపుకొనుచున్నాను. నేనింక పరమేశ్వరుని సాక్షిగా
కల్లు సారాయి విక్రయించుచున్నాను. అవితాగను. నాకులము నాది
గూడ నట్లే జేయుదుటకు ప్రయత్నించెద. ఇది నా నిశ్చిత
భిప్రాయము.



ధర్మ—భేష్ - మిత్రులారా, నేడింక మనకు దిగ్విజయము చేకూరినది.
ఇట్లు జయమును బడసి లోక కళ్యాణము గావించుచున్నాము.
ఈ సమయమున మనమెల్లర మేకగ్రీవముగా, జగన్నాథ నొక్క
సారి ధ్యానించుదము.

ధ్యానము—కీర్తన.

మమ్ముగన్నతల్లి యో మాతృదేవీ! మ॥
మమ్మేలిరక్షించు మా జగన్నాథా! మ॥
మదినిను నిల్పెదమో లోకమాతా
మాపాలికల్పంబ మా పైడిమాతా! మ॥
దయతో నీలోమమ్ముఁ దగసిల్పుకోవే
శ్రీ పుండరీకాక్షు చిత్తాబ్జతేజ॥

(జగన్నాథ ప్రత్యక్షమై)

జయము-జయము-మీకు కళ్యాణమగు గాక! శుభమస్తు-శుభమస్తు
తనయులారా!

భ ర త వా క్యము.

ఈ శ్రీహరినామసంస్మరణసేయుచు భూజనముల్ తిరించుతా
మోహమహాంధకారమున ముగ్ధక జ్ఞానము తేజరిల్లుతా
జేహమనోపవిత్రతయు తేజమహింస సదా జెలంగుతా
జ్యోహమసత్యవైరములు దూరముగాగ నుఖంబుగల్గుతా

మంగళం.

జంక్షణాగం - అది.

మముగన్నతల్లీ మంగళహారతిదే || ము||

1 శ్రీజగదీశ్వరీ, మాజననీమణి, భజనలగొను తల్లీ || మము||

2 హే జననీ, మమునేలవే, బ్రాహ్మణే, యికజాగజే తల్లీ
హే కల్పవల్లీ || మము||

3 అఖిలప్రాణులకు సుఖమునుగూర్చగ, నతిశ్రమపడుదేవీ || ము||

4 భూభరమును బల్మోసెడితల్లీ, సూర్యభాగ్యమునీవే || ము||

5 భక్తితో దామరాడ్వంశజుడగు శ్రీపుండరీకాక్షుడు
ముదమున నొసగెడు || మంగళహారతిదే || మము||

నమస్తే నమస్తే నమః

దామరాజు పుండరీకాక్షు నాచార్యు ప్రణీతంబగు 'సంస్కృతి' అను
సాంఘికనాటకమునందలి యారంభములు సర్వము సంపూర్ణము.

ఓం తత్ సత్ బ్రహ్మ ధేణ మస్తు.

